

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**BOŞANMIŞ KADINLARIN KENT DENEYİMİ: AKSARAY İLİ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Rabiye EROĞLU**

**Danışman
Doç. Dr. Erhan TECİM**

KONYA -2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabiye EROĞLU		
	Numarası	158103011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/ Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	BOŞANMIŞ KADINLARIN KENT DENEYİMİ: AKSARAY İLİ ÖRNEĞİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Rabiye EROĞLU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabiye EROĞLU
	Numarası	158103011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Erhan TECİM
	Tezin Adı	Boşanmış Kadınlarda Kent Deneyimi : Aksaray İli

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Boşanmış Kadınlarda Kent Deneyimi : Aksaray İli” başlıklı bu çalışma 22/02/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Erhan TECİM	
2	Doç. Dr.	Mehmet BİREKUL	
3	Yrd. Doç. Dr.	İslam CAN	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabiye EROĞLU		
	Numarası	158103011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Erhan TECİM		
Tezin Adı	BOŞANMIŞ KADINLARIN KENT DENEYİMİ: AKSARAY İLİ ÖRNEĞİ			

Bu çalışmada Aksaray ili örneğinde boşanmış kadınların kenti deneyimlemeleri konusu ele alınmıştır. Araştırma için böyle bir konu seçilmesinin nedeni kentleşmeyle birlikte giderek artan boşanma olgusunun kadının kent deneyimi üzerinde bir etkisinin olup olmayacağının saptanmasıdır. Bu bağlamda boşanma faktörünün kentli kadın kimliği üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu araştırılmıştır. Çeşitli nedenlerle boşanan kadınların evli olduğu dönemde kente katılımı ile boşandıktan sonraki dönemde kente katılımı arasında belirgin bir fark olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Kentli olabilme, kenti kullanabilme durumunun eğitim, aile içi ilişkiler, sağlık, evlilik, aile baskısı, adalet perspektifi, kent dindarlığı, özgüven kavramlarıyla ilişkileri tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında boşanmanın sosyo-ekonomik bağlamda kadının rol ve statüsüne etkisi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın uygulama kısmında 10 boşanmış kadın ile görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle elde edilen bulgular, kodlama tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulguları kentsel deneyim, kent kültürü, sosyal hayat, kent kullanımı ve adalet perspektifi ve kent dindarlığı temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre boşanmanın ve sosyo-ekonomik durumun kadınların kent kültürü ve kentlilik algısı üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Kent deneyiminin adalet perspektifi ekseninde değerlendirilmesi bu çalışmanın özgün yönünü oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentsel Deneyim, Boşanmış Kadınlar, Kentsel Adalet, Kent Dindarlığı

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Rabiye EROĞLU		
	Student Number	158103011001		
	Department	Sociology/Sociology		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	Associate Professor: Erhan TECİM		
Title of the Thesis/Dissertation	URBAN EXPERIENCE OF DIVORCED WOMEN:THE CASE OF AKSARAY CITY			

In this study, the city experiences of divorced women were investigated for the city of Aksaray. The reason why this topic was chosen was to determine whether divorce, which is increasing with fast urbanization in our present day, has any effects on city experiences of women. In this context, the effects of divorce on the identity of women were investigated. The purpose was to examine whether there were differences between the participation of women in city life when they were married and when they divorced due to various reasons. The relations between being urban-dweller, using the city, education, interfamily relations, health, marriage, family pressure, justice perspective, urban piety, and self-confidence concepts were determined in the scope of the present study. In the context of the study, the effects of divorce on the role and status of women in socio-economic terms were investigated. In the application stage of the study, 10 divorced women were interviewed. The findings that were obtained with Semi-Structured Interview Technique were analyzed by using encoding technique. The findings of the study were associated with urban experience, urban culture, social life, use of the city, justice perspective and urban piety themes. According to the study findings, it was determined that divorce and socio-economic status were influential on the urban culture and urbanity perceptions of women. Evaluating the urban experience in terms of justice perspective constitutes the original side of the present study.

Keywords: City Life, Urban Experience, Divorced Women, Urban Justice, Urban Piety

TEŞEKKÜR

Yaklaşık üç yıllık bir emeğin ürünü olan tez çalışmamda yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Erhan Tecim'e sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmam boyunca her zaman yanımda olan ve maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme ve katılımcılara ulaşmamı sağlayan yakın çevrem ve dostlarıma teőekkürü bir borç bilirim.

Tabi ki bu çalışmaya en büyük katkıyı sağlayan beni sabırla dinleyen ve samimiyeti ile zamanını ayıran sevgili katılımcılara da teşekkür ederim.

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2 1: Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri	59
Tablo 3 1: Kent kültürü teması altında verilen kodların tablosu.....	63
Tablo 3 2: Sosyal hayat teması altında verilen kodlar	79
Tablo 3 3: Kent Kullanımı ve Adalet Perspektifi Teması Altında Verilen Kodlar ..	98
Tablo 3 4: Kent Dindarlığı Teması Altında Verilen Kodlar	123

ŞEKİLLER DİZİNİ

Resim 1 1: Aksaray İl Haritası	13
Resim 1 2: Aksaray Uluirmak	13
Resim 1 3 : Tarihi Ulucami	14
Resim 1 4: Zinciriye Medresesi	17
Resim 1 5: Zinciriye Medresesi İç Kısmı (Kütüphane)	17
Resim 1 6: Somuncu Baba Külliyesi	17
Resim 1 7: 15 Temmuz Milli İrade Meydanı	18
Resim 1 8: Kadın Aktivite Merkezi	19
Resim 1 9: Kültürpark	20
Resim 1 10: Kılıçarslan Parkı (Piknik alanı)	20
Resim 1 11: Efor Alışveriş Merkezi.....	21

İÇİNDEKİLER	
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
TABLolar DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1.Kent, Kentleşme ve Kentlileşme Kavramlarının İncelenmesi	3
1.1.1. Kent	3
1.1.2.Kentleşme	6
1.1.3. Kentlileşme.....	10
1.1.4. Aksaray'da Kent Kültürü ve Kentlilik	12
1.1.4.1.Aksaray'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı	14
1.2.Kent Hakkı	21
1.2.1. Kent Hakkı Tanımı	21
1.2.2.Kent Hakkının Kavramsal Açısından Ele Alınması.....	24
1.2.3. Kadınların Kent Hakkı	26
1.2.4. Kadının Kentte Var olma Süreci	28
1.3.Kadınların Kent Deneyimlemesinde Adalet Perspektifi	31
1.3.1. Deneyimleme Nedir.....	32
1.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği	33
1.3.3.Toplumsal Cinsiyet Adaleti	35
1.3.4. Adalet Kavramı	37
1.3.5. Kentsel Adalet	40
1.4. Kentleşmenin Aile İçi İlişkiler Açısından İncelenmesi	44
1.4.1.Kentsel ve Kırsal Aile Tipleri.....	45
1.4.2.Türk Aile Yapısındaki Dönüşüm.....	47
1.5.Boşanma Olgusunun Toplumsal Açısından İncelenmesi.....	48
1.5.1.Türkiye' de Boşanma Olgusu ve Boşanmaya Neden Olan Faktörler.....	50
1.5.2. Boşanma Sonrasında Kadının Sosyo-Ekonomik Durumu	52
İKİNCİ BÖLÜM	54
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	54
2.1. Araştırmanın konusu ve Problemi.....	54

2.2. Araştırmanın Amacı	55
2.3. Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar	56
2.4. Araştırmanın Önemi	57
2.5. Araştırmanın Yöntemi (Modeli) ve Kullanılan Teknikler	58
2. 5.1. Evren ve Örneklem	59
2.5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	60
2.5.3. Veri Toplama Araçları	60
2.6. Veri Analizi	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	62
ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	62
3.1. Aksaray İli Kent Kültürü Temalı Bulgular	62
3.1.1. Aksaray’ da Kentlilik Bilinci	63
3.1.2. Aksaray’da Kentlilik Kimliği	73
3.1.3. Kent Kültürünün Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemesindeki Etkisine İlişkin Algılar	77
3.2. Aksaray İlinde Sosyal Hayat Temalı bulgular	78
3.2.1. Aksaray’ da Sosyal ve Ekonomik Duruma Ait Düşünceler	79
3.2.2. Aksaray’ da Aile İlişkileri ve Gündelik Hayat	86
3.2.3. Aile İlişkileri Ve Sosyal Hayatın Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemesindeki Etkisine İlişkin Algılar	95
3.3. Kadınların Kent Kullanımı ve Adalet Perspektifi Temalı Bulgular	97
3.3.1. Mekan-Kadın Etkileşimi	98
3.3.2. Adil Kent Düşüncesi	109
3.3.3. Mekan-Kadın Etkileşiminin Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemesindeki Etkisine İlişkin Algılar	119
3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Adaletinin Kent Deneyimlemesindeki Etkisine İlişkin Algılar	121
3.4. Kent Dindarlığı Teması Bulguları	123
3.4.1. Kent Dindarlığının Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemesindeki Etkisine İlişkin Algılar	129
SONUÇ VE ÖNERİLER	132
KAYNAKÇA	136
EK:1	142

GİRİŞ

Modernite sonrası dönemde gerçekleşen birçok toplumsal değişme, kadının kentsel varoluşu üzerinde de köklü değişimler meydana getirmiştir. Bunlardan birincisi kentleşme diğeri ise boşanmadır. Sanayi Devrimi'nden sonra kentleşmelerin giderek artması, kadının çalışma yaşamına dâhil olmasını sağlamış ve kentsel mekândaki kadın görünürlüğünün önünü açmıştır. Kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi ve iş yaşamına dâhil olmaları geleneksel kadın imajının dışına çıkılmasına neden olmuştur. Kentleşmeyle birlikte geleneksel ev kadını ve anne statüsünden sıyrılan kadın, kendi bireysel kararlarını alabilen ve eşine muhtaç olmayan kadın statüsü kazanmıştır. Kadının kentsel mekânda kendi varoluşunu gerçekleştirmeye başlaması aile birliğinin çözülmesine buna bağlı olarak da boşanma kararını daha hızlı alınmasına neden olmaktadır. Kentlilik, çeşitli nedenlerden dolayı anlaşmazlık yaşayan eşlerin boşanmasını daha da kolaylaştırmaktadır. Kadınların aktif iş hayatına atılarak ekonomik bağımsızlığına kavuşması, geleneklerin aşınması, insanların daha ferdiyetçi ve bağımsız düşünmelerine neden olmaktadır (Doğan, 1998: 51).

Boşanmadan sonra kadının kentsel konumu ve günlük kentsel pratikleri sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu çerçevesinde şekillenmektedir. Kadının annelik vasfına sahip olması ve boşandıktan sonra kendi ayakları üzerinde durma çabası da mekânsal deneyimine yön vermektedir. Literatürde boşanma olgusunun meydana getirdiği sosyo-ekonomik ve psikolojik etkiler üzerinde yapılmış birçok araştırma mevcut olmakla birlikte boşanmış kadının kentsel deneyimine doğrudan değinen bir çalışma bulunmamaktadır. Günümüz kentlerinde kadının kentsel kimliği hak ve adalet arayışı ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Kadının kentsel varoluşunu kazanması ve erkeklerle eşit statüye sahip olması kadar, ne kadar hakka sahip olduğu ve toplumsal cinsiyet adaletinden ne dar pay aldığı da araştırılması gereken bir konu olmaktadır. Bu bağlamda çalışma hayatında, sosyal mekân kullanımında ve günlük kentsel pratiklerde eşitlik ve adaletin işlerliği önem arz etmektedir.

Bu çalışmada henüz kentsel kimliğini tam olarak kazanamamış ama kentleşme yolunda hızla ilerleyen Aksaray kentinin boşanmış kadınlar açısından deneyimlenmesi incelenmiştir. Kırsal-kentsel nüfusun iç içe geçtiği Aksaray’ da kadının kent deneyimlemesine bağlı olarak kent kültürü ve kent algısının nasıl olduğu adalet perspektifi doğrultusunda analiz edilmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde konuyla ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeve yer almaktadır. Kent, kentleşme, kentlileşme kavramları açıklandıktan sonra kadının kentsel varoluş süreci ve kentsel hakları toplumsal cinsiyet adaleti açısından açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak ise boşanma olgusu ve kentlilik kavramları arasındaki ilişki incelenmiştir. İkinci bölümü araştırmanın metodolojisi oluşturmaktadır. Kullanılan yöntem ve teknikler bu kısımda açıklanmıştır. Son olarak ise üçüncü bölümde araştırma bulguları değerlendirilmiş ve kent kültürü ve kentlilik algısı bağlamında kadının kent deneyimlemesinin analizi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Kent, Kentleşme ve Kentlileşme Kavramlarının İncelenmesi

1.1.1. Kent

Kentsel mekânlar kentte yaşayan bireylerin kentin sunduğu imkânlar dâhilinde yararlandığı her türlü çevresel mekanizmalardır. Kentsel mekânlar doğal olabileceği gibi birey tarafından inşa edilen yapılar da olabilmektedir. Kentsel mekân aslında kentin gelişmişliğini simgeleyen mekânlardır. Kentler dinamik mekânlar olmakla birlikte bu dinamikliğini sürdürebilmesi kentte yaşayan insanların onu ne ölçüde kullandığı ile ilgilidir. Günümüzde kentler sadece yerleşim yeri olarak görülmemektedir. Modernleşmenin en açık örneğini sergileyen kentler toplumların sosyo kültürel yapısını da yeniden inşa etmektedir. Böylece kentli birey sadece kentte yaşayan birey değil kent kültürüyle yoğrulmuş birey haline gelmektedir. Bu nedendir ki kente etkin katılım bireyin yaşadığı mekâna aidiyet duygusunu artıracaktır. Kentler insan topluluklarının bir araya gelerek oluşturdukları ve zamanla geliştirdikleri mekânlardır. Kentler henüz sabit bir yerleşim yeri alanı olmadan önce bile insanların belli dönemlerle bir araya geldikleri bir toplanma yeri olarak ortaya çıkmaya başlamışlar (Deringöz, 2017: 4). Kentlerin bugünkü anlamıyla ele alınabilmesi ise çeşitli evrelerden geçmesi ile mümkün olmaktadır. Kenti karakterize eden bu özellikleri ise nüfus bakımından belli bir sayıya ve standarda ulaşması, kültür farklılıklarının görüldüğü bir karşılaşma alanı olması, tarımsal faaliyetlerin yanında başka üretim etkinliklerinin de görülmesi ve tüketimin çok olması, eğitim, ulaşım, iletişim ve barınma olanaklarının daha gelişmiş olması şeklinde sıralanabilir.

Kent olgusuna tarihsel süreçte birçok anlam yüklenir ve bu anlamlar her çağa ve topluma göre değişiklik arz eder. “Kent”, bir “yer” i ya da “mekân” ı çağrıştırmakla birlikte, aslında “kültürel” anlamı daha baskın olan bir kavramdır. Bu nedenle kent uygarlık denilen kültürel zirvenin mekânı olarak nitelendirilebilir (Mutlu, 2010: 31). Kentler toplumların ilk kez ortak değerlerinden sıyrılıp bireyselleştiği mekânlardır.

Kent sözcüğü uygarlıkla eş anlamlı olarak kullanılmış ve uygarlıkla geliştiği düşünüldükçe uygarlığın kentleşme ile geldiği ve var olduğu sürekli bir söylem haline gelmiştir (Topal: 2004: 277). Uygarlık ve kültür taşıyıcısı olarak düşünüldüğünde evrensel anlamda bir kent tanımı yoktur. Çünkü kent orada yaşayan sakinlerinin kültürünü alır ve buna göre şekillenir. Kendi içinde bir heterojenlik taşıyan bu yapı evrensel düzeyde farklı kültürleri bünyesinde barındıracağı için ortak bir kent tanımı yapılamamaktadır.

Simmel, metropolün insan ilişkilerini düzenleyen ve dönüştüren karakteri üzerinde durmaktadır (Altan, 2008: 7). Etkileşimci bir yaklaşımla kenti karmaşık ilişkiler bütününde kişilerin kendi özerklik ve bireyselliklerini koruma çabasında (Özyurt, 2007: 114) olduğu bir yer olarak görmektedir. Weber'e göre Şehir çoğu kez, sakinlerinin karşılıklı tanışıklıklarının olmadığı genişlikte bir koloni meydana getiren, kalabalık konutlardan oluşan, yoğun yerleşimli bir yer olarak düşünülür (Martindale, 2005: 85). Weber kentle ilgili böyle bir tanımlama yaparken, Simmel'in aksine pek fazla insan ögesi barındırmaz. Weber'e göre kent tanımlamalarının tek bir ortak ögesi vardır: Bir ve birden fazla müstakil konutlardan oluşması ve kapalı bir yerleşim birimi olması (Weber, 2005: 101). Weber' in kent kuramını kent tipolojileri oluşturmaktadır. Kenti siyasi ve ekonomik kentler olarak ayıran Weber kentlerin göreceli özerkliğinden (Güllüpnar, 2012: 5) bahseder ve ideal kentin siyasi ve iktisadi kentlerin bir araya gelmesiyle oluştuğu tezinden yola çıkar.

Weber'e göre şehir bir pazar yeridir fakat her pazar kurulduğu yerleşim birimini kente çevirmez (Weber, 2005: 103). Kent sosyolojisi alanında daha çok kentli olma olgusu üzerinde duran Louis Wirth kenti, göreceli olarak büyük, yoğun ve toplumsal olarak heterojen bireylerin sürekli yerleşim yeri olarak tanımlar (Koyuncu, 2011: 39). Wirth'e göre kent, sadece insanlara büyük oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer olmayıp, aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir (Mutlu, 2010: 35). Wirth'e göre kentte farklı kişiliklerin ve yaşam tarzlarının bir arada bulunması, farklılıklara göreceli bir bakışı ve daha hoşgörülü yaklaşımı ortaya çıkarır (Özyurt, 2007: 116). Tekeli kentin

daha modern anlamda tanımını yapmaktadır. Tekeli'nin tanımına göre kent, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, belirli teknolojinin beraberinde getirdiği yoğunluk, büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme bütünüdür (Tekeli, 2011: 20). Kentin sosyolojik, siyasal ve iktisadi birçok tanımını yapmak da mümkündür. İktisadi açıdan tanımlandığında kent, tarımdan başka ekonomik faaliyetlerin de görüldüğü hizmet sektörünün büyük alan kapladığı bir yer olurken, sosyolojik açıdan kent tanımlamaları kırsal bölge ile kentsel bölge insanının kültürel farklılığından yola çıkılarak yapılmaktadır. Sosyolojik kent tanımlamalarında daha çok bireyin statüsü, kültürün ve nüfusun heterojen yapısı, kırsal alandaki birincil ve samimi ilişkilerin yerini ikincil ilişkilere bırakması temele alınmaktadır. Türkiye'de siyasal açıdan kent tanımlamasının çerçevesini siyasal iktidar belirlemektedir. TBMM tarafından çıkarılan 5393 sayılı Belediyeler Kanunu'na göre "nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediyeler kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur (Deringöz, 2017: 21).

Kent en genel ifadeyle bir toplumsallaşma, yabancılaşma ve karmaşıklaşma alanıdır. Tarihsel süreçte farklı anlamlar kazanmıştır. Kimi zaman iktidarın gücünü sergilediği bir yer. Kimi zaman ticaretin, sosyal hayatın, eğlencenin, aristokrasinin kısacası toplumsallaşmanın egemen olduğu yaşam alanları olarak kendini göstermektedir. Kent tanımlamalarının ortak noktası incelendiğinde ise teknolojik gelişmelerin ve hizmetlerin yoğunlaştığı (Koyuncu, 2011: 32) dinamik bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Sürekli değişen ve gelişen dinamik ve canlı bir yapı olduğundan bahsetmek mümkündür. Kentin canlı bir varlık olması kent-birey etkileşimciliğini doğurmaktadır. Birey-kent etkileşimciliği kentin ve bireyin yeniden üretimine yol açmaktadır. Bu canlı yapı içerisinde kentliler hem kenti yeniden üreterek gelişmesine katkı sağlamakta hem de kentin imkânlarından yararlanarak kentli kimliğini oluşturarak kendilerinin yeniden üretimini sağlamaktadırlar. Bu devinim kentleşmenin kaçınılmaz bir sonucudur. Üretimin denetlendiği ve örgütlendiği, nüfusun yoğun olduğu, bağımlılıkların azaldığı, bütünleşmenin arttığı, ticaretin örgütlendiği, gelişme ve uygarlıkla birlikte anılan bir yaşam birimi olduğunun altı çizilmektedir (Koyuncu, 2011: 32).

1.1.2.Kentleşme

Toplumunu anlama ve değiştirme çabasında mekân (kent) her zaman en önemli araçlardan biri olmuştur. İyi yaşamı ve iyi toplumu kent (mekân) üzerinden yaratmaya çalışmak; bir başka ifade ile iyi yaşamı, mekânı değiştirerek ortaya çıkarmak çabası eski yunan polislerinden, sanayi kentine kadar geçen süreç içerisinde var olan bir düşünce olmuştur (Serter, 2013: 68). Bu nedenle kentleşme toplumların yapısını ve gelişmişlik düzeyini belirlemede en önemli etmenler arasında yer almaktadır.

Kent tanımlamaları çok eski zamanlara kadar uzanırken, kentleşme olgusu tam anlamıyla 19. Yüzyılla birlikte literatüre girmiş bir kavram olarak algılanmaktadır. Bunun nedeni Endüstri Devrimine kadar kentleşme hızının düşük olmasıdır. Türkiye’de ise kentleşme konusundaki en yaygın kavramsal çerçevenin Şikago kent sosyolojisi okulunun etkisi altındaki ikili bakış açısı olduğu söylenebilir (Tekeli, 2011: 27). Bu ekolün en önemli isimlerinden birisi olan Wirth’in yazıları kent sosyolojisi ile alakalı yazınlara kaynaklık etmektedir. Park’ın insan doğasıyla kentin doğası arasında bir bağ kurması ve Wirth’in şehri heterojenliğin, nüfus yoğunluğunun ve kültür karmaşasının mekânı olarak görmesi ve bu temelde ele aldıkları yazın kent sosyolojisi kuramlarına öncülük etmiştir.

Kentleşme genel olarak; kentlerin ortaya çıkmasından sonra sayısının artması ve kır nüfusunun kent nüfusuna kayması olarak tanımlanabilir fakat sadece nüfusun kentlerde yoğunlaşması olarak nitelendirilemez. Nüfusla birlikte siyasi, iktisadi ve sosyal açıdan büyümeyi ve gelişmeyi de ifade etmektedir. Kentleşme ekonomik, siyasal, toplumsal ve tabii ki demografik olarak incelenmesi gereken bir olgudur. Zaman içerisinde bu olgular kentleri şekillendirmiş ve dönüştürmüştür. Diğer yandan iktisadi ve sosyal alanda gelişme elbette kentleşme hızını etkilemektedir. Toplumlar gelişmelerinin evrimsel aşamalarından geçerken sanayileşebilmeleri ve sanayileşmelerini sürdürebilmeleri için hem belli bir yerleşme biçimine ve nüfus yığılmasına hem de bu nüfusun “kentli kültürü” denen değerlere, tutumlara, davranış biçimlerine sahip olmasına gereksinim duymaktadır (Tekeli, 2011: 28). Kentleşmenin de kent gibi birden fazla tanımı yapılabilir. Erkan’a göre

kentleşme kentin bir ya da daha çok yönde değişmesidir (Erkan, 2002: 15). Kentleşme üretimin tarımsal olmaması şeklinde de tanımlanabilir. Tekeli'nin tanımına göre, bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde tarımsal olmayan üretim oranının artması ve tüm üretimin denetim ve koordinasyonunun yoğunlaşması sonucu, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme derecelerinin artmasıdır (Tekeli, 2011: 20). Kentleşme, kent ortaya çıktıktan sonraki süreçte büyümeyi, yoğunlaşmayı, kültürel farklılaşmayı, bütünleşmeyi, değişmeyi anlatabilmek için kullanılmaktadır (Erkan, 2002: 19). Kentleşme (urbanization), "işleyimleşme (endüstrileşmeye) ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi süreci" olarak da tanımlanabilir (İmer, 1995: 15). Kentleşmeyi kapitalizmle eşdeğer gören Lefebvre' e göre kent bugünkü anlamıyla kapitalizmin mekânıdır. Doğal süreçler sonucu oluşmaz kapitalizmin bir ürünüdür. Lefebvre "toplumun bir bütün halinde kentleşmesi" hipotezinden yola çıkar. Kent ve kentsel sorunlardan çok bir kent toplumuna doğru gidişi ele alır (Lefebvre, 2011: 9).

Tekeli'ye göre kentleşmeyi tanımlayabilmek için kentlerin tarihsel süreçte ki dört dönemi izlemek gerekmektedir. Bunlar; insanların bir mekâna yerleşmesi, sanayi öncesi ve sanayi sonrası dönem ve metropolitanlaşma (Tekeli, 2011: 29). Sanayi öncesi olarak adlandırılan kentler, insanların sadece topluluk veya kabile halinde yaşadığı konargöçer hayattan sıyrılıp yerleşik hayata geçmesiyle birlikte kurulan ilk kentsel yerleşmelerdir. Yani kentleşme olgusunun ilk ortaya çıktığı dönemden 18. Yüzyıl Endüstri Devrimi'ne kadar geçen süreyi içine almaktadır. İster Batı toplumunda isterse Doğu toplumlarında olsun bu dönemdeki yerleşmeler belirli bir siyasi, ekonomik veya dinsel kimliği olan mekânlar üzerine kurulmuştur ve değişik konularda uzmanlaşmıştır; örneğin Hindistan'daki Benares ve Irak'taki Kerbela daha çok dinsel bir merkez, Çin'deki Pekin ise siyasal, eğitsel etkinliklerin yoğun olarak gerçekleştirildiği bir yer olarak biliniyordu. Sanayi öncesi kentler insan topluluklarının konargöçer hayattan sıyrılıp yerleşik hayata geçmesi ile kurulmaya başlayan kentlerdir. Yani kentleşme olgusunun ilk ortaya çıktığı dönemden Sanayi Devrimi'ne kadar geçen süreye tekabül etmektedir. Bu dönem kentleri genel olarak

siyasal ve dinsel açıdan önemli mekânlar üzerine kurulu kentlerdir. Henüz teknoloji ve kapitalizmin etkisinde olmayan bu kentler fiziki ve coğrafi özellikleriyle birbirinden ayrılmaktaydı (Sjoberg, 2002: 37-54). Şehirlerin etrafının surlarla çevrilmesi olağandı, surlar kentlerin kapalı karakterlerinin ve kırsaldan ayrı olduklarının göstergesiydi ve aynı zamanda askeri savunma amacına hizmet ediyordu (Erkan, 2002: 44). Feodalitenin yaygın olarak görüldüğü kentlerde kır- kent kesin çizgilerle ayrılmıştır. Sınıf farklılıklarının da görüldüğü kentler sanat ve bilim merkezi konumundaydılar. İnsan emeğinin ön planda olduğu, genellikle benzer işlerin yapıldığı ve üretim etkinliklerinin benzer olduğu Orta Çağ kentlerinde çok farklı kentli kimliği görmek mümkün değildi. Sanayi öncesi Orta Çağ kentlerinin toplumsal yapısına bakıldığında zaman sınıfsal bir tabakalaşma görülmektedir. Soylu sınıf ve alt sınıf birbirinden kesin hatlarla ayrılmıştır. Kentli olarak adlandırılan vatandaşlar eğitim, yönetim ve dini alanda varlık gösterirken, alt sınıf vatandaşlar için bu söz konusu olmamakla birlikte bu durum yaygın olarak daha çok Orta Çağ Avrupa toplumlarında görülmekteydi. Osmanlı ve Türk toplumları için böyle bir genellemeden söz etmek doğru olmayacaktır. Sanayi öncesi kentlerde, kent bir kültür karmaşası alanı olarak görülmez, henüz heterojen nüfus yapısının ortaya çıkmadığı bu mekânlarda sadece pazar yerleri yabancı tüccarların bir karşılaşma alanı konumundaydı.

İktisadi ve toplumsal açıdan dünya tarihinin seyrini değiştiren, ekonomi, siyaset ve kültürün yeniden inşası konumunda olan Sanayi Devrimi kuşkusuz kentleşmeyi ve kentli kimliğini de etkisi altına almıştır. Bütün dünya ülkelerini etkileyen bu olay ile birlikte nüfusun kırsal alandan kentsel alana doğru kaymaya başlaması farklılaşmanın temel noktası olmuştur. Üretimin farklılaşması, artı üretimin ve ihtiyaç fazlasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanayi Devrimine kadar elbette ki kentlerin yapısını değiştirecek birçok olay meydana gelmiştir. Feodalitenin zayıflaması, halkın sınıfsal yapısının değişmesi kentleşme sürecinde zaten bir farklılık meydana getirirken, diğer taraftan üretimin bambaşka bir boyuta geçmesi yani insan faktörünün yerini makinelerin alması günümüz modern kentlerinin ortaya çıkmasına yol açacaktır. Üretim fazlalığı sonucunda ortaya çıkan işçi sınıfı ekonomide olduğu kadar toplumsal yapıda da büyük değişikliklere neden

olacaktır. İşçi sınıfının hak arayışı kentleşmenin en önemli unsurlarından birisi olan kentli hakkını ortaya çıkaracaktır. Kentleşme sanayi devrimiyle birlikte farklılaşmış ve ivme kazanmıştır. Sanayi devrimi sonrası kapitalizmin egemen olmaya başlamasıyla kent nüfusu da artmaya başlamıştır. Sanayi sonrası dönemde dinsel veya siyasal kent merkezlerinin yerini fabrika merkezli kentler almaya başlamıştır. Sanayi devriminin gerçekleştiği yer olan İngiltere bu kökten değişimin yaşandığı kentlerin başını çekmektedir. Bu değişimin diğer ülkelere de yayılmasıyla artık sanayi merkezli bir kent kimliği ön plana çıkmıştır. Sur görünümlü kentlerin yerini fabrika bacaları almaya başlamış buralar çalışan nüfusun barındığı merkezler haline gelmiştir (Erkan, 2002: 49). Kentlerde yaşayan nüfus kırdaki nüfus sayısını geçmiştir.

1800 ile 1900 arasında kentlerde yaşayanların sayısı %27'den %64'e yükselmiştir. İngiltere'de sanayileşmenin etkisiyle görülen değişimler kısa zamanda Avrupa kıtasına yayılmıştır. 1800'de Avrupa'da 500.000 nüfuslu tek kent Paris iken, yüzyılın sonunda beş şehrin (Paris, Berlin, Viyana, St. Petersburg ve Moskova) nüfusları 1 milyonu geçmiştir. Dünya kentleşme kalıbı, 20. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen iki dünya savaşından sonra, 1950'lerden itibaren yepyeni bir görünüm kazanmıştır. Dünya nüfusu 1800'de 990 milyon iken, 1900'de 1 milyara 1950'de 2.5 milyara, 2000'de ise 6.1 milyara yükselmiştir. 21. yüzyılın ilk çeyreğine yaklaşırken 2014'de bu rakam 7.2 milyara ulaşmıştır (Köse, 2015: 10).

1950'lerden sonra özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kentleşme hızı artmaya başlamıştır. İşgücünün fazlalığı, endüstrinin gelişmeye başlaması kentlerin bir cazibe merkezi olmasını da kaçınılmaz kılmıştır. Bu anlamda kentleşme ve sanayileşme birbirini üreten, geliştiren olgulardır. Kentleşme toplumsal değişimin hem bir nedeni hem de bir sonucudur (Kırımlı, 2012: 11). Günümüzde ise kentleşmenin artmasının temel nedeni: kentsel alanların çekiciliğinde çok kırsal alanların iticiliğinin olduğu söylenebilir.

1.1.3. Kentlileşme

Kentlileşme diğer bir ifadeyle kentlilik, kentleşme sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Kentlileşmeden bahsedebilmek için öncelikle kentleşmenin olması gerekmektedir fakat kentleşmenin olması kentlileşmenin de olacağı anlamına gelmez. Çünkü fiziki yapı ve yerleşim olarak kent konumunda bulunan fakat içinde yaşayan nüfus özelliklerine göre kent tanımına uymayan birçok yerleşim yeri bulunmaktadır. Kentleşme daha çok fiziki özelliklere vurgu yaparken kentlileşmede insan ögesi ön plana çıkmaktadır. Kentleşme mekân kullanımı olarak kırsal yaşam tarzından kentsel yaşam tarzına bir geçişi ifade eder. Oysaki kentli insan denildiği zaman toplumsal bir yapı işin içine girmektedir. Kentli kent kültürünün bir ürünüdür. Kent kültürü ise bir kentte yaşamış bütün uygarlıkların sosyolojik, psikolojik, politik ve ekonomik kazanımlarının (Batmaz ve Mutlu, 2013: 49) oluşturduğu kültürdür. Kentli de bu kültürün şekillendirdiği ilişkiler ağının bir parçası konumundadır. Sosyalleşen, eğitim, kültür, sağlık imkânlarından yararlanmayı bilen, kenti var eden birey kentli kimliğini oluşturmaktadır. Sosyolojik anlamda kentleşme dar mekânlı bir topluluk hayatından geniş mekânlı bir topluluk hayatına geçiş ve bu ikinci yaşama biçimine göre yeni sosyal ilişkiler ve bunun gerektirdiği yeni örgütlenmeler içine girilmesidir (Erkan, 2002: 20). Bir başka deyişle kentleşme, “kırlılıktan uzaklaşarak, maddi ve manevi boyutlarıyla kentle bütünleşme çabası organize edilmiş sosyal hayata geçiş olarak ifade edilebilir (Mutlu, 2010: 62). Kentlileşme toplumun kentlerde yaşamaya başlaması ve kırsaldan kente göçü içine alan bir süreçtir. Kırsal bölgeden kente göç eden bireyler öncelikle kente uyum sürecinden geçer ve daha sonra aidiyet duygusu taşır. Kentlileşme kırsaldan kente yapılan göç ve bunun sonucunda ortaya çıkan bir kent kültürüdür. Kent kültürü birçok hak ve sorunluluğu beraberinde getirmektedir. Kişi kentte tek başına olmadığı gibi tek başına karar verme yetkisine de sahip değildir. Hem mekân olarak yaşadığı çevreye hem de diğer kentlilere karşı sorumlulukları vardır. Bu anlamda kentlileşme kente özgü hak ve sorumlulukların bilincinde olma sürecidir denilebilir. Burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir nokta şudur: Kentlilik her zaman olumlu yönde gelişmemektedir. Yani kentte yaşayan her birey tam olarak kentli kültürüne dâhil olmuş sayılmaz.

Bunun nedeni kent kültürünün içinde yaşayıp ona dâhil olamayan veya bu kültürü benimseyemeyen birçok bireyin bulunmasıdır.

Kentleşme toplumsal ve ekonomik açıdan Simmel'in de belirttiği gibi karmaşıklaşan ve örgütlenen kent yapısına uyum sağlamasıdır. Kent bireyi kendine özgü yapısında kendi potasında yoğurur ve şekillendirir. Bu anlamda kent bir eritme potasıdır. Kentli birey ise örgütlü bu yapı içerisinde bir iş bölümüne dâhil olmaktadır. Kentli insanın tanımlaması araştırmamıza konu olan "kent deneyimlemesi" kavramıyla yakından ilişkilidir. Mekân kullanımı bu açıdan önemli bir unsurdur. Kent kadının kamusal çıkma alanı ve kentsel mekânı kullanma alanıdır. Aksaray kenti ise kentli kimliğini tam oturtamamış bir ildir. Çünkü çevreden aldığı göçlerle henüz kentleşmeye çalışmaktadır. Bir yandan kentin hızına ayak uydurmaya çalışan nüfus diğer taraftan kırsaldan getirdiği geleneklerin etkisinde olan nüfus bulunmaktadır. Burada tekrar bir tanımlama yapacak olursak: Kentli birey kentin olanaklarından yararlanmasını bilen ve aynı zamanda kenti dönüştürebilen bireydir. Kent deneyimlemesi olmadan ise kentli kimliğinden bahsetmek olmaz. Kentleşme kentin doğal nüfus artışı ile karşı karşıya kalması durumunda ve göç yoluyla kent nüfusunun artması şeklinde olarak iki farklı yolla gerçekleşmektedir (Kaya, 2012: 43).

Kentleşme daha çok göç sonuçlarından etkilenmektedir. Kırdan kente göç eden insanların toplumsal açıdan kent kültürü içerisinde yoğrulması zaman alabilir. Hem ekonomik hem de toplumsal açılardan sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Ekonomik ve sosyal anlamda kente uyum sağlayan bireyler kentleşmiş demektir.

"Ekonomik bakımdan kentleşme; Kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlayacak duruma gelmesiyle gerçekleşir. Sosyal bakımdan kentleşme; Kır kökenli şahsın her türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir"(Ateş ve Es, 2010: 215).

Kentleşme sonucunda kişilerde yani kentli bireylerde birçok yönden tavır ve davranış değişikliği olmaktadır. Kentli bakış açısıyla toplumsal olaylar değerlendirilmektedir. Kent toplumunda özellikle kadınlar siyasi ve kültürel bakış açılarını değiştirebilmektedir. Eğitim ve sosyal mekânın bunda etkisi çok fazladır.

Peki nedir sosyal mekan? Sosyal mekân, kişinin birçok işi örgütlenecek yaptığı, gelenek ve göreneklerin kent yaşamına özgü olduğu, yani grup bilinci ile hareket edilen kamusalın mekânıdır. Kentleşme en büyük etkisini sosyal mekânda göstermektedir. Yerine göre bir kafe, yerine göre bir iş yeri veya hastane ve yerine göre de bir sivil toplum kuruluşu olabilmektedir.

1.1.4. Aksaray'da Kent Kültürü ve Kentlilik

Mekân deneyimi, o mekânın kültürel ve toplumsal normlarından ayrı düşünülemez. Bu bağlamda kent deneyimlemesi konusunu, kentin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısıyla ilişkilendirerek incelemek daha doğru olacaktır. Aksaray modern-muhafazakâr yapıya sahip, birçok tarihi ve kültürel zenginlikleri bir arada bulunduran, bir yandan geleneksel kodların hâkim olduğu diğer yandan da günümüz modern kent statüsüne sahip unsurları benimsemiş bir kenttir. Düğünlerde, bayramlarda veya günlük yaşamda geleneksel kültürün hala yaşatılıyor olması kentin geçmişle bugünü arasında kültürel bir bağ kurmasını sağlamaktadır. Kentin geleneksel ve muhafazakâr yapısını korumasındaki etkenler olarak; coğrafi konumu itibari ile etkileşime ve istilalara kapalı olması, Somuncu Baba, Cemalettin-i Aksaray-i ve Yunus Emre gibi birçok âlim ve evliyaya ev sahipliği yapmış olması gösterilebilir. Evliya Çelebi seyahatnamelerinde kentte yedi binden fazla evliya olduğundan bahsedilmektedir. Orta Anadolu'da, ana bağlantı yolları kavşağında yer alan ve Konya'dan sonra en önemli tahıl ambarı durumunda olan Aksaray, (Akbulut, 2007: 17) il olduktan sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Aksaray, Anadolu'nun ortasında, yaklaşık 1000 metre rakımlı geniş bir ovada kurulmuş, sekiz bin yıllık köklü bir geçmişe sahip, Neolitik dönemden bu yana insan yerleşimine sahne olmuş ve birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir ildir (Altaş, 2016: 58). Cumhuriyet dönemine kadar Konya'ya bağlı bir sancak olan Aksaray, 1920 yılında vilayet olmuş, 1933 yılında vilayetliği lağvedilerek Niğde'ye ilçe olarak bağlanmış, 1989 yılında yeniden vilayet olmuştur (Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010: 18).

Resim 1 1: Aksaray İl Haritası

Kentin mekânsal alt yapısı Selçuklu Dönemi Türk kentlerinin mekânsal alt yapısıyla benzerdir. Bu dönem kentleri, Türklerin Orta Asya ve İran coğrafyası yerleşim kültürü ve alt yapısı üzerinde birleştirilmiş ortak mekânsal ürünleri olarak tanımlanabilir (Özcan, 2010: 194). Aksaray, Orta Anadolu'nun en eski neolitik yerleşmesine sahip olmasına rağmen, Konya Ovası'nda yer alan Çatalhöyük'ün gerisinde kalmaktadır (Gündoğdu ve Karadal, 2012: 161). Kenti, ortasından geçen "Ulurmak" adıyla anılan büyük bir ırmak ikiye ayırmaktadır. Yerleşmelerin bir kısmı da bu ırmak etrafında görülmektedir. Eskiden büyük bir bataklık olan Ulurmak ve çevresi bugün kentin en gözde mahallerinin bulunduğu yer haline dönüşmüştür.

Resim 1 2: Aksaray Ulurmak

Aksaray kent yerleşmesi herhangi bir kent planlaması dikkate alınarak kurulmamıştır. Çarşı merkezi ve iş yerleri genellikle Ulucami çevresinde bulunan en eski yerleşim yerleri olan mahallelerde yoğunlaşmıştır.

Resim 1 3 : Tarihi Ulucami

1.1.4.1.Aksaray'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı

Literatüre bakıldığı zaman kentsellik ve kent kimliği ile ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir fakat Aksaray'ın kentleşme yapısını, kent kimliği özelinde inceleyen çalışmalar çok azdır. Diğer taraftan Aksaray ili ile ilgili çalışmaların daha çok kentin tarihsel sürecine ve tarihi-turistik mekânlarına yönelik olduğu görülmektedir. Günümüz Aksaray'ı ve kent yapısına yönelik çalışmalar da yok denecek kadar azdır.

Toplumsal bir olgu olan kentler, insan ve çevresi arasındaki ilişkiye yön veren, sosyal ve kültürel birtakım olayların gerçekleştiği mekânlardır (Oğurlu, 2014: 288). Bir yerleşim yerinin kültürü ve kentleşme değerleri de kent kimliğini belirlemektedir (Kaypak, 2010: 377). Bir kentin kimliğe sahip olması onu tanınır hale getirdiği gibi toplumsal duyarlılığın artmasına da yardımcı olmaktadır (Turan, 2017: 44). Kent kimliğini oluşturan unsurlar bir yerin tarihi, kültürel ve dinsel

yapısıdır. Kent kültürü ise kentin doğurduğu ve kente özgü olan, evrensel, siyasal, sosyal ve ekonomik değerleri kapsayan, toplumsal bütünleşmeyi sağlayan kültürdür (Kaypak, 2010: 376-377). Kentli birey bu kültürel değerlere sahip olduğu oranda kentli kimliğine sahip olmaktadır.

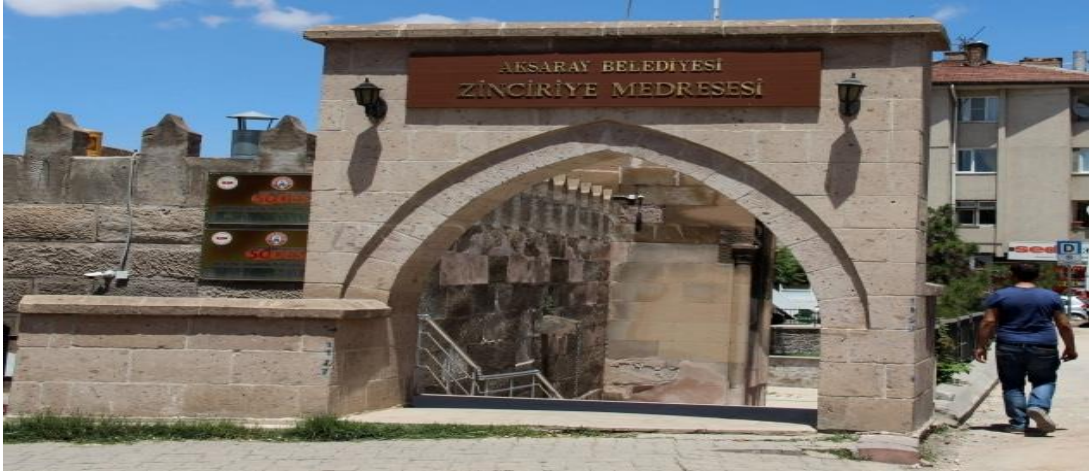
Kent kimliği, Aksaray'ın yaşanabilir ve gelişmiş bir kent olması açısından ve kentsel dokusunun korunması açısından oldukça önemlidir. Bu konuda yerel yönetimin olduğu kadar kent halkının da iktisadi ve idari kalkınmalarda etkin rol oynaması gerekmektedir. Aksaray, son zamanlarda tarihi, turizmi, ekonomik ve kültürel özellikleri itibariyle yürütülen çalışmalarla kısmen marka şehir olma yolunda ilerlemekteyse de var olan bu zenginliklerini ve avantajlarını tam olarak dünyaya yansıtabilmiş değildir (Çakmak, 2016: 1009).

Bugüne kadar kentle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında kentin kalkındırılması konusunda eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedenleri ise şöyle açıklanabilir; Günümüze kadar konu ile ilgili yapılan çalışmalarda bu duruma etken olan sebepler; tanıtım zafiyetleri, alt ve üst yapı sorunları, turizm alanındaki yatırım eksikliği, yerel halkın bilinçli olmaması, kamu ve özel sektörde faaliyet gösteren kurumlar arasında yeterli düzeyde işbirliğinin olmaması şeklinde sıralanmaktadır (Acar, 2016: 1055). Kentin gelişmemesinin önündeki en büyük engellerden birisi de Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Aksaray'ın farklı tarihlerde birkaç kere il ve ilçe statüsüne getirilmesidir.

Aksaray çevre illere göre daha fazla göç alan kentlerden birisidir. 2015-2016 TÜİK verilerine göre Aksaray'ın aldığı göç sayısı 15:234, net göç hızı ise 7, 4 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2016). Yoğun göç sonucu, anakentlerde; gecekondulaşmanın artması, altyapı, işsizlik, eğitim ve sağlık hizmetlerinin aksamaması, sosyal, kültürel ve psikolojik olarak kent hayatına uyum sağlayamama, suç oranlarının artması gibi bir dizi sorun ortaya çıkmıştır (Ateş ve Utkan, 2016: 305). Son yıllarda kentte şehirleşmeye ve kent planlamasına yönelik çalışmalar yapılmakla birlikte, şehirleşme oranı, sanayi iş kolu, çalışan sayısı ve kişi başına düşen gelir henüz istenilen duruma ulaşmış değildir (Turan, 2017: 41). Kentin sosyo-ekonomik yapısı büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. (Gündoğdu ve Karadal, 2012: 158). Tarım ve hayvancılık sektörünün geniş alan kaplaması kentin kırsal

nüfusunun çoğunlukta olmasına sebep olmuştur. Kır-kent arası geçiş aşamasında olan bütün kentlerde olduğu gibi Aksaray'da da uyum problemi görülmektedir. Binaların arasında veya sitelerin hemen yanında tarım ürünleri yetiştirecek alanların olması (genellikle küçük çaplı bahçeler) kırsal yaşamın içinden gelmiş kent sakinlerinin bu etkinliklerini hala sürdürdüğünün bir kanıtıdır. Kentin en etkin gelir kaynaklarından birisi olan mahalle pazarları hala varlığını korumaktadır. Halk pazarları Aksaray'ın hemen hemen her mahallesinde bulunmakla birlikte kentleşme açısından görüntü kirliliği gibi olumsuz sonuçlara yol açan faktörler arasındadır. Buna karşın yeni inşa edilen alışveriş merkezleri karşısında direncini korumakta ve hala halkın gıda ihtiyacını karşılamada en başta gelmektedir.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış kentte hemen hemen her kültürden izlere ve kalıntılara rastlamak mümkündür. Aksaray, doğa, tarih, inanç ve kültür temelli birçok özelliği ile turizm çeşitliliği en yüksek illerden birisidir (Doğan, 2017: 5). Ancak bu kültür kalıntıları daha çok ilçe merkezlerinde ve köylerde bulunmaktadır ve tarihi kentsel dokunun izlerine daha çok bu bölgelerde rastlanmaktadır. Bu bölgeler, kültür turizmi açısından zengin bölgelerdir (Çakmak, 2016: 1004). Kent merkezi ise yoğun göçler sonucu çarpık kentleşme alanı olmuştur. Aksaray kent merkezinde eski ve yıpranmış yapılardan oluşan, merkezin çöküntü alanı haline gelerek ilk kullanıcıları tarafından terk edilen, çoğunlukla düşük gelir gruplarının yaşadığı binalar oldukça fazladır (Balta, 2017: 495). Bunun yanında Aksaray'ın kendine özgü mimari yapısı bulunmaktadır fakat günümüz kentlerinin giderek birbirine benzemesi kentin kendine özgü kalıplarının silinmesine neden olmuştur. Son yıllarda yapılan çalışmalarla bu mimari yaşatılmaya çalışılsa da yeterli değildir. Aksaray Üniversitesi bu anlamda Aksaray mimarisini en iyi yansıtan yerlerden biridir. Üniversitede bulunan fakültelerden hemen hemen hepsi Selçuklu mimarisini andırmaktadır. Tarihi Zinciriye Medresesi ve Somuncu Baba Külliyesi de kentin mimari yapısını yansıtan mekânlardır. Yoğun göçler sonucunda gelişigüzel yerleşmeler ve binaların rastgele yapımı kentte çarpık kentleşmenin oluşmasına neden olmuştur.

Resim 1 4: Zinciriye Medresesi

Resim 1 5: Zinciriye Medresesi İç Kısmı (Kütüphane)

Resim 1 6: Somuncu Baba Külliyesi

Kenti temsil eden mekânlardan birisi Hükümet Meydanı olarak da bilinen 15 Temmuz Milli İrade Meydanı'dır. Hükümet Meydanı olarak anılmasının nedeni ise, meydana bulunan üç tarihi binanın 1924-1932 yıllarında hizmet binası olarak yaptırılması ve uzun bir dönem hizmet vermesidir. Kentte genellikle konserler ve mitingler bu meydana yapılmaktadır. Diğer yandan birçok sergiye, yöresel tanıtımlara, sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği etkinliklere, anma törenlerine ve Ramazan eğlencelerine de ev sahipliği yapması açısından önemlidir. Çarşı merkezinde yer alan meydana çoğunlukla emekli veya işi olmayan erkeklerin bulunmasından dolayı erilliğin mekânı olarak adlandırılabilir.

Resim 1 7: 15 Temmuz Milli İrade Meydanı

Kentte kültür sanat etkinlikleri, sempozyumlar, konserler ve alt yapı çalışmalarının son yıllarda artması, kente kültürel anlamda canlılık kazandırmıştır. Özellikle Fatih mahallesinde Selime Sultan Kadın Aktivite Merkezi'nin açılması kadınların sosyo-kültürel gelişimlerine katkı sunması açısından oldukça önemli bir adımdır. Kadın aktivite merkezi Aksaraylı kadınların sosyal, kültürel ve mesleki anlamda hizmet alabileceği kapasitedir.

Resim 1 8: Kadın Aktivite Merkezi

Kadınların sosyalleşebilecekleri alanların azlığı, İŞKUR'a ve AKMEK'e (Aksaray Meslek Edindirme Kursu) olan talebi artırmıştır. Bu kurumlara olan talebin artması, mesleki beceri kazandırma ve iş imkânı sağlamalarının yanında, kadınların sosyalleşmelerine de araç olmalarıdır. Ancak, bu faaliyetlerin yanında kadın istihdamının henüz istenilen seviyeye gelmemesi kentin önemli sorunlardan birisi olmaktadır. Günümüzde kadınların eğitim seviyesinin yükselmiş olması ve kamuda istihdam oranının artması önemli bir gelişme olmakla birlikte üst düzey yönetici pozisyonunda bulunamama durumu Aksaray kenti için de geçerlidir.

Aksaray'ın sosyal ve ekonomik yapısındaki dönüm noktalarından birisi de üniversitenin kurulmasıdır. 2006 yılında Aksaray Üniversitesi'nin kurulması, kente ekonomik, sosyal ve kültürel yönden birçok katkı sağlamıştır. Üniversitenin açılmasıyla birlikte kentte kafe kültürü yayılmaya başlamıştır. Açık kamusal alanların ve sosyal aktivite alanlarının azlığı göz önünde bulundurulduğunda kafeler kent halkının sosyalleşmesinde önemli bir yere sahiptir.

Kent halkının en sık kullandığı mekânlar içinde çeşitli kafe ve eğlence merkezini barından Kültürpark ile daha çok mesire ve piknik alanı olarak kullanılan Kılıçarslan Parkı'dır.

Resim 1 9: Kùltürpark

Resim 1 10: Kılıçarslan Parkı (Piknik Alanı)

Kentin tek büyük ve geniş kapsamlı alışveriş merkezi ise EFOR alışveriş merkezidir. Burada çocukların oyun oynayabileceği alanların olması, özellikle haftasonu çocuklarıyla birlikte vakit geçirmek isteyen ebeveynlerin kullandığı mekân haline gelmesini sağlamıştır.

Resim 1 11:Efor Alışveriş Merkezi

1.2.Kent Hakkı

1.2.1. Kent Hakkı Tanımı

Hak kavramı ve mekân birbirinden ayrı düşünülemez. Bunun en önemli nedeni kentlerin bireyin kendini en iyi ifade ettiği yer olmasıdır. Bir başka ifadeyle kentler, bilinçlenmenin merkezi olarak kabul edilebilir. İnsanlık tarihi ve onun hak mücadelesine bakıldığında zaman hak arayışının kentlerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. İnsan hakları evrensel bildirgesinin temelinde yer alan “özgürlük”, “eşitlik” ve “kardeşlik” kent merkezli ilkelerdir (Mutlu, 2010: 127).

Kent hakkı kavramının da kent ile alakalı birçok konuda olduğu gibi birden fazla tanımı yapılabilir. “Kent hakkı 1968 yılında Henri Lefebvre tarafından ortaya konulan radikal bir paradigmadır. Bu paradigmanın amacı sosyo-mekânsal ilişkileri yeniden düzenleyerek, kent ölçeğinde bir vatandaşlık tanımı oluşturmak ve bu tanıma göre kenttaşların hakkını tanımlamaktır” (Sadri, 2011: 1). Mutlu'nun ifadesiyle kentte yaşayanlar kenti güzelleştirmek için kentsel yaşam kalitesini artırmak zorundadırlar (Mutlu, 2010: 125). Kentsel yaşam kalitesini artırmak ise kent hakkına

sahip çıkmakla mümkündür. Lefebvre' e göre kent bir ilişkiler ve deneyim alanıdır. Bu ilişkiler alanı içerisinde Lefebvre birçok hakkın mevcut olduğunu ifade eder. Bu haklar: kadın, çocuk ve büyüklerin hakları, proleter, köylü hakları, eğitim ve öğrenim hakları, çalışma hakkı, kültür hakkı, dinlenme hakkı, sağlık hakkı, konut hakkı, doğa hakkı gibi haklardır (Ertan, 2008: 130, 131). Kent hakkı kentte yaşayan kişilerin kültürel, toplumsal, siyasal açıdan kentin her türlü olanağına sahip olmasıdır. Kenti oluşturan insandır. Bu açıdan kent uygarlaşmanın mekânı olarak kabul edilirse uygarlaşma için kentin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi şarttır. Kentli insan kentin her açıdan gelişimine katkıda bulunma hakkına sahiptir. Bu, kentte yaşayan her bireyin kenti planlama hakkına sahip olması anlamına da gelebilir.

Castells'e göre kent hakkı kavramı kentsel-toplumsal hareketlere dayanmaktadır. Castells gibi Harvey ve Lefebvre de kentsel sorunları kentsel yerel topluluk temelli hareketler çerçevesinde açıklamıştır (Güler, 2011: 51). Teknolojik gelişmelerin artması büyük kentlerde nüfusun yoğunlaşması yeni kentsel düşünceler oluşmasına neden olmaktadır. Castells, kolektif tüketimi ve onun çevresindeki mücadeleleri kent sorunun odağına yerleştirmiştir (Güler, 2011: 51). Kentsel toplumsal hareketlerin asıl kaynağı ise sanayi devriminden sonra ortaya çıkan fordist akımdır. Kapitalizmin ve Pazar ekonomisinin önemli aşamalarından birisi olan fordizm Henry Ford tarafından ilk kez ortaya atılmıştır.

Henry Ford tarafından ortaya atılan fordizm endüstriyel üretimi kapitalist bakış açısıyla ele almaktadır. Fordizm, "sanayi üretiminin büyük oranda kitlesel üretim olarak gerçekleştirildiği, ürün standartlaştırmasının verimlilik artışları getirdiği ve artan talebin bu standartlaşmayı hızlandırdığı bir üretim biçimidir (Saklı, 2013: 109). Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan ve hızla dünyaya yayılan Pazar ekonomisi sonucu kentlerde kurulan büyük işletmeler işçi gücüne ihtiyaç duymaya ve fabrikalar vasıfsız işçileri çalıştırmaya başlamıştır. Bunun sonucunda kırsal kesimden kentlere veya gelişmemiş ülkelere endüstriyel ülkelere göçler başlamıştır. Yoğunlaşan göçler sonucunda toplumsal farklılaşma görülmüştür. 1980'lerden sonra fordizm yerini post-fordizm akımına bırakmış ve tüketim taleplerine göre farklılaştırılabilen, standartlaştırılmış ürün yerine, tüketici taleplerine göre farklılaştırılmış ürün uygulamaları hâkim olmuştur (Saklı, 2013: 117).

Üretimdeki esneklik toplumu da etkilemiştir. Farklı toplumsal yapıların oluşmasına neden olmuştur. Toplumun farklılaşması ve toplumdaki hareketlilik işçi hareketlerinin doğmasına yol açmıştır.

Kentleşmenin artması ve metropol niteliğindeki kentlerin çoğalmasıyla birlikte sanayisi gelişmiş kentlere yapılan göçler sonucunda gettolaşmalar görülmeye başlamıştır. Kentsel mekânlara göç eden kişilerde yerleşme ve kentlileşmenin zaman alması onların toplum tarafından dışlanmasına yol açmıştır. Yoksulluk ve dışlanışlıkla karşı karşıya kalan insanların kent hakkı yani kentsel mekânı kullanabilme, konut edinme, barınma ve kentin olanaklarından yararlanma hakları ortaya çıkmıştır. Kentli haklarının uluslararası düzlemde ele alınması 1980'lere kadar uzasa da uluslararası bir metin olarak, ancak Avrupa Kentsel Şartı'nda yer bulmuştur (Akın ve Pektaş, 2010: 27). Avrupa Kentsel Şartlar Bildirgesi ile kent hakkı kavramı güvence altına alınmış ve somut olarak ifade edilmeye başlanmıştır.

17-19 Mart 1992 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, kentsel haklar ya da kent hakkının neler olduğu konusunda temel bir çerçeve çizen ve kent hakkının esasını teşkil eden ana belge olarak kabul edilmektedir. Bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çerçevede yaşayabildikleri ölçüde kişisel varlıklarını ve gelişimlerini sürdürebilecekleri düşüncesine dayanan şartın temel felsefesi: yerel otoritenin kentsel gelişimine yönelik sorumluluklarını tanımlamak, kentsel gelişim ve yaşam kalitesine yönelik olarak evrensel ilkeler oluşturmak, yönetsel birimler arasında dayanışmayı sağlamak, yurttaşların bir takım kentsel haklara sahip olduklarını ve bu hakların herhangi bir ayırım gözetmeksizin şehrin sakinleri için geçerli olduğunu belirtmek (Batmaz ve Mutlu, 2013: 176, 177).

Avrupa Kentsel Şartları kentin geleceğini belirlemede ve yönetimde söz sahibi olmada halkın önünü açmakta ve halkı bilinçlendirmektedir. Kentsel çevrenin ve mevcut konut stokunun iyileştirilmesi, yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması konularının yanında “toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesi” ne de büyük ağırlık vermektedir (Pektaş ve Akın, 2010: 28). Şartta

kentlilerin sahip oldukları haklar maddeler halinde belirtilmektedir. Yerel yönetime katılım ise önemli bir kısmını kapsamaktadır.

1.2.2.Kent Hakkının Kavramsal Açıdan Ele Alınması

Araştırmanın bu kısmında kent hakkı kavramının kuramsal açıdan ünlü kent bilimcileri Lefebvre ve Harvey' e göre tanımı yapılmıştır. Kent hakkı Harvey ve Lefebvre ile birlikte yeni bir bakış açısı kazanmıştır. Sanayi Devrimi sonrası ve özellikle 1970'lerden sonra ortaya çıkan kentsel hareketler ekseninde kent hakkı ortaya konmaya çalışılmıştır. Artı üretime geçiş ve sermaye dolaşımı gibi kavramlar üzerinden kentsel mekânsal tanımlamalarla kent hakkının ortaya koyulması sağlanmıştır. İşçi sınıfı ile birlikte ortaya çıkan mücadelelerin en önemlilerinden birisi de kent hakkıdır. Lefebvre ve Harvey bu kentsel hareketlerden yola çıkarak emeğin sömürülmesi karşısında kentte yaşayanların kendi haklarını korumaları gerektiği savı üzerinde durmaktadırlar. Toplumsal hareketlerin ekonomik-politik anlamını Marksist bir anlayışla ve sınıf temelli bir çözümleme ile çalışmalarının odak noktasına yerleştirmişlerdir (Güler, 2014: 51). Kentlerin bir sermaye mekânı olduğu düşünüldüğünde sermaye dolaşımının kentler üzerinden gerçekleştirilmesi yeni hak arayışları ortaya çıkarmıştır. Bunlardan en önemlisi de kent hakkıdır.

Lefebvre kent hakkı kavramını ilk kez ortaya atan sosyologdur. Lefebvre'nin kent hakkı ile ilgili düşünceler ortaya koymasında Sanayi sonrası kentleşmenin farklı bir boyut kazanmasının ve işçi hareketlerinin etkisi büyüktür. Lefebvre kentleşme sürecinde mekânın dönüşümü ve mekânın yeniden üretimine getirdiği yaklaşımla ele almıştır (Güler, 2014: 51). Kent hakkı, kentsel bir yaşam hakkı, canlı bir ereksellik hakkı, yüz yüze gelme ve değişim takas yerleri hakkı, yaşamın ritmini yakalama ve zaman kullanımı hakkı yerlerin tam kullanımına olanak sağlama hakkı gibi hakların yaşama geçirilmesidir (Ertan, 2008: 137).

Tarihsel süreçte kentler artık klişeleşmiş yeni bir şeyler üretememekte ve bireysel ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Lefebvre'ye göre kentin yapısı ideolojik bir yapıdan oluşmaktadır ve bu kent içinde sınıfsal farklılaşmaların oluşmasına neden olmaktadır (Güler, 2011: 53). Bu nedenle kentte yaşayan insanlar kenti kendi ihtiyaçları doğrultusunda inşa etme hakkına sahiptir. Lefebvre, bu farklı toplumsal

kesimleri oluşturan bireyin haklarının koruma altına alınması gerektiğini belirterek bu hakların; bilgi hakkı, ifade hakkı, kültür hakkı, farklı ve eşit kimlik hakkı, bütün bunların üzerinde, kent yönetiminde doğrudan yer almak, bütün kent sakinlerinin kent yaşamının sunduğu imkânlardan yararlanma hakları olduğunu ifade etmektedir (Güler, 2011: 53).

Kent farklılığın ve heterojenliğin mekânıdır. Bu nedenle kişilerin ve düşüncelerin farklılığı kentsel mekâna bakış açısını da farklılaştıracaktır. Her birey kentte kendinden bir şeyler bulmak ister. Bu da insan haklarının vazgeçilmez bir unsuru olan kent hakkı mücadelesini doğurmaktadır. Peki kent hakkı mücadelesi nasıl olmalıdır? Lefebvre bunun ancak kollektif bir hareketle mümkün olacağına vurgu yapar. Kentte yaşayanların kent haklarını alma yolu, kentten kar edenlere (kentsel örgütlenmeyi belirleyen, sermayeyi elinde bulunduran iktidar) karşı bir araya gelmek ve mücadele etmektir (Kaplan, 2016: 9). Kent hakkının tam anlamıyla ortaya koyulabilmesi için geçerli bir kent bilimine ihtiyaç vardır. Burada geçerli bir kent bilimine vurgu yapılmasının nedeni Lefebvre'ye göre var olan kent biliminin kenti geliştirmeye ve dönüştürmeye yetmemesidir. Böyle bir kent biliminin oluşması için, İnsanların beraber çalışarak, hayatta kalıp gelişmek için mekânlar yaratacağı bir dünyaya ihtiyacı vardır (Çetin, 2017: 301). Yeni ve özgün bir şeyler yaparak bir hak mücadelesine girilmelidir. Ancak bu şekilde insan ihtiyaçları ve arzularının karşılayan yeni kentler oluşturulabilir.

David Harvey kent hakkı yaklaşımlarını Marksist bir ideoloji üzerinden sermaye dolaşımına vurgu yaparak ele almaktadır. Kapitalizmin getirdiği sınıflaşmalara ve olumsuzluklara kent bağlamında bir eleştiri sunmaktadır. Antikapitalist düşüncede şehir hakkı önemli bir noktadır. Mekânsal farklılaşma kavramını temele alarak kentsel mekân üzerine düşünceler geliştirir. Harvey'e göre kır ve kent arasında artık belirgin bir fark görülmemektedir. Burada sadece kır veya kentten söz etmek yerine kent derken aslında belli bir kent merkezinden değil, genel olarak mekândan ya da o mekânda yaşayan topluluktan söz etmek gerekir (Kömürcüoğlu, 2013: 212). Harvey'e göre bağımsız tüketici davranışları mekânsal farklılaşmaya neden olmaktadır. Serbest Pazar ekonomisi kentsel-mekânsal farklılaşma oluşturmaktadır. Artı ürünleri pazara sunmak için yeni mekânlara ihtiyaç

olduğundan bahseder. Harvey'e göre şehir hakkını anlamak için öncelikle kapitalizmin şehri yeniden üretmesine ve şekillendirmesine bakmak gerekir. Çünkü kapitalizm kentleşme ve kentlileşme üzerinde de çok büyük bir etkiye sahiptir. Harvey'e göre kent sistemi, kapitalist endüstrinin bitmek bilmeyen yüksek kazanç arayışlarının bir ürünüdür (Bıçkı, 2006: 116). Üretim fazlası ürünlerin piyasaya sunulmasında kentler etkin rol oynamaktadır. Bu durum ise kentliyi kapitalist düşünce çevresinde şekillendirmektedir. Şehir hakkını aramak bu noktada bir başkaldırı olacaktır. Kent hem insanı biçimlendiren hem de insan tarafından biçimlendirilen toplumsal bir boyuta sahiptir (Güler, 2014: 52). Harvey'e göre kent hakkı, tekil bir hak değildir. Kolektif bir hak olarak ele alınmalı ve kolektif politikalara dayalı olarak uygulanmalıdır (Sadri, 2008: 37). Çünkü kişi tek başına kenti inşa edemediği gibi tek başına da geliştiremez. Kentsel yönetimde her zaman söz sahibi olan birileri vardır. Harvey sermayeyi elinde bulunduran iktidarın karşısında kentte yaşayanların kentin kaderini belirlemede etkili olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Marks'ın kolektif emeğine bir eleştiri yönelterek onun sadece kolektif emeğinin sadece fabrika ve işçi ile sınırlı kaldığına işaret eder. Harvey'e göre emeğin sömürüldüğü asıl yer kentlerdir (Kömürcüoğlu, 2013: 214). Harvey de Lefebvre gibi kentsel sermayeyi elinde tutan ve kentsel örgütlenmeyi belirleyen iktidara karşı ortak bir irade ile kapitalist sistem ve sömürü sistemi karşısında kent hakkı mücadelesine girilmesi gerektiğini vurgular.

1.2.3. Kadınların Kent Hakkı

Don Mitchell cinsiyet ve kimlikle ilgili konuların Lefebvre'in kent hakkı modelinde eksik bulunduğuna işaret etmektedir (Sadri, 2011: 50). Lefebvre'nin mekân ve gündelik hayat ilişkisine dair analizi kentsel eşitsizliklerin toplumsal cinsiyete dayalı çözümlenmesine imkân verebilecekken kapitalist üretim ilişkileri ve sınıf çelişkilerine odaklanması bu analizi engellemiştir (Akkirman, 2017: 46-47). Kadınların kent hakkı ile ilgili düşünceler daha çok feminist söylemlerde ve toplumsal cinsiyet temalı söylemlerde yer bulmakla birlikte kadın çalışmalarında da mekân ile ilgili araştırmalar ve incelemeler geç dönemlere bırakılmıştır (Akkirman, 2017: 47). Özel alan-kamusal alan ayrımına dikkat çeken feminist ekol kadının kent

hakkından mahrum bırakıldığı görüşünden hareketle kamusalın erilliğin mekânı olmasını eleştirmektedirler. Feminist yaklaşım, klasik kentsel mekâna yönelik anlayışların ekonomik üretim ve yönetsel işlevlere odaklı olmasıyla, “kadını ve kadının kent mekânını kullanımını” göz ardı ettiğini ve bu anlayışlara dayalı olarak yapılan kent mekânı düzenlemelerin kadını kentin kenarına ittiğini ileri sürmektedir (Kaypak, 2014: 349). Bu araştırmada kadının kent hakkına, toplumsal cinsiyetçi ve feminist söylemlerin kadın erkek ayrımını yeniden üreten yapısını dikkate alarak toplumsal cinsiyetçi söylemlerden çok adalet perspektifinden bakılacaktır. “Toplumsal cinsiyet adaleti”, modernite tarafından belirlenen eşitliğin kadınlar arasındaki birtakım farklılıklarla ilgilenmemesinden (Aydın Yılmaz, 2015: 108) yola çıkmakta ve kadın-erkek arasındaki birtakım farklılıkları gözeterek kadının haklarını eşitlik ve adalet ekseninde incelemektedir.

18. Yüzyılda başlayan 19. yüzyılda ivme kazanan kadın hareketleri kadınların sosyal hayatta varlığının artmasını sağlamıştır (Konan, 2011: 159). Ancak dünyada ve Türkiye’de kadın haklarının görünür kılınması, seçme ve seçilme hakkını elde etmesiyle mümkün olmuştur. Kadınların öncelikle seçme ve seçilme hakkına sahip olması ile başlayan siyasi hak kazanımı aslında siyasi katılımın sağlanması ve bunun sonucunda demokrasi ve eşitliğin gerçekleşmesinde büyük önem taşır (Konan, 2011: 159). Türkiye’de 1934 yılında ise kadınların milletvekili seçme ve seçilebilme imkânına kavuşmaları (Bozatay ve Kutlu, 2014: 137) siyasete ve yönetime katılması ileride birçok hak arayışına kapı aralayacaktır. Kadınlar siyasal alanda bir hak kazanımı elde etmiş olsalar da psikolojik, ekonomik, bedensel şiddet, ayrımcılık, taciz, istihdam vb. konularda hak arayışına girmişlerdir (Kayın, 2013: 815). Kadının kentsel mekâna ilişkin olarak dolaşma hakkından çalışma hakkına, yönetsel kademelerde görev alma hakkından mekânı biçimlendirme hakkına, eğlenme hakkından söz söyleme hakkına uzanan bir dizi hakkının her an ve çeşitli biçimlerde zedelenmekte olması, günümüzde gündelik hayata ilişkin temel sorunlar arasında yer almaktadır (Kayın, 2013: 815).

Kadınların kent hakkını doğuran bir başka etmen de kırdan kente yapılan göçlerdir. Kırsal alandan kentlere yapılan göçler sonucunda kadının yaşadığı ekonomik ve sosyal problemler kente uyumu, kentsel mekânla kurduğu ilişki

biçimlerini ve kentte işgücüne katılımı etkilemektedir (Toğluk, 2009: 4). Kırsal alanda tarla işleri haricinde sadece mahrem alana yani eve kapanan kadının kent yaşamında birçok farklılıkla karşılaşması, özel alan dışında kadının sokağa da çıkması yani kamuya dâhil olması önceleri bir uyum problemi yaşamasına sebep olmuştur. Daha sonra kentli bir kadının ekonomik, sosyal, siyasal alanda kendini göstermesi onun kent deneyimlemesinin önünü açmıştır. Çünkü kentli kadın artık sadece evde yaşayan değil birçok ihtiyacı tek başına karşılayan bu yüzden de kentin ve sokağın bir parçası konumunda olan kadındır.

Kadının kentsel varoluşu, kent hakkının doğmasına neden olmaktadır. Kentli kadın yerel-kentsel yönetimde söz sahibi olabilen kadındır. Kadınların kentsel-mekânsal haklarını aramaları bugün birçok sivil toplum kuruluşunun kentin kadınlar için nasıl daha yaşanılabilir bir alan olacağı konusunda örgütlenmesini ve çalışmalarını sürdürmesini sağlamıştır. Kent kadın için bir özgürleşme alanı olurken Acuner'in de ifade ettiği gibi "kent ve kamusal mekânları, kadınlar için bir taraftan özgürleşme alanı anlamına gelirken diğer taraftan da pek çok kısıtlamaya ev sahipliği yapar. Başka bir deyişle, kentin sokakları, kadınlar için çelişkilerle doludur (Acuner, 2016: 2). Burada atıfta bulunulan durum, kadınların kentin sunduğu ekonomik ve sosyal imkânlardan faydalanırken korku ortamına maruz kalmadan özgürce faydalanabilmesi durumudur. Kent sokakta yürüyen bir kadın için bazen tehlike oluşturabilmektedir.

1.2.4. Kadının Kentte Var olma Süreci

Kadının kentsel varoluşunu anlamak için öncelikle bakılması gereken nokta kamusal alana ne zaman ve nasıl dâhil olduğudur. "Kamusal alan, günümüzde toplumsal gelişmeleri ve değişimleri anlamak amacıyla güden çalışmalarda sıkça göndermede bulunulan kavramlardan biridir (Coşkun ve Hasdemir, 2008: 122). Kamusal alan kavramına Habermas'ın 1962 yılında yayımlanan kitabı Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü ile yeni bir bakış açısı getirilmiştir (Kuzu, 2012: 3). Habermas tarafından ortaya atılan kamusal alan kavramı ileride kadınlar için birçok çalışmalara konu olacaktır. Kadının kentsel varoluş süreci toplumsal ve siyasal statüsünden ayrı düşünülemez. Toplumsal anlamda kadına biçilen rol ve davranışlar toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Tarihsel süreçte birçok toplumda kadının siyasette

ve ülke yönetiminde söz sahibi olduğu bilinmektedir. Kadını yönetime dâhil eden toplumlardan en önemlisi ise tarih boyu ortaya çıkan Türk toplumları olmuştur. Hunlar döneminden itibaren kadın-erkek ayrımı yapılmadığı ve kadın erkeğin tamamlayıcısı olarak kabul edildiğinden kadınsız hiçbir iş yapılmazdı. Hatta öyle ki kağanın emirnameleri sadece "Hakan buyuruyor ki" şeklinde başlarsa kabul edilmezdi (Gündüz, 2012: 131).

Gündüz'ün de ifade ettiği gibi eski Türk devletlerinde kadının yeri ve önemi oldukça büyüktür. Toplumsal cinsiyet ayrımının görülmediğini de ifade edebiliriz. Aynı dönemde kadının horlandığı ve ikinci plana itildiği toplumların da olduğunu söylemek mümkündür. Yönetimde söz sahibi olmak şöyle dursun bütün karar mekanizması erkek egemenliğindedir. Eski Yunan'da erkek egemen bir toplum görülmekle birlikte kadının kent hakkı bulunmamaktadır. Kent özgür vatandaşların mekânıdır. Özgür olan ise erkek olandır. Orta çağ Avrupası'na bakıldığında kadının her zaman ezilmişliğin bir simgesi olduğu görülmektedir. Ortaçağda Hristiyanlık inancıyla birlikte kadın erkeğin her türlü kullanabileceği bir nesne konumundadır. Bu dönemde Hristiyanlık inancı kadını manastır yaşamında tanrıya gönüllü hizmetkâr olarak sunmaktadır (Gündüz, 2012: 139). Ortaçağ Avrupa'sında kadına bakış açısı bu şekilde iken, eski Türk toplumlarına nazaran Osmanlı Devletinde kadının yönetimdeki yetkileri biraz daha sınırlandırılmıştır. Tanzimat'a kadar olan dönemde çıkarılan bazı fermanlarla kadınların toplumsal yaşamlarına kısıtlamalar getirilmiştir (Konan, 2011: 162) fakat kadın hiçbir zaman kadın ikinci plana atılmamıştır. Hem Batı toplumlarında hem de Türk toplumunda kadınlar için asıl dönüm noktası Sanayi Devrimi olmuştur. Endüstri Devrimi'nden sonra kadınların fabrikalarda çalışmaya başlaması ve işgücüne katılımı, birtakım hakların kadınlara tanınması sonucunu doğurmuştur (Daver, 1968: 122).

Kadının kamusaldeki konumu literatürde geniş yer bulan bir konudur. Özellikle feminist yazında kadının ikinci plana itilmesine vurgu yapılırsa da bu, toplumlara ve dönemlere göre değişmektedir. Toplumsal cinsiyet temalı yazılarda kadının ikinci plana itilmesi konusu kısmen doğru olmakla birlikte toplumları içinde buldukları dönemlere göre değerlendirmek daha açıklayıcı olacaktır. Kadının kamusaldeki yerini aslında modernite öncesi ve sonrası olarak ayırmak daha doğru

olacaktır. Tarihler boyunca ilkel kabilelerden gelişmiş toplumlara kadar ekonomik faaliyetler ve üretim kadın–erkek işbirliği içerisinde gerçekleşmekteydi. Bu nedenle geçmişten günümüze değin kadınlar işgücü piyasasında yer almıştır fakat Türk kadını tam olarak 1950’li yıllardan sonra işgücü piyasasında kendini göstermiştir (Korkmaz, 2016: 301).

Modernite ile birlikte özellikle Sanayi Devriminin etkisiyle ekonomik etkinliklerin değişmesi kadın ve erkeğe atfedilen özelliklerin de değişmesine sebep olmuştur. Kentlerin ve fabrikaların büyümesi erkek işgücünün yanında kadın istihdamını da artırmıştır. 1960’lara kadar kadının yerini özel alan yani aile oluştururken, kadının vatandaşlık haklarını kullanmasıyla birlikte kadının yeri içerisine kamusal alan da dâhil edilmiştir (Can, 2013: 246). Devlet ve toplum yapısının değişimiyle özel alan- kamusal alan ayrımı daha geniş yer bulmaya başlamıştır. Özel/kamusal ikiliğinin modern biçimi, ev-içi-aile-ev emeği kavramlarını ortaya çıkarmıştır (Acar ve Demiryontan, 2014: 267). Kadınların, ücretli emeğe katılmadan önce ev işini geçimleri karşılığında yaparken, ücretli emeğe katıldıklarında artık hiçbir karşılık almadan yapmaları bu kavramların tartışmaya açılmasına neden olmuştur (Acar ve Demiryontan, 2016: 119).

Dünya genelinde kadının statüsünü etkileyen unsurlar ihtilaller, inkılaplar, sosyal ve ekonomik hareketler olmuştur (Acun, 2007: 92). Türk kadınının modernleşmesi ise Cumhuriyet dönemi ile birlikte olmuştur. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde kadınların kamusal alana çıkışlarının farklı bir biçimde gerçekleştiğini görüyoruz (Aydın Yılmaz, 2015: 26). Bu dönemde kadınlara tanınan haklar temel modernleşme alanlarından biri olmuştur. Kadın hakları söylemleri modernleşmenin vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. Yine bu dönemde geleneksel kadın portresi değişmiş ve kıyafetiyle, davranışlarıyla daha modern olarak adlandırılan bir kadın figürü ortaya çıkmıştır. Modern kadın figürü, kamusal alanda daha çok görülen; eğitim almış; mahremiyetin sembolü olan evin dışına çıkan; erkeklerle aynı ortamda bulunabilen ve topluluklar, kulüpler kuran, buralara katılan sosyal kadın (Acun, 2007: 98) olarak tanımlanabilir. Ancak bu tanımlama kadınların erkeklerin gölgesinde kalmasının önüne geçmeye yetmemektedir. Kadınlar siyasal ve kültürel birçok alanda hala erkeklerin gerisindedir. Yılmaz’ın da ifade ettiği gibi kadın

cumhuriyet dönemi modernleşmesinin en önemli söylemlerinden biri olmasına rağmen kamusal alanın erkek egemen bir yapıya sahip olmasından dolayı kendi baskın kimliğini ortaya koyamamıştır (Yılmaz, 2015: 26). Cumhuriyetin ilanından yaklaşık yarım asır sonra kadın birçok alanda daha masküler konumuna gelmiştir ve kadın hakları konusunda epeyce yol kat edilmiştir fakat bugün birçok alanda henüz kadın mağduriyeti devam etmektedir.

Kent deneyimlemesi modernleşme ve kentsel varoluş sürecinde kadının kendini yeniden keşfetmesine de bir kapı aralamaktadır. Bu konuda en önemli etmenlerden bir tanesi eğitimidir. Eğitimin kentli kadın statüsü üzerindeki rolü küçümsenemez. Bilinçlenme eğitimle mümkün olmaktadır. Kadının eğitilmesi toplumun eğitilmesi yolunda atılan önemli bir adımdır. Ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda kadın istihdamının giderek arttığı düşünüldüğünde eğitimin ülke kalkınmasına etkisi yadsınamaz. Kadının artık kamusalın bir parçası konumunda olması günümüz kentlerinin iktisadi açıdan büyümesi sürecinde kadınların kente katılımında önemli bir yer tutmaktadır.

Kent hakkıyla bağlantılı olarak şunu söyleyebiliriz: Mekânı kullananların mekân üzerinde hakkının bulunması ve mekânın geleceğine karar vermesi kaçınılmazdır. O halde kadın da mekânın bir kullanıcısı ise kadının mekân üzerinde hakkı bulunmaktadır. Kadının sosyo-kültürel alanda gelişmesi kentin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Çünkü eğitim kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldırarak kent kalkınmasında cinsiyet ayrımının gözetilmemesini sağlamaktadır.

1.3.Kadınların Kent Deneyimlemesinde Adalet Perspektifi

Kent deneyimlemesinde adalet perspektifi kadın-erkek eşitliğinden yola çıkarak kentsel haklar konusuna toplumsal cinsiyet adaleti perspektifinden bakış açısı sunmaktadır. Kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle deneyimlemenin ne olduğu açıklanacak daha sonra ise toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet adaleti kavramlarına açıklık getirilecektir.

1.3.1. Deneyimleme Nedir

Mekânsal deneyim ve mekânsallaşma, kadın temalı çalışmaları ve kent temalı çalışmaları birleştiren alan olmaktadır. Özellikle kadının kamusalılığı üzerinden yürütülen çalışmalar toplumsal adaletin işlerliği konusu daha çok mekânsal deneyim temele alınarak oluşturulmaktadır.

Deneyim, kent ve insan etkileşimi sonucu ortaya çıkar. Kentin sokaklarını, mekânlarını kullanma, siyasi, iktisadi ve sosyal açıdan kente dâhil olabilme, kentin gelişimine katkıda bulunarak onu yeniden inşa etme kısacası kenti özümseyip müdahale etme ve yeri geldiğinde kente teslim olma deneyimin ürünüdür. Kişinin kentle iletişim kurabilmesi kente ne ölçüde ve nasıl katıldığı ile alakalıdır. Bir başka ifadeyle kişi kendini kente ait hissettiği oranda kentlidir.

Mekân deneyimi kent hakkı kavramı ile iç içedir. Cassirer'e göre üç türlü mekânsal deneyim söz konusudur. Bunlardan birincisi organik mekândır. Cassirer organik mekânı, içgüdüsel olarak yaşam alanı edinme ve göç olgusu ile açıklar. İkincisi algısal mekândır. Algısal mekânı ise zihinde canlandırılabilen ve şematize edilebilen mekân olduğundan bahseder. Üçüncü mekân tanımı ise simgesel mekândır. Cassirer'e göre simgesel mekân deneyimi soyuttur (Erdönmez, 2005: 63). Mesela geometrik şekiller simgesel mekân ile ifade edilmektedir (Harvey, 2009: 32).

Kent deneyimlemesi Harvey'in ifadesiyle "bireyin kent denilen mekânsal biçimin değişik yönlerine nasıl tepki gösterdikleri" ile alakalıdır (Harvey, 2009: 37). Mekânsal deneyim toplumsal mekânın kullanımı sırasında bireyin verdiği tepkidir denilebilir. Peki birey kente nasıl tepki vermektedir? Bireyin çevresini algılama süreci doğduğu andan itibaren başlamaktadır. Çevresinde olup biteni algılamaya başlayan birey ona nasıl tepki vermesi gerektiğini de öğrenmektedir. Bu nedenle deneyimleme sosyalleşmenin ana etkenidir. Mekân deneyimi özelden kamusal yani evden dışarıya, sosyal mekânlara, hastaneden alışveriş merkezlerine, okuldan kişisel gelişim kurslarına, hatta kadın günlerine ve tabi ki iş hayatına kadar uzanan yerel toplumsal dinamikleri de içine alan bir kavramdır. Mekân deneyimini, salt evin sokağa, özelin kamusal açılan yanı olarak görmek kavramı tanımlamada yetersiz kalmaktadır. Kentsel-mekânsal deneyim kavramı, kent yaşamının bir gereği olarak sürekli kullanılan mekânların yanında farklı ölçek ve nitelikteki mekânların da nasıl

kullanıldığını göstermek açısından önem taşımaktadır. Kuramsal bir bakış açısıyla kavramı tanımlamak hem kentlilik hem de kentli kadın profilinin daha anlaşılır olmasını sağlayacaktır.

Alkan'a göre mekânın; toplumsal olarak üretildiği, olayların geçtiği yer ile toplumsal faillerin ve davranışsal birimlerin yöneldiği şey olma özellikleri arasındaki diyalektiğin ürünü olduğu, toplumsal faillerin etkinlikleriyle (yeniden) yapılandırıldığı, (yeniden) üretildiği ve dönüştüğü, dolayısıyla toplumsal faillerin nesnel ve öznel deneyimlerinin mekâna anlam yükleyip onu (yeniden) tanımladığı, öte yandan mekânsal biçimlerin de faillerin davranış kalıplarında belirli etkiler yarattığı ve bütün bu süreçlerin belirli yapısal ve tarihsel koşullar altında gerçekleştiğinin altını defaatle çizen bir kuramsal kavrayış ziyadesiyle ufuk açıcıdır (Alkan: 2009: 9). Alkan'ın mekânın tanımını yapan bu ifadesinden de anlaşılacağı üzere, mekân deneyimi toplumsal dinamiklerin, toplum birey arası etkileşimin bir ürünüdür. Yani deneyimleme bireyin mekânı ve mekânın da bireyi dönüştürmesidir.

1.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet ve eşitlik kavramlarına kadın temalı çalışmalarda sıkça rastlanmaktadır. Birisiyle ilgili açıklama yapılırken mutlaka zihinde bir diğer kavram uyanmaktadır. Bu iki kavramın sürekli birbirini çağrıştırması toplumsal cinsiyetin eşitlikten/eşitsizlikten doğmuş bir kavram olmasından ileri gelmektedir. Sosyal, ekonomik ve psikolojik etkenlerin belirleyici olduğu cinsiyet farklılıklarının, rol dağılımlarının ve temsiliyetinin temelinde yatan nedenleri açıklamak üzere toplumsal cinsiyet kuramları geliştirilmiştir (Keskin ve Uluşan, 2016: 49). Toplumsal cinsiyet kavramı; tarihte, toplumda, politikada ve yaşamın tüm alanlarında kadın ve erkek için tayin edilen rollerin ve görevlerin kültürler tarafından inşa edildiği tezine dayanmaktadır (Can, 2013: 243). Tarihsel süreçte kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğe, kadının erkek karşısında dezavantajlı olmasına ve toplumun erilliğin egemenliğinde olduğuna vurgu yapan birçok yaklaşım bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği bunlardan en belirgin olanıdır. Bu konjektördeki anlayışa göre doğuştan gelen ve erkeğin fitratı gereği güçlü bir yapıya sahip olması toplumda da erkeğin ön plana çıkmasına sebep olmaktadır. Hak ve güce kimin sahip olması

gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler (Martı, 2015:137) toplumsal cinsiyet kavramını doğurmaktadır. Bundan dolayı kadın erkek arasında süregelen toplumun cinsiyetçi yaklaşımı eşitliğin sağlanması gerektiğini ön plana çıkarmaktadır. Eşitliğin sağlanması yönünde yapılan çalışmalar, hak arayışları bunun bir sonucudur. Toplumsal cinsiyet eşitliği kadın ve erkeği birebir eşitlemekten mi bahsetmektedir? Kadın ve erkek fitratlarının farklı olduğu göz ardı edilerek oluşturulan bir eşitlik toplumsal cinsiyet eşitliğini karşılayabilir mi? Burada sözü edilen eşitlik yasalar önünde hiçbir ayırım gözetmeksizin her iki cinsin de aynı haklara sahip olmasına vurgu yapmaktadır. Yasal süreçte her koşulda eşit sayılan kadın ve erkek çoğu zaman pratikte eşit muamele görmemektedir. Yani teoride yasalarla güvence altına alınan eşitlik kavramı pratikte aynı değeri taşıyamamaktadır. Kadınların ekonomik yaşama katılımları ile toplumsal ve ekonomik kalkınmadan yararlanma biçimleri ve ölçüleri doğru orantılı değildir (Bütün, 2010: 3). Toplumsal cinsiyetin hala var olması da bunun bir sonucudur. O halde toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi tek başına yeterli olmamaktadır denilebilir. Kadın ve erkek arasında ayırımın tam olarak ortadan kalkması eşitlikle beraber adalet ilkesinin de uygulanmasını gerektirmektedir. Adalet ilkesinin toplumsal eşitliği sağlamadaki rolü toplumsal cinsiyet perspektifinin eşitlikten adaletle kaymasına yol açmaktadır. Birçok kadın haklarının güvenceye alınmasına ve eşitleştirici çalışmalar yapılmasına karşın halen toplumsal cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir. Buradan hareketle eşitlik kavramının toplumsal dengeyi (kadın-erkek cinsiyeti açısından) sağlayamadığı veya az sağladığı açıkça görülmektedir. Bunun nedeni ise eşitliğin yeterli olmaması ve onu da içine alacak bir kavram olan adalet kavramının tartışmaya açılmasının gerekliliğidir. Çünkü eşitlik çoğu zaman kadın ve erkek arasındaki dengeyi sağlayamamaktadır. Erkeklerle eşit koşullarda çalışan kadın biyolojik yapısı gereği daha az fiziksel güce sahiptir. Mutlak bir eşitlik bunu göz ardı etmekte ve koşulları aynı kabul ederek hak tanımaktadır. Oysa adalet kavramı koşulları bir kabul etmeyerek, biyolojik ve kültürel durumu da göz önünde bulundurarak kadının çalışma şartlarını ve kentsel yaşantısını iyileştirmektedir ve pozitif ayrımcılığı ön plana çıkarmaktadır.

1.3.3. Toplumsal Cinsiyet Adaleti

Henüz yeni bir kavram olan toplumsal cinsiyet adaleti kavramının temelinde adaletin öncelikli olarak cinsiyetler arasında sağlanması gerektiği düşüncesi yer almaktadır. Kavram, adalet/eşitlik ikiliği bağlamında kadının toplumsal konumunu belirlemede yeni bir görev üstlenmektedir. Adalet kavramını toplumsal cinsiyet unsurunu ele almadan incelemek eksik ve bir o kadar da sınırlandırıcıdır (Çakar, 2015: 81).

Çakar'a göre toplumsal cinsiyete dayalı olarak adalet kavramı yerine mutlak eşitliğe odaklanmak eksik ve bir o kadar da sınırlandırıcı görülmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet temelinde algılama farklılıklarına dayalı olarak mutlak eşitlikten söz etmek mümkün değildir. Mutlak eşitlik, diğer bir ifade ile her şeyin her yönüyle birbirinin aynı olması adalet algılamalarının doğasına zıttır. Toplumsal cinsiyet merkezinde, eşit olduğu algılanan unsurların adil olduğu algılanmayabilir. Diğer bir ifade ile toplumsal cinsiyet temelinde kadınlar ve erkeklerin algı farklılıkları ortaya çıktığından, eşitlik adalet için gerek koşuldur ancak yeter koşul değildir. Gerçek anlamda adaletin sağlanabilmesi toplumsal cinsiyet adaleti ve eşitliğinin birlikte ele alınması mümkün olacaktır (kadem.org.tr, Neden Toplumsal Cinsiyet Adaleti: 9. Paragraf).

Toplumsal cinsiyet adaletini anlayabilmek için öncelikle toplumun adalet algısını gözden geçirmek gerekmektedir. Adalet bakış açısı ise toplumun adaletten ne ölçüde pay aldığı veya almadığı ile ilgilidir. Bu nedendir ki günümüzde adil olmak üzerine birçok şey söylenmektedir. Adaletin seviyesi veya geldiği nokta hakkındaki toplumsal yorumlar bu kavramı tartışmaya açmaktadır. Eğitim, cinsiyet, sivil toplum kuruluşları ve kentlilik bilinci adalet algısı üzerinde oldukça etkilidir. Bugün cinsiyet eşitsizliği savının tartışılıyor olmasının en büyük etkeni olarak yaratılışın yani insan fitratının kadın erkek eşitliği önünde bir engel oluşturup oluşturmayacağı problemi görülmektedir. Kadın veya erkek bedeninin farklı biyolojik özelliklere sahip olması "Salt bir eşitliğin uygulanmasına engel midir?" sorusunu akla getirmektedir. Toplumsal cinsiyet adaleti kavramını ortaya çıkaran ikinci bir neden ise; biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet kimliğine sahip olması savının kadın hareketlerince tartışılıyor olmasıdır

(Martı, 2015: 136). Klasik eşitlikçi yaklaşımların bunu açıklamada yetersiz kalması eşitliğin de içkin olduğu eşitlik üstü adalet perspektifli bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır (Aydın Yılmaz, 2015: 107). Böyle bir yaklaşım elbette ki toplumun kültürel ve dini normlarından ayrı düşünülemez. Kültürel yapıların toplumsal cinsiyet üzerindeki etkileri kaçınılmazdır. Toplumsal yapı ve bakış açısı her kademedede kendini göstermektedir. Kadının veya erkeğin bu yapı içerisinde konumlandırılması, statüsü ve rolü toplumsal cinsiyet kavramını etkilemektedir. Bir başka ifadeyle toplumun kadına ve erkeğe atfettiği değerlerin farklılık göstermesi her toplumun kendi değer yargılarından ve kültürel dinamiklerinden beslenen adaletli bir bakış açısını gerekli kılmaktadır (Aydın Yılmaz, 2015: 107). Diğer taraftan din olgusu da toplumsal cinsiyet adaleti konusunda belirgin etkiye sahiptir. Din, tarihsel süreç içerisinde her zaman toplumları etkileyen en güçlü ve en etkili unsurlardan birisi olmuştur. Toplumsal cinsiyet kavramını din olgusundan ayrı düşünmek, ona toplum tarafından atfedilen unsurların sığ kalmasına ve dinsel inanın etkisinin bertaraf edilmesine neden olmaktadır. Dinin toplumu kuşatan yapısını bertaraf eden söylemler İslamın kadına biçtiği rol ve statünün kadını ikinci plana iten ve eşitlikten uzak bir yapıya sahip olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Birekul, bu söylemlere karşın Müslüman entelektüelin ürettiği cevapların daha çok savunma psikolojisini aşamayan retoriklerden ibaret olduğunu ifade etmektedir (Birekul, 2015: 116). Bu bağlamda yapılması gereken ise İslamın eşitsiz uygulamalar içermeyen, bunun aksine kadın ve erkek fitratlarına uygun birtakım görev ve sorumluluklar yükleyen bir din olduğunu destekleyen argümanların ortaya koyulması olacaktır. Kadının kentsel konumuna ilişkin toplumsal cinsiyet/din eksenli eleştirilerin kaynağı ise İslamın kadını evin içine hapseden ve evle özdeşleştiren yapıda olmasına yöneliktir. Bu konuda tarihsel süreçte mahrem olarak adlandırılan birtakım uygulamaların mevcut olması kadının ikinci plana itildiğinin kanıtı olamaz. Toplumsal düzeni sağlamak adına yapılan her uygulama kendi tarihi içerisinde zamanın şartlarına uygun olarak değerlendirilmelidir. Buradan kadının asıl mağduriyetinin moderniteyle birlikte ortaya çıkması savına atıfta bulunmak hiç de yanlış olmayacaktır. Modernitenin kadın ve erkeğe eşit sorumluluklar yüklemesi, kadın ve erkeğin cinsel alanda olsun, çalışma alanında olsun, soyut düşünce ve duygusallık açısından olsun

tabiatlarının getirdikleri bazı farklılıkları (Birekul, 2015: 118) dikkate almaması bu mağduriyetin temel faktörü olarak gösterilebilir.

Adil kent düşüncesinin kentsel planlamalarda ve gündelik kentsel etkinliklerde işlerliğinin analiz edilmesi toplumsal cinsiyet adaletinin kent deneyimi ile bağlantısını ortaya koymaktadır. Kadının modernleşmeyle birlikte kentsel/kamusal alanda daha görünür hale gelmesi kentsel birtakım haklarının doğmasını sağlamıştır. Günümüzde kadının kentsel mekâna ilişkin olarak dolaşma hakkından çalışma hakkına, yönetsel hakkına, mekânı biçimlendirme ve sosyalleşme hakkına uzanan bir dizi hakkı bulunmaktadır fakat bu haklarını ne kadar kullanabildiği tartışılır durumdadır (Kayın, 2013: 815). Çünkü mevcut olan kentsel haklarının pratikte tam olarak uygulanabildiğini söylemek mümkün değildir. Çalışma şartları, eğitim, erkek egemenliğinin kısmen devam ediyor olması, güvenli bir kent ortamının olmayışı ve toplumsal baskı kadının kentsel kullanım hakkına ulaşmasını zaman zaman kısıtlamaktadır. Toplumsal cinsiyet adaleti kadın erkek arasındaki dengeyi sağlama konusunda duygusallık, fiziki zayıflık, annelik vasfının sorumlulukları gibi özellikleri gözeterek görev ve sorumlulukların dengede tutulmasını sağlayan bir yaklaşım olmaktadır. Kadının fitratından gelen zayıflığı ve duygusallığı onu özgürleştirmeyeceği ve erkeğin gerisinde kalacağı anlamına gelmemelidir. Zirâ, Martı'nın da ifade ettiği gibi cinsiyetin farkları çağrıştıran telaffuzu, kadına ait fiziksel zayıflık ve duygusal yoğunluk gibi birtakım özellikleri öne sürerek onu sosyal hayatın dışına itmeyi haklı gösteremez (Martı, 2015: 144).

1.3.4. Adalet Kavramı

Adalet kavramının hukuksal ve sosyolojik açıdan birçok tanımı yapılmaktadır. Bu tanımın çağlara göre farklılık gösterdiği gibi üzerinde en fazla tanımlama yapılan kavramlardan biridir. Toplumsal, siyasi ve ekonomik yazınlarda adalet unsuru her zaman tartışma konusu olmaktadır. Bu anlamda adaletin tek bir tanımı yerine her disiplin içerisinde kavramı farklı analiz etmek gerekmektedir. Böylece daha geniş ve doğru bir tanımlama yapmak mümkün olacaktır. En genel tanımıyla adalet: doğruluk, dürüstlük, eşitlik, hak, hak yemezlik, hakkaniyet ölçülerine uyma, meşruluk, tarafsızlık, insaniyet, iyilik gibi anlamlara gelir (Tan ve

Töremen, 2010: 59). Kimi tanımlamalarda adaletin eşitlik ilkesi ile aynı olduğuna vurgu yapılmakla birlikte adalet eşitlikle aynı değil aksine eşitliği de içine alan geniş bir kavramdır. Martı'nın tanımına bakıldığında; sosyal hayat açısından “adalet insan ilişkilerinde karşılıklı saygı ve sevginin gözetilmesi, hak dağılımı ve sorumluluk paylaşımında insafli ve ölçülü bir yolun izlenmesi” şeklinde tanımlanabilir (Martı, 2015: 139).

Adalet ve eşitlik ya birbiri ile özdeş ya da birlikte kullanılan kavramlardır. Bu nedenle eşitliğin adaletin temelini oluşturmasından hareket ederek, eşitliğe aykırı işlemlerin adaletsiz olacağı sonucuna varılır (Dinçkol, 2005: 104). Dinçkol mutlak eşitliğin ancak düşüncelerimizde var olan, realiteye aykırı bir durum olduğunu ve hukuksal alanda bir kuralın insanların tümüne aynı şekilde uygulanmasının bir tür eşitsizliğe yol açacağını ifade etmektedir (Dinçkol, 2005: 104). Hakların dağıtımı yapılırken kimin hangi oranda pay alacağı her zaman tartışma konusu olmuştur. Bu noktada Aristoteles'in adalet anlayışına atıfta bulunmak gerekir. Aristoteles dağıtıcı ve denkleştirici olmak üzere iki tür adaletten bahseder. Dağıtıcı adaletle göre malların paylaşılması kişinin toplum içindeki durumuna ve yeteneğine göre payına düşeni alması, denkleştirici adalet ise yasalarla sağlanan ve hukuk kurallarını içeren adalettir (Güriz, 2008: 13, 14). Bu durumda kimine az kimine çok dağıtım gerçekleşmektedir. Bunlar para ve onur gibi şeylerdir. Toplumda herkes bunlardan bire bir eşit pay almayabilir. Önemli olan kişinin toplumsal konumuna ve emeğine göre pay sahibi olmasıdır. Bu anlamda dengesiz dağılımın eşitliği ve adaleti getirdiği söylenebilir. Aristoteles'in adalet anlayışı onun ahlak felsefesinde önemli bir yer tutar. Adaleti erdem, eşitlik ve orta yol kavramlarıyla açıklamaktadır. Adil şeyler istemek ve adi eylemlerde bulunmak adaleti, haksız şeyler yapmak ve haksız eylemlerde bulunmayı ise adaletsizlik olarak adlandırmaktadır (Aristoteles, 2015: 90).

Adalet kavramını açıklamak, siyasal düşünce tarihinin adalet üzerine yazılmış en ayrıntılı kitaplarından birisini "Devlet'i" yazmış olan Platon'un adalet anlayışından bahsetmeyi gerekli kılmaktadır (Ceylan, 2006: 160). Platon'un sistemli bir şekilde ortaya koyduğu adalet felsefesi onun devlet kavramıyla özdeşleşmektedir. Ona göre bireylerde adaletin işleyişi devlette adaletin işlerliğine benzemektedir. Platon'un adil olmayanın değil, adaletli insanın mutlu olduğu ideal devletin

oluşturulması tezi onun adalet anlayışının temel noktasını oluşturmaktadır (Ceylan, 2006: 160). Platon'un sınırlarını çizdiği ideal devlette her birey kendisine biçilen rolü yerine getirirse aynı zamanda adaleti de sağlamış olur. Bu şekilde bireyin adaleti devlet adaletiyle örtüşür. Platon'un adalet kavramında kadına bakış açısı eşitlikçi bir yaklaşımı ele almaktadır. Kadınların da erkekler gibi yaratılıştan eşit olduğunu vurgulayarak her işte birlikte hareket etmeleri gerekliliğini öne sürmektedir. Devlet için gerekli olan her işte kadınlar da erkekler gibi yer alabilirler. Kadın antik dönemde ev içi alana hapsedilmektedir ve ikincil plana itilmektedir. Buna rağmen Platon kadını ev içi yaşamdan kamusal yaşama taşımaktadır.

Platon ve Aristoteles'in adalet kavramlarını değerlendirecek olursak, adalet Platon'da kadın ve erkeği her alanda eşitleyen bir adalettir. Her iki cins de eşit şartlarda devlet için çalışmalıdır. Aristoteles'e göre adalet hak edene hak ettiğini vermektir. Mutlak bir eşitlikten bahsedilemez. Herkes hak ettiği ölçüde pay sahibi olmalıdır. Aristoteles'e göre eşitlik aslında eşitsizlikle sağlanabilir.

Eşitlik ve adalet birbirinden ayrı düşünülemez. Eşitlik adaletin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Eşitliksiz bir adalet ise bir anlam ifade etmemektedir. Buradan hareketle her iki kavramın birbirini yeniden ürettiği söylenebilir. O halde gelmiş geçmiş bütün eşitlik kavramlarını da kapsayan bir perspektiften bakmak gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet adaleti ise böyle bir perspektifin sonucunda ortaya çıkmıştır. Çünkü klasik feminist yaklaşımlar kadınların haklarını savunmada yetersiz kalmaktadır. Buna paralel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği konusu da tam anlamıyla açıklığa kavuşmamaktadır. Kadınlara ilgili problemleri kadın-erkek eşitliği ekseninde çözmeye çalışan yaklaşımlar bir eşitlik ortaya koymaktan ziyade her iki cinsi birbirine indirgemekten öteye gidememektedir. Adaletsiz bir eşitlik hukuk kuralı olmaktan öteye gidemez. Hukukla güvenceye alınan eşitlikler adalet ile toplumda somut bir işlerlik kazanabilir.

Adaletin kentsellik açısından bir diğer önemli unsuru örgütsel adalettir. Kentleşmeyle birlikte kadının iş yaşamına dâhil olması örgütsel adaletin yeniden yorumlanmasını gerekli kılmıştır. Örgütsel adalet, iş yerinde veya çalışma hayatında ne kadar adil davranıldığı konusundaki algıyı ve bu algının örgütler açısından diğer sonuçlarını (tatmin, performans, bağlılık vs.) nasıl etkilediğini içeren bir kavramdır

(Tan ve Töremen, 2010: 59,60). “Sosyal adalet” kavramının örgütlere uyarlanması ile örgüt içindeki ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkan kazanımların adil dağıtımını ve bu dağıtım sürecini ifade eden “örgütsel adalet” kavramı geliştirilmiştir (Çakar, 2015: 82). Bu bağlamda örgütsel adalet ve toplumsal cinsiyet adaleti arasında bir paralellikten söz etmek mümkündür. Örgütsel adalet bir bakıma kadınların çalışma hayatında cam tavan sendromuna da işaret etmektedir.

Adalet, toplumsal cinsiyet adaleti ve örgütsel adaletle olduğu kadar özgürlükle de ilişkili bir kavramdır. Özgür seçimin yerine getirilebilmesi bazı yaklaşımlara göre adaletin bir gereğidir. Kent özgürlüğü veya mekân kullanımı özgürlüğü de bunlardan bir tanesidir. Kent hakkı kavramına daha önce değinmiştik. Toplumsal cinsiyet açısından mekânın özgürce kullanımı adaletin bir gereğidir. Adalet, özgürlükçü kent yaklaşımlarında kadın ve erkeği eşitleyen temel unsurdur. Tarihsel sürece baktığımız zaman eşitlik hiçbir zaman kadının kent sokaklarını özgürce kullanabilmesini sağlayamamıştır. Bunun nedeni salt eşitlikçi yaklaşımın çoğu kez söylemde kalmasıdır.

1.3.5. Kentsel Adalet

Adaletin kent bağlamında ele alınması Harvey’in ifadesiyle kent planlaması, gelirin dağıtımı, gettolar, kentsellik, kent ve kentleşme gibi birçok kavramın adalet örgüsü ile birlikte anılması anlamına gelmektedir.

Genel bir adalet kavramının geliştirilmesinin kökeni Eski Yunan Kent Devleti oluşumuna dayanır. Ancak bugün adalet ve sosyal adalet kavramlarına karşın duyarlılığın çok daha öncelere, Güney- Batı Asya kent devletlerinde ortaya çıktığına dair giderek artan bilgi ve belgeye ulaşılmaktadır. Özellikle Perikles dönemi Atina Kent Devleti (İ.Ö.600 dolaylarında) örneğini temele alan bu yaklaşımı Platon Devlet eserinde ele alır (Yıldırım, 2014: 163).

Kentsel adalet kavramı adaletin mekânsal boyutuna işaret etmektedir. Kent hakkı ve kentsel toplumsal hareketlerin mekânsal kavramsallaştırması anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle adaletin ekonomik, sosyal ve siyasal yanının kentte nasıl vuku bulduğunu ve kentlinin mekânsal boyutta adalet yaklaşımını ortaya koymaktadır. Kentsel adalet ile alakalı okumalarda önemli bir yer tutan Harvey kentsel adaleti kent ve sermaye ilişkileri üzerinden açıklamaktadır. Kentsel sosyal

adalet dört aşamada gerçekleşmektedir. Kuramın doğası, mekânın doğası, sosyal adaletin doğası ve kentselliğin doğası. Harvey adaletsiz coğrafyaların eşitsiz, mekânsal oluşumunun arkasında kapitalist birikimin ihtiyaçları ile bağlantılı derin yapısal güçlerin varlığını görür (Yıldırım, 2014: 175). Buna bağlı olarak üretim araçlarının tüketim araçlarına dönüştüğünü ifade eder. Liberal toplum yapısı içinde adil bir dağıtımın mekânsal etkilerini incelemeye çalışan Harvey, kentsel adalet düşüncesinin eylemsel niteliğinin korunması ile gerçek bir adalet umudunun yaşayabileceğinden söz etmektedir (Çolak, 2013: 62). Adil kent yapısının da ancak dağıtımın adil yollarla yapılması ile mümkündür. Burada Lefebvre'nin kent hakkı kavramına yeniden vurgu yapmak gerekirse, toplumsal hareketlerin kentsel-mekânsal değişim ve dönüşümleri etkilediğinden söz etmek mümkündür. Sanayi-kent etkileşiminin ürettiği adaletsiz dağıtım kentsel adaleti ortaya çıkarmaktadır.

Kentsel mekân çoğunlukla ekonomik ve sosyal sistemler sonucunda şekillenmiş mekânlar olmuştur. Sönmez'in ifadesiyle adalet, kentleşme süreci içerisinde ve kentlerin yönetimlerinde yer alan sistem arayışları sonucu ortaya çıkmaktadır. Adaletin belirleyicileri, sürekli değişim içinde ki ekonomik ve siyasal düşünceler ile ilişkili olan felsefi ve siyasal yaklaşımlardır (Sönmez, 2012: 285). Değişen siyasi düşünce ve akımlar sonucunda ise adil kent yaklaşımları ve kent planlama tasarımları farklı bir perspektiften ele alınmaya çalışılmıştır. Sönmez'e göre kentsel adaletin 19. Yüzyıl kentinde sağlıklı yaşam koşullarını sağlamak, kentsel adaleti sağlamak olarak görülürken, ileriki dönemlerde azınlık ve dezavantajlı grupların haklarını savunma şeklinde gerçekleşmekte olduğunu görmekteyiz (Sönmez, 2012: 283). Bunda neo-liberal politikaların kent ve kentli yaşam tarzı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmasının etkisi büyüktür. Erken dönem kentsel adalet ve kent planlama yaklaşımları daha çok sanayileşmenin etkisiyle meydana gelen kent sorunlarının önüne geçmek için ortaya konulmaktadır. Kentlerdeki yaşam koşullarını iyileştirmek ve çevre düzenini sağlamak amacıyla kentsel düzenlemeler yapılmaktadır. Buradan yavaş yavaş kentli haklarını korumayı amaçlayan kent yaklaşımları ortaya koyulmaya başlanmaktadır ve adil bir kent için adil bir dağıtımın olması gerekliliği savunulmaktadır. Alt yapı sorunlarının nasıl giderileceği farklı grupların da kent hakkından yararlanacağına altı çizilmektedir.

Neoliberal ve kapitalizm karşıtı kent planlama tasarımları kavramı daha da dikkat çekici bir noktaya taşımaktadır. Önceleri kentsel varoluşu sağlama, kentsel büyümeyi sağlama ve daha sonraki dönemde azınlıkların haklarını savunma olarak yankı bulan kentsel adalet kavramı, kadın hakları ve cinsiyet eşitliği temalı çalışmaların artması sonucunda farklı bir içeriğe de sahip olmuştur ve bu sefer de kadın-erkek eşitliğini konu alan bir kentsel adalet kavramı ortaya konmaya başlamıştır. Toplumun bütün kesimlerine hitap eden bir kentsel adalet arayışı boy göstermeye başlamıştır.

Kentsel adaletin ne olduğu konusuna değindikten sonra şimdi de kentsel adaleti kadınların kentsel varoluşları açısından ele alalım.

Ataerkil toplum yapılarında kadın, daha çok özel alana konumlandırılarak annelik vasfıyla ön plana çıkmaktadır. Her ne kadar günümüz ataerkil toplumlarında bu durum aşılmaya başlanmış olsa bile mekân kavramının zamanla sınırlandırılması hala etkisini korumaktadır. Belirli bir vakitten sonra sokağa çıkmanın hoş karşılanmaması veya kadını sokakta bazı tehlikelerin bekliyor olması mekânın kadın varlığı açısından zamanla sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Böylece görece günün belirli saatlerinde kamusalı kullanabilen kadının talep ve beklentileri de kent tasarımlarında hesaba katılmalıdır. Bu savı savunan görüşler kadın dostu kent planlamalarını öne sürmektedirler. Toplumsal cinsiyet temelli yazının sürekli erkek erilliğine atıfta bulunmalarının bir kısmını mekân-zaman sınırlaması kavramı oluşturmaktadır.

Kentli olmanın bir gereği olarak kadının ve çalışma hayatında yer alması birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle kadın temalı yazınlarda ele alınıp tartışılmasını sağlamaktadır. Tarihler boyunca üretimin hep içinde olan kadınlar, üretimin ev içinden dışarıya yani kamusala taşınmasıyla daha fazla söz hakkına sahip olmaya başlamıştır. Aslında iş gücünün sürekli içinde olan kadın emeğinin kamuya taşınması uzun bir süre almıştır. Bu durum ise günümüz modern toplumlarına kadar kadın emeğinin çoğunlukla görmezden gelinmesine neden olmuştur. Kadınlar iş hayatında erkeklerle eşit konuma gelmiş gibi gözükmesine rağmen çoğunlukla dezavantajlı konumda bulunmaktadır. Dünyada ve Türkiye'deki kadın çalışmaları ve pozitif ayrımcılığı temel alan birçok hakkın kadınlara verilmesi ile daha güvenilir ve daha sağlıklı bir çalışma hayatı sunulmaktadır. Son birkaç yılda

çalışan kadınlara sunulan haklar ve hizmetler artmaktadır. Bu kapsamda doğum ve süt izinleri verilmektedir fakat bu her kadın için mümkün olmamaktadır. Özellikle özel sektör çalışanı kadınlar birçok haktan mahrum bırakılmaktadır. Çoğu çalışanın ise sağlıklı koşullarda çalıştığını söylemek maalesef mümkün değildir.

Doğum sonrası dönemde de, çalışma ortamında çeşitli zararlılara maruz kalma, bu maddelerin anne sütünden çocuğa da geçmesiyle, bebeğin gelişiminde çeşitli arazlar ortaya çıkarmaktadır. Çalışma ortamından ev ortamına farkına varılmadan giysi vb. ile taşınabilen maddeler de evde bulunan çocukların sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir (Atlı, Gül ve Yalçınlioğlu, 2014: 173).

Kentte kamusalın bir parçası konumuna gelen kadına annelik vasfının eklenmesiyle zaten yoğun ve yorucu olan kent yaşamına bir de ev içi sorumluluk yüklenmektedir. Kadının kentli, çalışan hatta anne olan statüye sahip olması boşanmaların bir kısmının gerçekleşmesine neden olmaktadır. Çünkü kadının kamusal ve özel alan arasına sıkışması ve her ikisini bir arada idare etmek zorunda kalması bir süre sonra eşler arasında görece anlaşmazlığa neden olabilmektedir. Buna bir de kent yoksulluğu kavramının eklenmesi ile kent yoksulu kadın rolü oluşmaktadır. Ekonomik açıdan kentin beklentilerini karşılayabilecek yeterli düzeye ulaşamayan kişiler kent yoksulu olarak adlandırılmaktadır. Kentte kadın sorunlarına yoksulluk kavramının da eklenmesi ile kentsel adalet algısı yeniden düşünülüp tartışılması gereken bir konu olmaktadır.

Günümüzde kadın girişimciler devlet tarafından desteklenmektedir. Bundan güç alan kadınlar ise kendilerini geliştirmekte kamuda daha fazla yer edinmeye çalışmaktadır fakat tüm bunlara rağmen kadının her platformda yer aldığı söylenemez. Çalışma saatleri kentin güvenilirliği açısından yeniden ele alınmalı ve kadınlar için güvenilirlik oluşturacak şekilde düzenlenmelidir. Çünkü bugün hala çoğu kadın gece geç saatlerde eve gelmek zorunda kalmaktadır. Bir kentin güvenilirliği o kentin aynı zamanda gelişmişliğini de ortaya koymaktadır. Bu anlamda güvenli kentler kentsel adalet örgüsü bağlamında kadın için tehlike oluşturmayacak ve cinsiyete dayalı kısıtlamalara yer vermeyecek kent statüsüne sahip olmalıdır.

1.4. Kentleşmenin Aile İçi İlişkiler Açısından İncelenmesi

Aile kavramı insanlığın var olduğu günden itibaren varlığını sürdürmektedir. Aile ile ilgili yapılan tanımlamalar zamana ve toplumsal yapıya göre değişiklik arz etmektedir. Aile kurumu, bir toplumu meydana getiren, nüfussal ve sosyal anlamda inşa eden önemli bir kurumdur. Aile toplumsallaşma sürecinin ilk olarak ortaya çıktığı yerdir. Bir takım bağlarla birbirine bağlıdır ki bunlar; kan bağı, cinsel ilişki ya da yasal bağlardır. Zaman içerisinde toplumda oluşturulmuş maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan bir yapıyı ifade eden ailenin tanımı zaman içinde pek çok değişiklik gösterir (Uğur, 2014: 294). Dedeoğlu aileyi, üyelerinin aynı ortamı paylaştığı, ortak ikamet alanı bulunan, üretim ve yeniden üretimin gerçekleştiği bir kurum olarak tanımlar (Dedeoğlu, 2000: 139). Zafer' e göre toplumlardaki sürekli değişimlerle birlikte klan, boy ve aşiret gibi topluluklardan günümüzde aile topluluğuna ulaşılmıştır (Zafer, 2013: 122). Geniş ve çekirdek aile olmak üzere iki tür aileden bahsedilebilir. Geniş aileye geleneksel Türk ailesi de denilebilir. Birçok üyeden oluşan ve geniş akrabalık bağlarıyla varlığını sürdüren bu ailede, anne-baba, çocuklar, kuzenler, büyük anne- büyük baba, kardeşler vs. yer alabilmektedir (Arslanel, Özkiraz ve Şengül, 2016: 245). Çekirdek veya küçük aile ise çocuklu veya çocuksuz karı-kocadan oluşan ailedir. Sanayi toplumuyla birlikte çoğalan ve sanayi toplumunun gelenekleriyle yoğrulmuş bir aile tipidir. Geleneksel ailelerin aksine tek yönetici baba değildir. Kadının etkin rol oynaması çekirdek ailelerin en önemli özelliklerindedir. Çekirdek aile kentleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Modern kent hayatının normlarını aile bireyleri üzerinde görmek mümkündür. Eşlerin özgürce seçilebilmesi ve evlendikten sonra ayrı evde oturma düşüncesi modern çekirdek ailelerde görülmektedir. Üretim ve yeniden üretim kavramlarının zaman içinde değişikliğe uğraması aile içi rol çatışmasının doğmasına neden olmuştur. Geleneksel toplumlarda üretimi sağlayan baştaki kişi baba iken, modern toplumlarda kadının yeniden üretimin yanında üretim görevini de üstlenmesi, erkeğin aile içi ilişkileri ve düzeni yöneten erkek modelinden sıyrılması (Dedeoğlu, 2000: 146) kadının veya çocukların bu yönetime katılması aile kurumunun yapısında değişimlere neden olmuştur. Aynı zamanda moderniteyle

birlikte aile birlik ve beraberliği, bütünlüğü temsil ederken ekonomik yönden değişim ve dönüşümlerin etkisiyle bu özelliğini yitirerek sadece cinsel anlamın yüklendiği bir kurum halini almaktadır. Bireyselliğin her geçen biraz daha ön plana çıktığı ailede ve evliliklerde geleneksel yapı giderek bozulmaktadır.

1.4.1.Kentsel ve Kırsal Aile Tipleri

Kentleşmenin aile yapısına etkisini inceleyebilmek için öncelikle kırsal ve kentsel aile tiplerini tanımlamak gerekmektedir. Kırsal aile, birincil ve samimi ilişkilerin olduğu belirli bir ekonomik ve dinsel yapı etrafında şekillenen aile bireylerinden oluşmaktadır. Genellikle tarımın en önemli geçim kaynağı olduğu ve aile üyelerinin hep birlikte aynı işi yaptığı bir aile tipidir. Sosyal aktiviteler en fazla köy kahvehanelerinde toplanma şeklinde olmakla birlikte kadın için belirli bir sosyallikten bahsedilemez. Gündüz birlikte tarlada çalışan aile üyeleri gece de yine aynı hane içerisinde toplanmaktadır. Bu yüzden ilişkiler yüz yüze ve samimidir. Bireyi kır hayatı içerisinde evden uzaklaştıracak bir mekanizma ve sosyal çevre olmadığı için aile üyeleri sürekli bir aradadır.

Kentsel aile tipine gelindiğinde ise, aile üyelerinin farklı işlerde çalıştığı, çalışma alanının ve mekânının farklı olduğu, kadının da çalışma hayatına dâhil olduğu farklı kararların alınabildiği ve kararların danışılarak alındığı bir aile tipidir. Kentsel ailelerin en önemli özelliği genellikle çekirdek aile olmalarıdır (Aslan, 2002: 29). Kentsel aileleri kırsal aileden ayıran bir diğer neden, kentsel ailelerde aile ve akrabaların birbiri üzerindeki ahlak denetiminin çok az olmasıdır (Keskin, 2014: 47).

Toplumun tüm özdeksel ve tinsel zenginliklerinin kuşaktan kuşağa geçmesinde rol oynayan temel toplumsal birim olan ailenin işlevi ve yapısı toplumsal değişmeye paralel olarak değişmektedir (Aslan, 2002: 26). Aile sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle geleneksel işlevini yerine getirememektedir. Bunun en önemli nedeni geleneksel- kırsal kültür ve geleneğin taşıyıcısı olan aile kurumunun yerini teknolojinin alması ve kültür aktarma merciiinin değişmesidir. İnsanları yöneten ve şekillendiren kurum artık aile değil sosyal çevre ve sosyal kurumlar olmaktadır. Yoğun modern kültürün etkisi altında kalan birey için aile önemli bir kurum olmaktan çıkıp istenildiği zaman değiştirilebilen (eşler açısından) ilişkilerin

yürümediği yerde bırakılabilen bir kurum haline gelmektedir. Böyle olduğu takdirde aileye duyulan ihtiyaç azalmaktadır çünkü onun yerini birey üzerinde aileden çok daha fazla etkisi olan modern hayatın getirdiği uyarıcılar almaktadır.

Kentleşme toplumların yapısında önemli değişimler meydana getirirken kültürün en önemli taşıyıcılarından birisi olan aile kurumunu da değiştirmektedir. Bir toplumdaki sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler, o toplumu oluşturan aile yapısına da etki etmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: 2014). Kırsal alandaki ataerkil normların hüküm sürdüğü aile tipinin yerini modern aile tipi almaya başlamıştır. Kentleşme ile birlikte aile içi ilişkilerde önemli değişimler meydana gelmiştir. Kentleşme ile birlikte aile yapısında meydana gelen değişimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Modern toplumlarda toplum ve aile birliğinin yerini bireyin kendi varoluşuna bırakması ve bireyin kendi varoluşunun amacı olarak gördüğü bireysel ahlak kurallarını benimsemesi (Bayer, 2013: 103) sonucu aile birliğinin bozulması.
- Modernleşme ve kentleşme süreciyle birlikte ekonomik temelli bir ortaklık olan ve toplumsal statü elde etmenin önemli bir aracı olarak görülen evlilik, yerini giderek bireysel istek ve arzuların hâkim olduğu bir birlikteliğe bırakmaktadır (Keskin, 2014: 52). Keskin'e göre istek ve arzuların bireyselleşmesi eşler arasında anlaşmazlığa ve boşanmaya neden olmaktadır.
- Günümüzdeki pek çok sosyolog, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte geniş aileden çekirdek aileye geçildiği ve süreçlerle aile arasında evrensel bir bağlantı olduğu fikri üzerinde durmaktadır (Bayer, 2013: 104).
- Geleneksel aileden çekirdek aileye geçişle birlikte erkek ve kadının statüsü ve rollerinde değişmeler olmuş ve kadın da ailenin gelir getiren bir üyesi olarak modern dönemin şartlarına uygun davranış biçimleri geliştirmeye başlamıştır (Bayer, 2013: 104).
- Kadınların çalışma hayatına girip, gelir elde etmesi ve ekonomik bağımsızlığa sahip olması da, uyumsuz bir evliliği sürdürmektense boşanma tercihinin devreye sokulmasına sebep olmaktadır (Keskin, 2014: 53).

1.4.2. Türk Aile Yapısındaki Dönüşüm

Esasen Türk aile yapısının varlığını İslam öncesi ilk Türk topluluklarına kadar götürmek mümkündür fakat çalışmamızda kentleşme hızının en yüksek olduğu dönem olan sanayi sonrası olduğu için “Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Aile Yapısına” daha fazla yer verilecektir. İslam öncesinde Türkler topluluk veya kabileler halinde yaşarlarken yerleşik hayatı benimsemeleri sonucu aile yapısında da değişiklikler olmuştur. Kabileler geniş sülalelere dönüşmüş daha sonrada köyde veya kentte yaşayan geniş aile tipleri ortaya çıkmıştır. Yerleşik hayata geçtikten sonra ailenin bütün üyeleri bir arada yaşar ve birlikte ekip biçtikleri tarlalardan veya hayvancılıktan geçimini sağlardı. İslamiyet’in Türk ailesine etkisinden kısaca bahsetmek gerekirse, şüphesiz İslamiyet’in kabulünün Türk toplumu için bir dönüm noktası olduğu gerçeğini ifade etmek gerekmektedir. İslam öncesi Türk topluluklarının gelenekleriyle benzerlik göstermesi aile yapısının korunmasında büyük rol oynamıştır. Aile reisinin baba olması, ana babaya duyulan saygı ve ailenin kurumunun kutsallığı gibi ortak noktalar Türklerin geleneksel aile yapısına sahip çıkmasını sağlamıştır. Bunun en büyük taşıyıcısı ise Osmanlı Toplumudur. Birçok etnisite ve dinden insanı bünyesinde barındıran Osmanlı’da aile yapılanması farklı şekillerde olmaktadır. Osmanlı Hanedanının yanında tüccar, sanat erbabı ve köylüler olarak ayrılan halkın kentte veya köyde yaşamasına bağlı olarak aile yapıları da farklılık göstermekteydi (Arslanel, Özkiraz ve Şengül, 2016: 251).

Geleneksel aile yapısının çökmesine direnen Türk toplumu tabi ki modernite ve teknolojinin etkisinden kurtulamamıştır. Toplumsal, ekonomik ve dini yönden yaşanan değişimler bütün dünyada olduğu gibi Türk aile yapısında da önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Modernitenin getirdiği olumlu ve olumsuz değişimlerden Türk aile yapısı da payını almıştır. Ülkemizde aile kurumunun dönüşümü ile ilgili ele alınan yazıların kaynağını 1950’li yıllarda endüstriyel üretimin artması ve tarımsal üretimin teknolojik aletlerle yapılmasıyla birlikte hızlanma eğilimi gösteren kırdan kente göç oluşturmaktadır (Dedeoğlu, 2000: 154).

Türk toplum yapısının ve aile yapısının değişiminde etkin rol oynayan bir diğer unsur ise Cumhuriyet rejimidir Cumhuriyetle birlikte kadına verilen bir takım hak ve hürriyetler kadının toplumdaki konumunu değiştirmekle kalmayıp aile

yapısında da büyük değişim yaşanmasına neden olmuştur. 1926 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun kadının toplum içerisindeki rol ve statüsüne de etki etmiştir. Öncelikle kadının kocaya tabi olması durumunu ortadan kaldıran bu haklar, kadın-erkek eşitliğine dayalı bir aile yapısına işaret etmektedir. Medeni kanunla kadına verilen boşanma hakkı, erkeğin tek taraflı boşanma yetkisinin ortadan kaldırarak aile yapısını baştan aşağı değiştirecek bir niteliğe sahip olmuştur. Kadınlara belediye seçimlerinde yer alma hakkının verilmesi kentli kadın kimliğinin oluşmasında etkin rol oynamıştır. Seçimlerde yer alabilme beraberinde eğitim talebini de artırmış ve kadının kentsel varoluşunu gerçekleştiren unsurlardan birisi olmuştur. Kadın ve çocuklara yönelik devlet destekli korunma ve barınma hakları ve iş yaşamındaki koşulların iyileştirilmesi kadınları daha da cesaretlendirerek kentlerde kadınların birçok işte çalışmasını ve kamuda yer edinme talebini etkilemiştir.

Kentleşme de aile yapısını dönüştüren önemli bir olgudur. Kentleşme hızının artmasında kentin çekiciliği kadar kırsal iticiliğinin de etkili olduğundan bahsetmiştik. Kent yaşamını bir cazibe merkezi olması, kırsal kesimdeki ailelerin kentlerde yaşama kararı almaya başlaması düşük ücretli de olsa kentte çalışma talebini artırmaktadır. Bunun sonucunda baba mesleğini bırakıp kente göç eden aileler çekirdek ailelere dönüşmektedir ve geçim sıkıntısı çeken birçok ailelerde boşanmalar meydana gelmektedir. Kentlerdeki sosyal ve ekonomik değişim aile üyeleri arasında anlaşmazlığa yol açmaktadır. Böylece çekirdek ve geniş ailenin yanı sıra bir de parçalanmış aile gündeme gelmektedir.

1.5. Boşanma Olgusunun Toplumsal Açıdan İncelenmesi

Boşanma olgusunun aile üyeleri veya eşler arasındaki etkisine dair yapılan literatür taramasında, boşanma sonrası bireylerin daha çok psikolojik dünyasına yer verilmiştir. Bu çalışmada kadının boşanma sonrasındaki sosyo-ekonomik ve kentsel süreci ele alınmaktadır. Bu anlamda psikolojik ve ekonomik yönden birçok zorluk yaşayan kadının kentsel varoluşu üzerinde durularak kadının kentteki sosyal kimliği ve statüsü hakkında fikir sahibi olunmaya çalışılmıştır. Çünkü kadınlar boşandıktan sonra da toplumsal rolünü devam ettirmektedir. Hatta tek ebeveyn olarak erkeklere

nazaran sosyal ve ekonomik yaşamında bu durumdan daha fazla olumsuz etkilenmektedir (Uğur, 2014: 1).

Aile içi ilişkiler boşanma olgusunu etkilemesi açısından önemlidir ve aile kurumunun birliği ile ilgili üzerinde durulması gerekli noktalardan bir tanesidir. Sanayi devrimi sonucu yaşanan toplumsal değişme, Evlenme ve boşanma olguları üzerinde de etkili olmuş ve sanayi devrimi sonrası modern topluma özgü yeni durumlar ortaya çıkmıştır (Aydın ve Baran, 2010: 117). Gelişmiş ülkelerde boşanma oranının yüksek olmasının başlıca nedenleri; Batılı ülkelerin daha çok bireyselleşmeye önem vermesi, aile bireylerinin ekonomik durumunun iyileşmesi ve sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle tüketimdeki artış olarak nitelendirilebilir. Ailenin kurulmasının temelinde yer alan evlilik birliğinin, boşanma ile sonlandırılması ailenin toplumsal işlevleri açısından düşünüldüğünde dünyada ve ülkemizde toplumsal bir sorun olarak ele alınabilir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: 2014). Boşanma aile birliğinin bir takım nedenler sonucunda yok olması olarak tanımlanmaktadır.

Bir başka tanımıyla boşanma, yasalar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin yine yasal olarak sona erdirilmesi ve kadın ile erkeğin yeni bir evlenme yapabilecek şekilde hukuki bir kararla evliliklerini tamamen sona erdirmesidir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: 2009). Boşanma günümüz modern kenti veya metropolitan kentlerinde önemli yer tutan toplumsal bir sorundur. Kentleşmenin boşanma olgusuna etkisi oldukça büyüktür. Bunun en önemli nedenleri yukarıda saydığımız, aile birliğinin yapısının bozulmasıyla birlikte ortaya çıkan faktörlerdendir. Günümüzde gelişmiş batılı ülkelerde, evliliklerin hemen hemen yarısı boşanma riski altındadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran giderek artmaktadır (Aydın ve Baran, 2010: 121). TÜİK verilerine göre boşanan çiftlerin sayısı 2015 yılında 131 bin 830 iken 2016 yılında %4,3 azalarak 126 bin 164 oldu. Kaba boşanma hızı binde 1,59 olarak gerçekleşti (TÜİK, 2016). Dünya nüfusuna bakıldığında ülkemizdeki oran oldukça azımsanacak düzeyde olmakla birlikte bu şekilde devam ederse önümüzdeki süreçte ciddi boyutlara ulaşacaktır. Bu toplumsal sorunun en aza indirilmesi için boşanmaya neden olan ve eşleri buna iten nedenler iyi araştırılıp analiz edilmeli ve bu konudaki çalışmalar artırılmalıdır.

Boşanma kentleşmeyle birlikte artmasına rağmen kırsal bölgelerde de giderek artmaktadır. Özellikle kent-kır ayrımının kesin çizgilerle belirlenemediği Aksaray İli gibi geçiş sürecinde olan kentlerde bu durum söz konusudur. Aksaray kentinin nüfusu göz önünde bulundurulduğunda boşanma oranının yüksek olduğu söylenebilir. TÜİK verilerine göre; Aksaray’da 2016 yılında 816 kişi boşandı. 2015 yılı içerisinde 802 kişi, 2014 yılında ise Aksaray’da 770 kişi boşanmıştı (TÜİK: 2016). Kentleşmenin hızla arttığı düşünüldüğünde Aksaray kentinde boşanmış kadınların durumu da incelenmesi gereken bir nokta olmaktadır. Dolayısıyla bu alanda çözüm üretici çalışmalara ihtiyaç vardır. Boşanmadan sonra kadının yaşadığı zorluklar, kendi ayakları üzerinde durmaya çalışması ve çocuk sahibi olan kadınlar için çocuğunun gereksinimlerini karşılaması gibi etkenler kentte kadının durumunu da araştırmayı gerekli kılmaktadır. Türk toplumunda ataerkil yapının etkisiyle boşanmış kadına veya boşanmaya pekiyi bakılmadığı ve kınandığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum kadının yaşadığı zorluğu iki katına çıkarmaktadır.

Ülkemiz evliliklerin ve evliliğe olan talebin çok olduğu bir toplum yapısına sahiptir fakat bir taraftan evlilik kurumuna olan talep artarken diğer taraftan da boşanmalar ve aile yapısının bozulması gibi ciddi bir toplumsal sorunla karşı karşıya kalınmaktadır.

1.5.1.Türkiye’ de Boşanma Olgusu ve Boşanmaya Neden Olan Faktörler

Türkiye’ de boşanma olgusunun ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkışı 15-20 yıl öncesini kapsamaktadır. Bundan önceki rakamlar boşanmaların azlığı nedeniyle gözle görülür nitelikte değildi. Kentleşme, bireysel özgürlüğün artması sonucu değişen toplum yapısının aile yapısını da dönüştürmesi ile boşanmalar gözle görülür hale gelmiştir ve toplumsal bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Teknoloji bilim çağı olarak adlandırılan 2000’li yıllardan itibaren TÜİK verilerine göre boşanmalarda artış gözlenmiştir. Bu artış 2007 yılından itibaren hızlanmıştır.

Türkiye İstatistik kurumunun 1987 yılından itibaren “Boşanma İstatistikleri” olarak yayınladığı istatistiksel veriler tasnif edilerek yapılan bir çalışmada ülkemizdeki boşanmaların demografik özellikleri (boşanmaların illere göre dağılımı, cinsiyet oranı, boşanma nedeni, boşanmaların yaşı, çocuk sayısı, evlilik süresi) tespit

edilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2009: 32). Bu istatistiklere göre batı illerinde İzmir başta olmak üzere boşanma oranının çok daha yüksek olduğu gözlemlenirken, doğudaki illerde oranın düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak kentleşme ve teknoloji hızının metropolitan özellikteki kentlerde yüksek olması verilebilir. Doğu bölgelerinde ve iç kesimlerde geleneksel aile tipinin yaygın olması ve henüz ataerkil özelliklerin korunması aile yapısının korunmasını da sağlamıştır. TÜİK verilerine göre boşanmaların büyük çoğunluğu şiddetli geçimsizlikten kaynaklanmaktadır. Boşanmalar anlaşmazlık nedeniyle olabildiği gibi anlaşmalı boşanmalar da söz konusudur. Eşler karşılıklı anlaşarak bir mahkemeye başvurur boşanma gerçekleşir. Burada her ne kadar karşılıklı anlaşmadan söz edilse de temel de eşler artık ortak bir hayatı sürdüremeyeceklerini anladıkları için boşanmaktadırlar. Anlaşmalı boşanmanın tek farkı ise bu süreçte taraflardan birinin herhangi bir sorun çıkarmaması olmaktadır.

Özel boşanma nedenleri: Zina, hayata kast ve pek kötü ve onur kırıcı muamele, suç işlemek ve haysiyetsiz hayat sürmek, terk ve akıl hastalığı olarak Medeni Kanun'un 161- 165. maddelerinde sıralanmıştır. Genel boşanma nedenleri ise, evlilik birliğinin sarsılması ve ortak yaşamın yeniden kurulamaması, eşlerin boşanmada anlaşmaları ile fiili ayrılık nedeniyle ortak yaşamın yeniden kurulamaması olarak kanunun 166. maddesinde tarif edilmiştir. TÜİK istatistiklerine göre boşanmaların büyük çoğunluğunun şiddetli geçimsizlikten kaynaklanmaktadır (Aksu ve Can, 2016: 891).

Geleneksel toplumda hemen hiç farklılaşmamış bir biçimde birçok işlevi kendinde toplayan aile, büyük kent yaşamında temelden değişime uğramakta ve işlevlerinin bir kısmını farklı kurumlara bırakmaktadır (Keskin, 2016: 168). Bunun sonucunda ailelerde çözülme meydana gelmektedir. Bu bağlamda kentleşme hızı ve boşanma hızı arasında sıkı bir bağ olduğu varsayıldığında kentte ekonomik ve sosyal açıdan özgürlüğe kavuşan kadın itaatkâr, geleneksel Türk kadını rolünden sıyrılıp, modern, kararları kendi alabilen, karşı çıkabilen kadın statüsüne bürünmektedir. Buradan boşanmadaki tek faktörün kadın imgesi olduğu kanısı çıkarılmamalıdır. Atıfta bulunulan konu sadece kadının zorluklara katlanma oranının düşmesi ve kendi ayakları üzerinde daha fazla durmaya başlaması ile rol çatışmasının oluşmasıdır.

1.5.2. Boşanma Sonrasında Kadının Sosyo-Ekonomik Durumu

Evlilik sürecinde yaşanan çatışma ve zorluklar kadar boşandıktan sonraki süreç de bir o kadar sancılı ve zor bir dönem olabilmektedir. Boşanma olgusu evlilikte yaşanan sıkıntılardan kurtulmak olarak algılanabildiği gibi görece daha zor bir hayata adım atıldığının göstergesi olarak algılanabilmektedir. Çünkü anlaşmazlığa neden olan toplumsal, ekonomik ve kültürel unsurlar boşandıktan sonra da devam edebilmektedir. Toplumun değer yargıları ve bakış açısı kadının boşandıktan sonraki konumu üzerinde çok önemlidir. Toplumun bir kısmı tarafından boşanmaya olumsuz bakılırken, bir kısmı tarafından da yeni bir hayata kapı aralamak olarak algılanmaktadır. Toplumun organik birliğini tesis eden bir kurum olarak aileyi önemseyen kesimler, aile birliğini bozduğu ve sonradan telafisi mümkün olmayan durumlara yol açtığı için boşanmaya sıcak bakmamaktadırlar (Sarpkaya, 2013: 30). Yapılan araştırmalara kadınlar erkeklere nazaran bu süreci daha zor atlattıkları görülmüştür. Boşanmanın ardından hayat standartlarında büyük bir düşüş gerçekleşen bireyler arasında kadınların sayısı çok daha fazladır ki, bu sayı boşanmış her dört kadından üçünü ifade etmektedir (Uğur, 2014: 297). Her ne kadar devlet destekli politikalarla şartlar iyileştirilse de birçok kadının mağduriyeti devam etmesi konunun araştırılmasını önemli kılmaktadır. Kentleşmenin hızlı bir şekilde artması ve kadının kentsel varoluşu “boşanan kadın” temelinde bu süreç hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olacaktır. Eğitim, toplumsal statü, ekonomik gelir, sosyal çevre ve aile desteği boşanma sürecinden sonra kadının kentteki konumu kentsel deneyimini anlayabilmek açısından önem arz etmektedir.

Bireylerin boşanma sonrası ruh halleriyle ilgili gerçekleştirilen araştırmalardan bazıları boşanma kararının alınma süreciyle boşanma sonrası duruma uyum sağlama arasında ilişki olduğunu ön görmektedir. (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014: 112). Ayrıca bazı kadınlarda özgüven problemi yaşanırken bazıları kendilerini daha özgür ve güvende hissetmektedir.

Bulut’a göre kadınların yüzde 35’i çevresel faktörlerden endişe duyarken, yüzde 55’i utanç, sıkıntı ve acı duymaktadır (Bulut, 2008: 116).

Araştırmalara göre boşanmayı takip eden yıllarda boşanan kadınların benlik saygısında düşme, sosyal ve cinsel rollerde şaşkınlık, asabiyet, endişe, çelişki ve

depresyon gibi benzer problemler yaşamaktadırlar (Cihan, 2015: 55). Boşanma sonrası kadının kent deneyimi konusu literatürde pek yer edinmemektedir.

Kentsel varlığını nasıl sürdürdüğü ve kentteki statüsü hakkında dolaylı olarak bulgulara rastlanılmaktadır. Kadınların sosyalleşme süreçlerinin eğitim, ekonomik gelir kaynağı, aile desteği ve kültür seviyesi ile çok yakından ilişkisi olduğu yadsınamaz. Toplumun ve ailenin bakış açısının da kadının kentteki konumunu belirlemede etkin rol oynadığı açıktır.

Kadınların boşandıktan sonraki yaşamına etki eden bir diğer faktör ise aile desteğinin nasıl olduğudur. Birçok kadın boşandıktan sonra ailesiyle birlikte yaşamını devam ettirdiği gibi kendine ait bir evde tek başına veya çocuğuyla birlikte yaşamını sürdürmektedir. Ailesiyle birlikte yaşayan kadınların kent deneyiminde aile baskısı veya toplumsal baskı görüp görmedikleri de araştırma kapsamında incelenmesi gerekli hususlardan bir tanesi olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın konusu ve Problemi

Boşanmış kadınların kent deneyimini konu alan araştırma, son zamanlarda Türkiye’de giderek artan boşanma faktörünün kadının kente katılımına etkisi üzerine ortaya konulmuştur. Literatürde kadının kent kimliği üzerine yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır. Özellikle feminel çalışmalarda kadın ve kent olgusu üzerine yazılmış birçok tez, makale olmakla birlikte boşanma faktörü üzerinden kadının kent deneyimine değinilmiş bir araştırma bulunmamaktadır.

Boşandıktan sonra kadınların hayatlarında sosyo-ekonomik yönden farklılıkların oluşması ve çocuk sahibi olmaları kentsel mekân kullanımına etki etmektedir. Bu noktadan hareketle boşandıktan sonra kadınların kenti nasıl deneyimledikleri araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Boşanmış kadınların sosyo-ekonomik özellikleri, kent kültürü ve kentlilik algılarının kent deneyimini nasıl etkilediği de araştırmanın alt problemlerinden birisidir. Araştırmanın bir diğer alt problemi ise toplumun adalet algısının kadının kent deneyimini nasıl etkilediği olmaktadır. Araştırmanın yapılmasındaki ana sebeplerden birisi, kentleşme ve kentlileşme olgusunun hızla artması ve buna paralel olarak boşanmaların çoğalmasındır. Kentlileşmenin hızla artması ve kırsalda yaşayan nüfus sayısının düşmesiyle geleneksel kadın ve erkek imajının yerini kentli kadın ve erkeğin alması boşanma faktörünü artırmaktadır. Aslında araştırmada boşanmanın kentli kadına etkisinin yanında kentli olmanın boşanmaya etkisi üzerinde de durulması amaçlanmıştır. Çünkü kentte yaşayan ailelerde bireysel istek ve arzuların çoğalması, kırsal bölgelerde yaşayan ailelere göre boşanmanın ve dağılmanın daha fazla olmasına neden olmaktadır (Keskin, 2014: 52). Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi, kadının çalışma hayatına girip, gelir elde etmesi ve ekonomik bağımsızlığa sahip olmasıyla uyumsuz bir evliliği sürdürmektense boşanmayı tercih etmesidir (Keskin, 2014: 53).

2.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı boşanmış kadınların kent deneyimlemelerinin nasıl olduğunun araştırılmak istenmesidir. Bu kapsamda kentlilik bilinci, mekân-kadın etkileşimi, boşanmanın kent kullanımına etkisi, aile içi ilişkiler ve adalet perspektifinin kent kullanımına etkisi araştırılmak istenmektedir.

Toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir parçası olan mekân algısı, kırsal ve kentsel alanı da içine alan birçok sosyolojik araştırmaya konu olmuştur. Özellikle kent sosyolojisi çalışmalarında Lefebvre' in de değindiği gibi mekân, toplumsal değerler ve anlamlara dayalı olan mekânsal algı ve uygulamaları belirleyen bir üründür. Kent hakkı sadece kentte dolaşma hakkı değil kent hayatında ve merkezinde yer alma hakkıdır (Şen, 2012: 122). Buna göre kentli kadın da kent hayatının merkezinde yer alan kadındır. Merkezde yer alan kadın mekândan etkilendiği gibi mekânı da dönüştürebilmektedir. Bu bağlamda araştırmada mekân ve kadının birbirini karşılıklı biçimlendirmesi üzerinde de durulmuştur.

Kentin kadın kimliğini özelden kamusal aktarmadaki rolünün boşanmış bir kadın açısından nasıl olduğu cevap aranan bir sorudur. Kentleşme ile birlikte değişen toplum yapısı aile yapısını da etkilemektedir. Özellikle boşanmış kadınlar söz konusu olduğunda kadın-ebeveyn, kadın-çocuk ilişkileri mekân algısını farklılaştırabilmektedir. Kentsel özellik gösteren ailelerin yapısı düşünüldüğünde boşanmış kadınların aile baskısı veya çevre baskısı ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bu anlamda aile ve çevre kentli bir kadın için bağlayıcı unsur olabilmektedir. Bu durum ise kadının kentsel mekân kullanımına etki etmektedir.

Boşanmış kadınların kent kullanımının araştırılmak istenmesine neden olan bir diğer faktör ise sosyo-ekonomik yapının kente katılıma etkisidir. Kadının hali hazırdaki eğitimi, öz değer ve özgüveni, sosyal güvencesi, çevre desteği boşanma sonrası hayatını etkileyecektir (Aksu, 2016: 894). Kadın önceleri ev içi alanda yaşayan ve yeniden üretimi sağlayan bir kimliği akla getirmekteydi. Buna bağlı olarak sosyalleşmeyi sağlayan ilk yer aile yani özel alan olmaktadır. Aslında bu, erkek bireyler için de geçerliydi fakat iki cins arasındaki ayrım erkeğin kimliğini kazanmaya başladığı ilk anda kamusal alanla tanışmış olmasıdır. Günümüz kent toplumunda kadının sosyalleşme ve iletişimi sadece evle kalmayıp dışarıya da

taşınmıştır. O halde kadının sosyalleşme süreci (bu araştırma paralelinde) çocukluk döneminden itibaren ailesi ile birlikte geçirdiği dönem, daha sonra evliyken eşiyile birlikte geçirdiği dönem ve boşanmış bir kadın için de boşandıktan sonra yaşadığı dönem olarak üç aşamadan oluşuyor diyebiliriz.

Araştırma için çalışan ve çocuk sahibi kadınların seçilme sebebi: Kadının aktif bir iş hayatının olması ve çocuk sahibi olması kentlilik algısında ve kent deneyimlemesinde belirleyici bir etken olmaktadır. Boşandıktan sonra çocuğuna karşı maddi ve manevi sorumluluğu günlük kentsel pratiklerine etki etmektedir. Diğer taraftan kadınların çalışma hayatının içinde olması, zamanının büyük bir çoğunluğunu burada geçirmesi, iş yerinin mekân deneyiminin bir parçası konumunda olmasına neden olmaktadır.

2.3. Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar

Boşanmış kadınların kent deneyimi üzerine yapılacak olan bu araştırma ile ilgili birebir olmasa da konuyla yakından ilgili birçok tez ve makale bulunmaktadır. Kadının kent deneyimi ile ilgili araştırmalar daha çok toplumsal cinsiyet içerikli olup eril iktidara ve kamusal özel alan temalarına vurgu yapmaktadır. Bu araştırmada ise diğerlerinden farklı olarak boşanmış kadınların kent kullanımının inceleme konusu olması çalışmayı önemli kılmaktadır.

Kent hakkı ile ilgili düşünceler ilk olarak Lefebvre ve Harvey tarafından ortaya atılmıştır. Daha sonra ise bazı kent sosyolojisi araştırmalarında ve feminist yaklaşımlarda kadının kent hakkına vurgu yapılmaya başlanmıştır. Özellikle feminist ekolle birlikte kadın ve kent kavramları araştırmalara konu olmuştur.

Konuyla ilgili belli başlı araştırmalar şöyledir:

Kadınların kent hakkı konusunda ele alınmış makalelerden birisi olan “Sokağa Çıkmak” toplumsal cinsiyet bağlamında kent deneyimlemesine bir örnektir. Tuncer bu araştırmada (Tuncer, 2015) toplumsal cinsiyet ilişkilerinin, mekânsal algılar ve deneyimlerle yakından ilişkili olduğundan bahseder.

Tuncer araştırma konusunu “Kadınların kentsel kamusal alanlardaki gündelik hayatlarına odaklanarak, mekân ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkilerin nasıl

şekillendiği üzerine metodolojik bir tartışma yürütmektedir.” şeklinde tanımlamaktadır (Tuncer, 2015: 30).

Kent deneyimlemesi konusunda yapılmış bir başka araştırma ise bir yüksek lisans tezi olan “Kent Mekânının Dönüşümünde Kullanıcı-Kent Etkileşiminin Edebi Metinler Üzerinden İncelenmesi”dir. Bu çalışmada insanın mekân kullanımının, mekânı ve insanı nasıl dönüştürdüğü, edebi metinler üzerinden ortaya konmaktadır. Kent-kullanıcı etkileşimi, mekânın dönüştürülmesinde önemli bir etkidir. Ünlü, metinler üzerinden yapılacak bir kent okumasının, öznel deneyimin, kent planlama ve kentsel tasarım sürecine yansımalarını irdelemek için uygun bir çalışma ortamı sağlayacağını düşünmektedir (Ünlü, 2004: 2).

Acuner (2016), Canavarlaştırılan Kent Sokaklarında kadının kent deneyimlemesi üzerine bir inceleme yapmaktadır. Kadınların kent deneyimlemeleri konusunda kent kullanımı ve kadınların kent kullanımını birleştirerek kent hayatının getirdiği yaşantının ve geçici ilişkilerin kadınların hayatını nasıl şekillendirdiği üzerinde durmaktadır ve bu ilişkilerin geçiciliğine vurgu yapmaktadır.

Literatürde kadın ve kent kavramlarını araştırma konusu olarak ele alan kitaplardan birisi “Kadın Dostu Kentler”dir. Birleşmiş Milletler ortak programı çerçevesinde oluşturulmuş kadın dostu kentler kitabı kamusal alandaki kadın-erkek eşitliğini yerel yönetimlerin kent planlaması açısından ele almaktadır. On iki ilde sürdürülen kadın dostu kent programlarını araştırma konusu olarak inceleyen kitap kadınlara sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan eşitlikçi davranılması gerektiğini vurgular. Bu açıdan araştırma yerel yönetimlerin kadın dostu kentler oluşturması gerekliliği üzerinde durmaktadır.

2.4. Araştırmanın Önemi

Modern kent hayatı içine aldığı bireyleri birçok yönden etkilemektedir. Modern kent yaşamına bağlı olarak kadın kamusal alanda kendini daha fazla göstermektedir. Diğer taraftan da bir kent bünyesinde barındırdığı bireyleri mutlaka etkilemekte ve şekillendirmektedir. Aksaray ilinin modern-muhafazakâr yapısı düşünüldüğünde boşanmış kadınlara bakış açısı kadının kente katılımını nasıl ve ne ölçüde etkilemektedir.

Modern kent hayatı ve toplumsal değişmelerin getirdiği önemli bir sonuç, modern toplumlarda evlilik sorunlarının artış göstermesi (Özdemir, 2007: 192) ve buna bağlı olarak da bireylerin aile olma bilincinden giderek uzaklaşmasıdır. Buna bağlı olarak giderek daha özgür olan bir ortamda, toplumun değil, bireyin mutluluğunu önemseyen bir anlayış boşanma oranlarının artmasına sebep olmaktadır (Aydın ve Baran, 2010: 122). TÜİK verilerine göre; Aksaray’da 2016 yılında 816 kişi boşandı. 2015 yılı içerisinde 802 kişi, 2014 yılında ise Aksaray’da 770 kişi boşanmıştır (TÜİK: 2016). Bu nedenle araştırma konusunu “Kadınların Kent Kullanımı“ şeklinde genellemek yerine, sadece boşanmış kadınların kent deneyimi olarak seçilmiştir. Bu araştırma Aksaray’da yaşayan boşanmış kadınların bu ilin toplumsal normlarından etkilenmesini ortaya koyması açısından önemlidir. Araştırma boşanmış fakat kentli kimliği olan kadının kentlileşme sürecinde diğerlerinden bir farkının olup olmadığını ortaya koyma açısından da önemlidir. Çalışma hayatı kentsel kimliğin bir parçası olduğu için çalışan kadınlar seçilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın bu kadınlara ışık tutacağı düşünölmektedir.

2.5.Araştırmanın Yöntemi (Modeli) ve Kullanılan Teknikler

Boşanmış Kadınların Kent Deneyimi araştırmasında, sosyal bilimlerde kullanılan yöntemlerden biri olan nitel araştırma (fenomenolojik araştırma) yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma olgu ve olayları doğal ortamlarında inceleme fırsatı vermesi, tümevarımsal yaklaşım sergilemesi ve araştırmacıya katılımcı olma rolü sunmasından dolayı tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar bir olgunun daha iyi tanınmasına ve anlaşılmasına yardımcı olacak sonuçlar sağlayan örnekler, açıklamalar ve yaşantılar sunabilmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2013: 81). Ayrıca nitel araştırma yöntemi görüşmelere müdahale edilerek araştırmanın genişletilmesine ve farklı bakış açısı kazanmasına yardımcı olması açısından önemlidir. Araştırmanın katılımcı ile samimi bir sohbet havasında yürütölmesi, güvenilirlik oluşmasını ve samimi bilgiler ortaya koyulmasını sağlamaktadır. Araştırmada derinlemesine bilgi edinebilmek açısından yarı yapılandırılmış mülakat ve katılımcı gözlem tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinin kullanılması, görüşme sırasında daha ayrıntılı bilgi almak için soru ekleyebilme imkânı vermektedir.

2. 5.1. Evren ve Örneklem

Araştırmada mülakat yapılacak kadınlar boşanmış, çalışan ve çocuk sahibi kadınlar arasından seçilmiştir. Katılımcı kadın sayısı 10 olup Aksaray İli merkezinde yaşayan kadınlardır. Katılımcıların çalışan ve çocuk sahibi kadınlar arasından seçilmesinin nedeni, hem araştırmanın kapsamının daralmasına ve hem de kadını aynı zamanda bir anne olarak kente katmada yardımcı olmuştur. Boşanmış kadınların çocuk sahibi olmaları, kadınların sosyal ve ekonomik yönden etkilemektedir. Çünkü çocukların eğitimi ihtiyaçları, boş zaman faaliyetleri, annenin sosyalleşme düzeyini ve şeklini etkilediği kadar çalışma hayatını da etkilemektedir. Çocuğuna bakmak zorunda olması hatta tek ebeveyn konumunda olması çalışmasını gerektirmektedir. Kentli bir kadının annelik sorumluluğunu taşıyor olması mekânsal deneyimine de yön vermektedir. Kullanılan mekânlar genel olarak çocuğuyla birlikte gidebileceği mekânlar olmaktadır.

Araştırma için herhangi bir yaş sınırlandırılmasına gidilmemiştir fakat görüşme yapılan kadınlara bakıldığında 25-46 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmada amaçlı örneklem tekniği kullanılmıştır.

Tablo 2 1:Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri

İsim	Yaş	Eğitim	Evlilik Süresi	Yaptığı İş	Çocuk Sayısı
Zeliha	32	Lise Mezunu	14	Sekreter	2
Nurgül	42	İlkokul Mezunu	17	Hizmetli	2
Merve	28	Üniversite Mezunu	3	Sosyolog	1
Filiz	36	Lise Mezunu	18	Kuaför	2
Tuğba	32	Lise Mezunu	11	Kuaför	2
Hatice	34	İlkokul Mezunu	9	Garson	2
Canan	46	İlkokul Mezunu	20	Hizmetli	3
Yeter	33	İlkokul Mezunu	12	Terzi	2
Elif	46	Üniversite Mezunu	12	Kütüphaneci	1
Hanife	45	Eğitim Almamış	10	Garson	1

2.5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıklarından birisi benzer sosyo-ekonomik düzeyde katılımcılarla görüşülmesidir. Farklı sosyo-ekonomik düzeyde katılımcılarla da görüşülmüştür fakat genel olarak birbirine benzer özellikte katılımcı ile görüşülmesi, kente katılım deneyimi konusunda benzer özellikler gözlenmesine sebep olmuştur. Araştırma on katılımcı ile gerçekleştirilmiş olup elde edilen veriler sadece bu on kişiye göre analiz edilmiştir. Nitel araştırmalarda her olay ve olgu kendi doğal ortamlarında incelendiği için bulguları ve araştırma sonuçlarını başka ortama genellemek zor olmaktadır. Bundan dolayı bu araştırmanın sonucu sadece örneklem kapsamında değerlendirilebilir. Gözlem sonuçlarına göre, Aksaray ilinde kadınların kent kültürü ve kente katılım şekli birbirine benzer özellik göstermektedir. Kentin kırsallıktan kentselliğe geçişini henüz tamamlayamamış olması ve Aksaray'da kentlilik kimliğinin kent halkında benzer çağrışımları ve algıları oluşturmasının bunun en önemli nedeni olduğu söylenebilir.

2.5.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada mülakat sırasında sorulacak sorular hazırlanmadan önce konuyla ilgili bir literatür taraması yapılmış ve kavramsal çerçeve oturtulmaya çalışılmıştır. İlk başta daha fazla soru ile sahaya çıkılmıştır fakat birkaç görüşme yapıldıktan sonra, araştırma belirli bir çerçeveye oturtulmuş ve hangi soruların sorulacağı belirlenmiştir. Soru sayısı azaltılmış ve görüşme formundaki soruların yeterli olacağı düşünülmüştür. Araştırmanın yönü belirlendikten sonra araştırma soruları son şeklini almıştır. Veri toplama tekniklerinden katılımlı gözlem ve yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak araştırma soruları katılımcılara yönlendirilmiştir. Bu tekniklerin kullanılmasının nedeni ise görüşmecilerle daha fazla zaman geçirmek ve hayatlarına dâhil olarak araştırma için iyi bir sonuç elde etmektir. Görüşmeler 1-2 saat gibi bir zaman diliminde ve sohbet havası şeklinde gerçekleşmiştir. Araştırma için yapılan görüşmelerin kalıcılığı açısından ses kayıt cihazları da kullanılmıştır ve zaman zaman kısa notlar alınmıştır. Görüşmeler genellikle kadınların iş yerlerinde, bazen molalarda bazen de çalışırken yapılmıştır. Bu katılımcıları yakından tanıma açısından bir fırsat sunmuştur.

2.6. Veri Analizi

Araştırmada içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma suresinde herhangi bir özel program kullanılmamıştır. İçerik analizi tekniğinin kullanılması verilerin yorumlanabilmesi ve oluşturulan kodların temalarla ilişkilendirilebilmesini kolaylaştırmaktadır. İçerik analizi tekniği kullanıldığı için araştırmacının n yargılı davranmasının önüne geçilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirilirken araştırma verilerinden elde edilen kodlamalardan yararlanılmıştır. Kodlama tekniği verilerin daha iyi analiz edilmesine yardımcı olmuştur. Kodlamalardan çıkan bulgular objektif bir şekilde değerlendirilmiştir. Kimi zaman doğrudan aktarılan verilerin araştırma problemini aktarmada daha açıklayıcı olduğu dşnlmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın bulguları bölümünde, veri toplama aracına dayanarak elde edilen görüşmelerin kodlanması ve bu kodlamaların yorumlanması ve analizi yer almaktadır. Araştırma sorularına bağlı olarak verilen temalar ve alt temalar olan kategoriler şu şekildedir: Kent Kültürü, Sosyal Hayat, Kent Kullanımı ve Adalet Perspektifi ve Kent Dindarlığı. Bu dört ana tema altında oluşturulan kategoriler ise şu şekildedir: Kent Kültürü ana teması altında, “Kentlilik Bilinci” ve “Kent Kimliği”, Sosyal Hayat ana teması altında, “Sosyo-Ekonomik Durum” ve “Aile İlişkileri ve Gündelik Hayat”, Kent Kullanımı ve Adalet Perspektifi ana teması altında “Mekan-Kadın Etkileşimi” ve “Adil Kent” kategorileri yer almaktadır. Kent Dindarlığı ana teması altında ise herhangi bir kategori bulunmamaktadır. Araştırma bulguları toplam 56 koddan oluşmaktadır.

3.1. Aksaray İli Kent Kültürü Temalı Bulgular

Kent kültürü teması, Aksaray’da kentlilik bilinci ve kentlilik kimliği algısını ortaya koymak için oluşturulmuştur. Kentlerin değişim ve gelişimleri, birey-mekân etkileşiminin bir ürünüdür. Kent kültürü, bireyin mekânı, mekânın da bireyi dönüştürmesiyle oluşan etkileşim sonucunda ortaya çıkmaktadır. Aksaray’ın kentsel dokusunu ortaya çıkaran birikimler, kent halkının belirli bir kültür etrafında şekillenmesini sağlamaktadır. Kent kültürü, kente bakış açısı ve kentlinin günlük kentsel pratikleri ve kentsel olanakları algılama şeklidir de denilebilir. Kentlinin kenti algılama şekli ise kentlik bilinci ve kentlilik kimliği ile belirlenmektedir.

Tablo 3 1: Kent kültürü teması altında verilen kodların tablosu

Kodlar	Kategori	Tema
Köyümsülük Geri kalmışlık Memnunum Memnun Değilim İmkan Sunuluyor İmkan Sunulmuyor Erişim Kolaylığı Kent Hakkı	Kentlilik Bilinci	Kent Kültürü
Alışkanlık Uyum Sağlama Mecburiyet Kentliyim Köylüyüm Kalabalık Bakımlı Kadın Özgür Kadın Tüketen Kadın Başkaldıran Kadın	Kentlilik Kimliği	

3.1.1. Aksaray’ da Kentlilik Bilinci

Kent Memnuniyeti

Kent memnuniyeti bireyin içinde yaşamış olduğu kente ilişkin algısında ve kentlilik bilincinin ortaya çıkmasında oldukça önemlidir. Aidiyet duygusu, yakın çevre, ulaşım imkânları, alt yapı hizmetleri ve eğitim ve kültürel etkinlikler kent memnuniyetini etkilemektedir.

Memnunum

Kentsel yaşam kalitesi yaşanan kentten memnuniyeti belirlemektedir. Kentin mekânsal ve sosyal bileşenleri, kentlinin çevresini algılama biçimi üzerinde de oldukça etkilidir. Bu anlamda kentin, sağlık, eğitim, ulaşım ve iletişim, sosyallik yönünden tatmin edici olması veya düşük düzeyli de olsa bu bileşenlerin mevcut olması, kentten memnuniyeti sağlamaktadır.

“Aksaray’da yaşamaktan memnunum. Kendimi buraya ait hissediyorum. Çünkü hayat şartları bir İstanbul Ankara’ya baktığımız zaman daha uygun.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

“Aksaray benim için öldürmaz ama öldürmez bir şehir. Büyük bir şehirde yaşadın mı hiç dersin yaşamadım. Bir insanı bir yere bağlayan çevresidir. Benim çevrem Aksaray’ da. Dünyanın en güzel şehrine de gitsem çevrem olmadıktan sonra bir anlamı yok.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Aksaray köyümsü bir şehir. Şehrin tüm imkânlarından faydalaniyorsun ama köy hayatın var. Mesafenin kısa olması çok iyi, her şeye yakınsın. Burada yaşamaktan memnunum hatta başka bir şehirde veya büyük şehirde yaşamak istemem, teklif edilmesine dahi dayanamıyorum. Çünkü kalabalık, gürültü ve lüks sevmiyorum. Bu açıdan Aksaray bana yetiyor.”(Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Burayı çok seviyorum, gittiğim yerler bunalıyor ama burada yaşamak da çok zor.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

Memnun Değilim

Kentin yaşam kalitesi, çevresel ve ekonomik bileşenleri, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmışsa, kent memnuniyetsizliği oluşmaktadır. Ayrıca kentin yaşam kalitesi kentlinin bu konudaki algısıyla da orantılıdır.

“Memleketim olduğu halde burada yaşamayı hiç sevmiyorum. Aradığım şey insanların biraz daha duyarlı olmaları. Biraz huzur istiyorum.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Daha sosyal bir memleket olsa orda yaşasam, burada yaşamak istemiyorum. Büyük şehirlerde kimse kimseye karışmıyor. Açık giymişsin kapalı giymişsin önemsemiyorlar. Aslında memleketimi yer olarak çok seviyorum. Sadece insanlarını sevmiyorum. “ (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Aksaray çok geri kalmış bir şehir. İnsanları çok şeyler imm..yobazlar. Pencereleri çok dar, geniş açıdan bakmayı bilmiyorlar. Özellikle kadına bakış açısı çok kötü. Hele de boşanmış veya dul bir kadınsan.”(Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Bir kadın olarak bu kentte yaşamaktan memnun değilim. Hele hele de boşanmış bir kadın olarak memnun değilim. Çünkü burasının kabuğunu kıramamış bir kent olduğunu düşünüyorum. İnsanlar bencil. Kent için hiçbir yatırım yapmıyorlar.”(Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Bir kadın olarak bazen diyorum yaşadığın şehirde deniz olsun, Bazen Aksaray’dan bunalırım. Bir çıkıyım gideyim diyorsun ama gidecek hiç bir yer yok.

Bir büyük şehirde yaşamak belki de daha iyi, hoştur.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Bir kadın olarak burada yaşamak berbat vallaha. Apartman sakinleri olsun, komşuluk olsun burada ne var Allah aşkına. Kimsenin kimseden haberi yok, ameliyat oldum hiç geçmiş olsun diyen yok. Güzellik uğruna bıçak altına yattı dediler. Bir Ramazan ayı geliyor, kimse kapını çalmıyor. Dedikodu peşinde insanlar. Ben bu şehirde yaşamaktan kısacası memnun değilim. Mersin’e taşınmayı düşünüyorum.”(Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Aslında burada yaşamak istemiyorum ama şartlar karşılığı yaşamak zorundayım.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Günlük zaman dilimlerinin önemli bir geçirdikleri kentsel mekânda bireyin kendini huzurlu, mutlu ve güvende hissetmesi kentsel deneyimini ve aidiyet duygusunu artırabilecek faktördür. Yaşanılan çevreye yönelik olumlu veya olumsuz tutumlar aidiyet duygusunu etkilemektedir. Araştırma bulgularına göre bireyin kendini bir mekâna, bir yerleşim yere ait hissetmesindeki en büyük etkenin bulunduğu yerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan ihtiyaçlarını karşılamada tatmin edici olmasının önemli bir etken olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda yaşadıkları kentten memnun olan kadınların kendilerini bu kente ait hissetmeleri, yakın çevrelerinin burada olması ve sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan yeterli düzeyde olan kadınlar olduğu görülmektedir. Kentten memnuniyetsizliğin genel sebebi olarak ise; kentli insanın boşanmış kadınlara bakış açısı ve kentin geri kalmışlığı görülmektedir. Aslında "memnunum" diyen kadınlar da kentin geri kalmış olduğuna vurgu yapmaktadır fakat içinde buldukları imkânlar dâhilinde sosyo-kültürel açıdan bir şeyler yapmaları onların kentten memnun olmalarını sağlamaktadır. Bu da gösteriyor ki; bir kent ne kadar geri kalmış olursa olsun birey kendi çabasıyla ve elinden geldiği kadar kenti yaşanılabilir sosyal bir mekân haline getirebilir.

Köyümsülük

Bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanabilmesi, o yerin ne kadar kentsel özellikleri gösterdiği ile ilgilidir. Köy ve kent kavramları tanımlanırken en önemli ölçüt olan nüfus dikkate alınmaktadır. Zira çağdaş dünyanın kent denebilme derecesi

kentlerde yaşayan toplam nüfusun oranı ile ölçülmemektedir (Akı ve Erdönmez, 2005: 68). Kent kavramı günümüzde nüfussal yapıdan çok gelişmişlik düzeyi, sosyal, kültürel ve siyasi ve ekonomik özelliklerine göre tanımlanmaktadır. Bir kentte var olan sosyal-kültürel etkinlikler, iktisadi gelişmişlik, iş olanaklarının fazlalığı, kadına bakış açısı kent tanımını etkilemektedir. Katılımcılar, yaşadıkları şehrin nasıl köyümsü olduğunu da şu düşüncelerle ifade etmişlerdir:

“Burada karma kültürün etkisi var. Kozmopolitan kentlerde bile köy kültürünün etkisi görülüyor.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Aksaray’ı büyük bir kasaba olarak görürüm. Aksaray kırsal bir şehrimiz. Kent olarak görüyorum ama büyük bir kasaba olarak görüyorum. Aksaray nasıl deyim bizim köyün büyüğü. Civar insanımızın, köylerimizin toplamı olduğu için ne kadar mesafe koyar, ne kadar sokakta, orda burada gözükmezsen kar say kendine. (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

1924 tarih ve 442 Sayılı Köy Kanunu, nüfusu 2000' den aşağı olan yerleri köy olarak tanımlamaktadır (İrdem ve Mutlu, 2016: 2). Ancak araştırma bulgularına göre Aksaray kentsel ölçekte bir nüfusa sahip olmasına rağmen, bazı katılımcılar kent için “köyümsü” ifadesini kullanmıştır.

“Aksaray köyümsü bir şehir. Şehrin tüm imkânlarından faydalanıyorsun ama köy hayatın var. Mesafenin kısa olması çok iyi, her şeye yakınsın.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Küçük bir yer. Fiziksel görünüşe göre insanı değerlendiriyorlar ve ön yargı sahibiler.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre katılımcıların Aksaray’ı köyümsü bir kent olarak tanımlamaları kentin bu geçiş evresinde bulunmasıyla yakından ilgilidir. Aksaray henüz kırsallıktan kentselliğe geçiş evresini tam olarak tamamlayamayan bir kenttir. Kentte modern kent hayatının yanında günlük yaşamda kırsal aktivitelerin de görülmesi bu tanımları destekler niteliktedir. Örneğin apartman dairesinde yaşayan ve kentin her türlü modern pratiklerinden faydalanan bir kadının apartmanının hemen yanında bahçesiyle uğraşması buna bir örnek olarak verilebilir. Öte yandan süpermarketlerin ve alışveriş merkezlerinin giderek arttığını düşündüğümüzde halk

pazarları hala eski kent meydanlarında kurulan pazar yerlerini hatırlatmakla birlikte kadınların büyük bir bölümü alışverişini buradan yapmaktadır.

Gerikalmışlık

Gerikalmışlık bir kentin teknoloji, temel sosyal göstergeler ve nüfus artışı ve karma kültürün diğer kentlere nazaran hangi seviyede olduğu hakkında bilgi vermektedir. Kadının kentte ne şekilde konumlandırıldığı da geri kalmışlık olgusu içerisinde değerlendirilebilir. Kentin kalkınmasında önemli bir yer tutan bu kriterler katılımcıların Aksaray kentine bakış açısıyla ortaya konmuştur. Buna göre katılımcılar kentin daha çok sosyo-kültürel açıdan geri kalmışlığı konusuna dikkat çekmektedirler. Örneğin Canan Hanım şöyle demektedir.

“Bizim burada aşırı derecede insana yüklenip laf çoğaltma var. Bazı şehirleri gezdim mesela Kayseri’de çevre temizlikleri, iş yerlerinde düzenli çalışmaları çok hoşuma gitti. Sakıp Sabancı’nun neden zenginlediğini oradan anladım. Bayat ekmeği bile değerlendiriyorlar. Aksaray’da israf çok fazla. Aksaray çok pis ya. Belediye her parka güvenlik koyabilir. O kadar işsiz var. Bunu değerlendirip şehrin düzenini sağlayabilir.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Bir kente yatırım yapmak o kenti sosyal, kültürel, yönetsel ve iktisadi açıdan geliştirmek demektir. Kentin kaynaklarının doğru kullanılması, alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesi, kentteki eğitim olanaklarını iyileştirmek ve daha düzenli bir çevre oluşturmak, kent yatırımını kapsamaktadır. Öte yandan bir kentin gelişmesi sadece yerel yönetim aracılığı ile gerçekleşmemektedir. O kentte yaşayan sivil halkın da iktisadi ve sosyal açıdan kente yatırım yapması gerekmektedir. Diğer yandan Elif Hanım geri kalmışlığı bencil insan tipolojisinin çok olmasına bağlamaktadır.

“Çünkü burasının kabuğunu kıramamış bir kent olduğunu düşünüyorum. İnsanlar bencil. Kent için hiçbir yatırım yapmıyorlar.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Filiz Hanım ise geri kalmışlığı yobazlıkla ve dar kalıplarla olaylara bakmayla eş tutmaktadır.

“Aksaray çok geri kalmış bir şehir. İnsanları çok şeyler umm.. yobazlar. Pencereleri çok dar, geniş açıdan bakmayı bilmiyorlar. Özellikle kadına bakış açısı çok kötü. Hele de boşanmış veya dul bir kadınsan. Ekonomik açıdan bana yetebilen

bir kent ama sosyal olarak, kültürel olarak çok geri. Coğrafi yapı olarak birçok şeye o kadar elverişli ki ama değerlendirilmiyor. Konum olarak çok güzel bir yer Türkiye'nin ortasında, merkezde, bir ovada. Bu çok güzel değerlendirilebilir.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Burada ileri görüş yok.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

Görüldüğü gibi kadınlarımız kent ortamında geri kalmışlığı dedikodu, israf, önyargılar, dar kalıplarla düşünme vb. sosyal ve kültürel hususlarla bir tutmuşlar ve bu şekilde değerlendirmişlerdir.

Kent Olanakları

Kentsel mekânlar, kırsal mekânlara göre sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan imkânın daha fazla olduğu mekânlardır. Gelişmişlik gösteren kentlerle daha az gelişmiş kentler arasında yaşam standartları açısından farklılık görülebilmektedir. Bu bağlamda kadınların kent deneyimlemesi konusundaki araştırmada katılımcılara sorulan sorulardan bir tanesi de Aksaray kentinin imkânlarından (eğitim, sağlık, alışveriş, ulaşım, iletişim, sosyalleşme etkinlikleri, çalışma imkânı vs.) yeterince faydalanıp faydalanamadıkları olmuştur.

İmkân sunulmuyor

Kadınların bir kısmı, Aksaray kentinin boşanmış kadınlara ekonomik ve sosyal açıdan yeterli imkânı sunmadığını ifade etmektedir.

“Bu kent bana hiç bir imkân sunmuyor. Yaşam şartlarım iyi değil. Devletten, hastanelerden, okullardan tabi faydalaniyorum. Parasal yönden bir sıkıntı yok ama insanlık yönünden memnun değilim. Sosyalleşme mi deyim, insan ilişkileri mi deyim yani o yönden hiç iyi değil.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Az çok imkânlardan yararlanıyorum ama sağlık açısından yeterli imkânlara sahip değil. Yeterli olmuş olsa millet buradan kalkıp Ankara' ya, Kayseri'ye, Konya'ya gitmez. Nitelikli doktorlar yok. Araştırma hastanesi yok. Kent aslında kadına birçok hak veren bir yerdir. Bunun içinde çalışma hakkı var, sağlık hakkı var, eğitim hakkı var, sosyallik var yani hayatı kolaylaştıran bütün unsurlar vardır. Tabi bu haklarımızı ne kadar biliyoruz ve arıyoruz? “ (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Öyle bir şey yok. Herkes yalancı. Belediye başkanı da, cumhurbaşkanı da öyle. Çok şükür kendim çalışıp kendim yiyorum. İşleri bitince herkes aynı, kimse

verdiği sözü tutmuyor. Belediye olsun valilik olsun bir yardımı yok, gerçi ben de hiç gitmedim. Sadece bir kömür yardımı alıyorum. Çalışırsan var, çalışmazsan yok. Kira var, faturalar geliyor arka arkaya. Bu kadınmiş yardımcı olalım diyen de yok. Daha bir de sana laf sayıyorlar.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Burası bana hiçbir imkân sunmuyor. Küçük bir yer. Fiziksel görünüşe göre insanı değerlendiriyorlar ve ön yargı sahibiler. Ekonomik anlamda çok şükür hiçbir sıkıntı yaşamadım ama manevi olarak bu kenti yetersiz buluyorum. Ben 2007 yılında geldim buraya o günden bugüne hiçbir gelişme göremedim.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Bu şehrin sunduğu imkânlar diye bir şey yok, insanın imkânını kendisi oluşturur, o imkândan da gayet güzel faydalanabiliyorum. Mesela bir hastaneye, okula gidiyorum ama o doktor iyi mi kötü mü bilemem. Özel hastanelere güvenmem. Devlet hastaneleri iyidir.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Burası bana hiç bir imkân sunmuyor ki. Mesela ben bir dulum her türlü yardımdan faydalanmam gerekirken bana hiç faydası olmuyor. Babamdan sigortalıyım ama çok düşük bir miktar alıyorum onu bahane ediyorlar bu yüzden çocuk parası alamıyorum. Burasını büyütme istiyorum. Bu nedenle kosgebe başvurduğum.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Olan imkânlardan faydalaniyorum. Alışverişimi yapabiliyorum Eğitim ve sağlık imkânlarından tabi ki faydalaniyorum fakat devletin kentte yaşayan kadınlara yeterli imkân sunduğunu düşünmüyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

İmkân sunuluyor

Kentsel mekânlar, sunduğu imkânlar dâhilinde gelişmişlik düzeyini belirlerler fakat kentteki mevcut imkânları değerlendirmek de kentlilik bilincinin oluşup oluşmadığını göstermektedir. Kadınların bir kısmı kentin, kısıtlı da olsa imkân sunduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Maddiyatım ve zamanım elverdiği ölçüde yararlanıyorum. Zaten maddi açıdan bana yeten bir şehir burası. İşim var, mesleğim var. Bana bu imkânı sağlayan ise kenttir. Kentte yaşamış olmamdır. Aslında bizim şuan yaşadığımız hayat birçok kadının hayali. Mesela benim şort giyip, saç boyamam birçok kadının hayali olabilir. Özgür olmam öyle, arabamın olması öyle.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

"Aksaray halkı olarak pek hak aramayız. Sadece kadınlar değil. Kendi kazandığım parayı harcamayı seviyorum. Kent bana bunu sunuyorken neden ben bu imkânlardan yararlanmayım?" (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

"Yararlanıyorum tabi ki. Bak arabamı aldım, ehliyetimi aldım. Çünkü gece döndüğüm için işten, ıssız oluyor sokaklar, kendimi güvende hissetmiyorum. Ama devletten yararlandığım hiç bir şeyim yok. " (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

"Kendini geliştiren bir şehir değil o konuda biraz sıkıntılar var ama bir şehirde olması gereken her şey de var mı? Minimum bir şekilde var, işimizi görüyor." (Merve, 28, Sosyolog, 1Çocuk)

Kendi ayakları üzerinde durabilen ve özgüven sahibi kadınlar açısından kent birçok imkânın olduğu yer olarak görülmektedir.

Bir kentin veya bir yerleşim yerinin sunduğu imkânlar kent sakinlerine ne kadar yettiği ile doğru orantılıdır. Bir kentin gelişmişliğinde alt yapı, ulaşım, doğalgaz, su, iş olanaklarının varlığı kadar sosyal aktivitelerin ve açık kamusal alanların varlığı da önemlidir. Katılımcılar kentte sosyal aktivitelerin olmadığına vurgu yapmaktadırlar.

Katılımcıların ekonomik durumu veya özgüven sahibi olup olmamaları iki farklı kadın profilini karşımıza çıkarmaktadır. Birincisi kendine güvenen ve ekonomik durumu diğerlerine nazaran daha iyi olan kadın. İkincisi ise özgüveni çok yüksek olmayan ve ekonomik durumu diğer katılımcılara göre daha alt seviyede olan kadın. Araştırma sonuçlarına göre kentin sosyal açıdan çok fazla imkân sunmadığı görülmektedir. Birinci kadın profiline göre birey yaşadığı kentin sahip olduğu imkânları değerlendirebilmeli ve bu imkânlardan faydalanabilmelidir. Bu profile sahip kadınların kentsel mekânda daha aktif ve daha sosyal oldukları gözlenmiştir. Kentte yaşayan bireyler genel olarak minimum düzeyde kentin imkânlarından yararlanmaktadır.

Çalışan annelerin çocuklarını emanet edebilecekleri devlet destekleri kurumların varlığı da kadının hem çalışma verimini yükseltmede hem de kenti daha aktif kullanabilmelerini sağlama açısından önemli bir konudur. Çünkü çalışan annelerin çocuklarını emanet edebilecekleri bir yer bulamamaları ve çocuklarıyla iş

arasında da ilgilenmek zorunda kalmaları sorumluluklarını iki kat artırarak okul-iş yeri ve iş-ev arasında sürekli koşturma içinde olmalarına neden olmaktadır.

Erişim Kolaylığı

Kentin imkânlarından yararlanabilmek o kentte bulunan teknolojik, sosyal ve ekonomik verilere erişimin kolay olmasıyla yakından ilgilidir. Bu anlamda katılımcılardan bir kısmı kenti, erişimin kolay olduğu mekânlar olarak tanımlamışlardır.

“Kent demek her şeye erişimin kolay olduğu yer demektir. Ben de bundan yeterince faydalanabiliyorum. Bu, iş olabilir, para kazanmak olabilir, eğitim olabilir, sosyal aktiviteler olabilir. Kısacası kent hayatının tam olarak içindeyim diyebilirim.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Her şeyin elinin altında olduğu, bütün imkânlarla rahatlıkla ulaşabileceğin bir yer. Kentli kadın ise bu kalabalık içinde birçok şeye yetişebilen bir kadındır. Koşturma içinde olan kadındır herhalde.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

Kent hayatının içinde olan ve kentin olanaklarından yararlanmasını bilen kadınlar, kenti erişimin kolay olduğu mekânlar olarak tanımlamaktadır. Erişim kolaylığı kodu, kentin olanakları koduyla bağlantılıdır. Aksaray’ın yeterli imkânlarla sahip olduğunu düşünen kadınlar, birçok şeye ulaşabildiklerini ifade etmektedirler. Araştırma gözlemlerine göre, düzenli bir işi olan, maddi durumu diğerlerinden daha iyi olan veya arabası olan kadınların, kentin sunduğu imkânlarla rahatlıkla ulaşabildikleri tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan kadınlarda alışveriş, sosyal aktivite vs. erişim, her zaman kolay olmasa da bütün kadınların eğitim ve sağlık olanaklarından yeteri kadar yararlandığı görülmektedir.

Kent Hakkı

İlk kez Henri Lefebvre tarafından ortaya konulan kent hakkı, kentte yaşayan kişilerin kültürel, toplumsal, siyasal açıdan kentin her türlü olanağına sahip olmasıdır. Kadınların kentteki hakları ise hiçbir ayrıma maruz kalmaksızın kentin bütün olanaklarından yararlanabilmesi, yerel yönetimde ve kentin planlanmasında söz sahibi olmasıdır. Kent hakkı kavramı biraz da bir kentli olarak hakkını aramaktır. Kadınların kent hakkı kavramına bakış açıları şu şekildedir:

Sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan kadınlar hak kavramına daha çok kavramsal açıdan yaklaşarak kentli bir kadının, kadın olarak haklarına vurgu yapmaktadırlar.

“Kent aslında kadına birçok hak veren bir yerdir. Bunun içinde çalışma hakkı var, sağlık hakkı var, eğitim hakkı var, sosyallik var yani hayatı kolaylaştıran bütün unsurlar vardır. Tabi bu haklarımızı ne kadar biliyoruz ve arıyoruz? Biz Aksaray halkı olarak pek hak aramayız. Sadece kadınlar değil.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Kadınlarla ilgili çalışmalara katılırım. Eğer kadın haklarını savunan bir program düzenleniyorsa katılırım.”(Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Kesinlikle kırsal kesimdeki köydeki kadınların da hakkı olduğunu düşünüyorum. Köyden müşteriler geliyor, acele ediyorlar, işte, kocam bekliyor, kızarıyor. Bu açıdan çok hak aradıklarını düşünmüyorum.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan kadınlar ise, kent hakkı kavramını daha çok devlet destekli yardımlar olarak değerlendirmektedir. Boşanmış olmanın neden olduğu ekonomik ve sosyal mağduriyetin devlet tarafından giderilmesini beklemektedirler.

“Boşanmış bir kadın olarak devlet bana hiç destek olmuyor, bu konuda hiç hakkım yok. Oysa devletin daha fazla destek olması gerekir.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Hak diye bir şey yok. Çocuklarımı okula gönderiyorum bu konuda bana yardımcı olmaları gerekirken okul benden para istiyor.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Kadın çalışmalarına katılım, kentlerde kadınların hak arayışı konusunda en belirgin faaliyetler kapsamına girmektedir. Özellikle sivil toplum kuruluşları aracılığı ile gerçekleşen bu çalışmalar yerel, kentsel ve ulusal hak kavramına dikkati çekmektedir. Araştırma bulgularına göre kentte kadınlarla ilgili çalışmalara katılım yüksek düzeyde değildir. Kentte yaşayan kadınların birçoğu haklarını kent hakkı olarak değil boşanmış bir kadın olarak aramaktadır. Başka bir ifadeyle maddi yardım, devlet desteği, çocuk bakımı ve çocuk parası ve kömür yardımı gibi daha çok ekonomik açıdan yardımcı olabilecek haklara vurgu yapmaktadırlar. Bunun altında

yatan en önemli sebep ise, bu kadınların maddi olarak kendilerine ve çocuklarına yetmemeleri olmaktadır.

3.1.2. Aksaray’da Kentlilik Kimliği

Kent kimliği, kentte yaşayan bireylerin kente ne ölçüde dâhil olduklarını, kendilerini kentli olarak görüp görmediklerini ve kentli kadını nasıl konumlandıklarını anlamak için oluşturulmuş bir koddur. Kentte yaşayıp henüz kent kültürüne dâhil olamamış veya kendini kentli olarak tanımlayamayan birçok birey vardır. Kentlilerin evi ve dışında yaşadıkları alan kentin, kentli kimliğinde yaşayanların yaşam biçimleri olarak görülmektedir (Tatlıdil, 320: 2009). Kentin etkin olarak kullanılmasını sağlayan mekânlar ise kent kimliğini oluşturmaktadır. Araştırmamızda kentli kadın tanımlaması da kent kimliği üzerinden değerlendirilecektir. Katılımcıların “Kendinizi kentli bir kadın olarak tanımlar mısınız? Kentli bir kadın size göre ne ifade etmektedir?” sorularına yanıt olarak verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulmuş bir takım kodlar şöyledir:

Kentliyim

Kentlilik, kente özgü davranışlar sergileme, kentin olanaklarından yararlanma, yönetsel etkinliklere ve kamusal katılım, sosyal etkinliklere katılım dâhilinde olmaktadır. Kentin bu pratikleriyle az çok iç içe olan katılımcılar kentliliği şöyle değerlendirmektedir:

“Ben kentli miyim? Evet kentli bir kadınum. Çünkü bu şehrin koşullarına göre hayatımı sürdürüyorum.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Evet kentliyim. Çünkü her şeyden önce kentte yaşıyorum ve kentin imkânlarından faydalaniyorum minimum düzeyde de olsa.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Ben hem köy hayatını yaşadım hem şehir benim için bir şey fark etmiyor. Kentliyim diyebilirim. Ya ben üretiyorum, ama çok nadir kentte benim gibi üreten, daha çok tüketim var.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Aksaray şartlarında evet, kentli bir kadınum. Bence kentli kadın kendi ayakları üzerinde durabilen, her zaman erkeğe baş eğmek zorunda kalmayan kadındır.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Kentli Değilim

Kırsaldan kente geçiş sürecini tamamlayamamış kentlerde kentlilik algısı da tam oturmamıştır denilebilir. Kentte yaşayıp kendini kentli kültürüne ait hissetmeme durumu, uyum sağlayamamak ve kentin argümanlarından yeteri kadar faydalanamamak, bireylerin kendilerini kentli olarak adlandıramamalarına sebep olmaktadır.

“Kentli bir kadın daha bilgili, daha kültürlü olması lazım, sosyal hayatı olması lazım. Nasıl deyim, çalışma yönünden, bilgi yönünden daha girişimci olmaları lazım ama çok az. Kararlı ve istikrarlı kadınlar da bir şekilde engelleniyor. Babası engelliyor, kocası engelliyor. Hayata yönelik, gezmesi olsun, insanlarla ilişki, iş bulma olsun çok az. Kadınlar çok çalışkan ama emekleri zayii oluyor.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Ben kendimi hem köylü hem kentli olarak adlandırıyorum. Biz muhafazakâr bir toplumuz. Ben muhafazakâr bir ailede büyüdüm ve o gelenekle yetiştim. O kültürle yoğruldu ve onu taşıyorum bu nedenle tam olarak kentliyim diyemem.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Ben köylüyüm. Şehirde yaşıyorum ama kendimi şehirli olarak hiç görmüyorum.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Valla ben köyü daha çok sevdiğim için şehri sevmediğim için pek bir şey diyemiyorum. Köylüyüm ben. Elimde olsa köye giderim, ekerim, biçerim.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Ben köylüyüm. Ben kentte yaşamıyorum bizim köyün büyüğünde yaşıyorum. Burası bizim köyün bir büyüğü.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Ya kentli kadın deyince mecburiyetten yaşayan kadınlar düşünüyorum. İzmir’ de annem İzmirli olduğu için orada sabahın altısında otobüse binip fabrikalara giden, iş yerlerine giden kadınlar yani artık robotlaşan insanlar görüyordum ben. Kentli kadın deyince bu cümle o anları hatırlattı bana. Yoksa sen ben kentli kadın gibi gelmiyor açıkçası.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Kentlilik bilinci aidiyet duygusu ve kentsel mekânı kullanımla yakından ilgilidir. Kamusal mekânı kullanım, ulaşım ve iletişim imkânlarından yararlanma, yönetime katılım, kent için alınacak kararlarda söz sahibi olabilme, sosyal

etkinliklere katılım (konser, festival vb.), okul, kuaförlere ve kafelere gitme ve benzer etkinlikler kentlilik bilincine ve aidiyet duygusuna yön vermektedir. Aksaray kentinde yaşayan halkın bütün bu özelliklerden yararlanma imkânlarının minimum düzeyde de olsa var olması kentlilik bilincine sahip olduklarını göstermektedir fakat kentin kırsal özellikler taşıması ve kentli bireylerin aynı zamanda kırsal faaliyetlerle de uğraşması "kentliyim" tabirinin yanında "köylüyüm" tabirinin de kullanılmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda metropolitan diyebileceğimiz, tarımsal faaliyetlerin ve birincil ilişkilerin giderek azaldığı kentlere nazaran yoğunluğun ve kentsel karmaşanın daha az olmasından dolayı bazı katılımcılar kendilerini kentli olarak tanımlayamamaktadır. Çünkü günümüz kentleri çoğunlukla rutin iş hayatının ve koşturmanın olduğu bir yer olarak tanımlanır. Aksaray gibi küçük ölçekli kentlerde bu koşturma ve hareketlilik daha azdır.

Uyum Sağlama

Araştırmamızdaki bir diğer kod ise “uyum sağlama” dır. Kent kimliğini kazanmada en büyük etkenlerden birisi kentsel mekâna uyum sürecidir. Bu süreç bireyin kentte var olma süreciyle de paralel bir gelişme göstermektedir. Kırsal bölgelerden kente yapılan göçler veya bireyin kır kültürüyle yetişmesi de adaptasyon sorununa etki etmektedir. Katılımcıların bir kısmı kentte yaşamasına rağmen kente uyum sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bir kısmı ise yaşadıkları kentten memnun olmasalar bile alıştıklarını ifade etmişlerdir.

“Ben şehre hiç adapte olamadım. Göremiyorum ama gittiğim yere de ayak uydurmaya çalışıyorum. Şehrin insanının bir hava üzerinde yaşamaları var, ben doğallığı ve insanlarla iç içe olmayı daha çok seviyorum.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Kimsem yok olsa köye giderim ama köyde de yapabilir miyim artık bilmiyorum. Alıştım çünkü. Mesela iki gündür işe gitmiyorum, özledim çalışmayı.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“O yüzden Aksaray benim için çok şey ifade ediyor çevrem burada, ailem burada alıştım buraya ama değiştirilemez, olmazsa olmaz bir yer de değil benim için.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

Boşanmış kadınların kente uyum sağlayıp sağlayamamalarında çevrenin tutumu ve sosyo-ekonomik yaşamları oldukça önemlidir. Sosyal veya ekonomik açıdan çevrenin desteğini göremeyen kadınların ilişkilerin kente uyum sağlamada problem yaşadıkları gözlemlenmiştir. Günümüzde kentli bireylerin, kentin yoğunluğundan kaçıp, kafasını dinleyebileceği kırsal mekânlara olan ilgisi artmaktadır. Bireyler bu yöntemle hem kentin stresini ve yorgunluğunu üzerlerinden atmak hem de doğal yaşamın tadını çıkarmak istemektedirler. Boşanmış kadınlarda da buna benzer bir durumun olduğu gözlemlenmektedir. Çevrenin boşanmış kadınlara olan bakış açısı, ekonomik durum, kadınların kendi ayakları üzerinde durabilme çabaları ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışmaları gibi etkenler kadınları köy hayatına geri dönme düşüncesine itmektir. Esasen kentin pratiklerine alışmış kadınlar, kırsal yaşamın içinde olma değil, sadece bunu bir kaçış olarak görmektedirler. Çünkü boşanmış kadınların bir kısmı her ne kadar kente uyum sağlayamadıklarını ifade etseler de kentsel mekânın sağladığı imkanlara alışılmışlık söz konudur.

Kentli Kadın

Kadının kentteki statüsü, kenti algılayış şekli, istidama katılım oranı, eğitim durumu, kamusal alanda nasıl konumlandığı, fiziksel ve sosyal görünümünün nasıl olduğu, bir kentli kadın imajı oluşmasına yol açmaktadır. Bütün bu argümanlara dayalı olarak kadınların kentli kadın algısı şu şekilde olmaktadır:

*“Kentli bir kadın daha **bilgili**, daha **kültürlü** olması lazım, sosyal hayatı olması lazım. Nasıl deyim, çalışma yönünden, bilgi yönünden daha girişimci olmaları lazım ama çok az.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)*

*“Aksaray kadını için; **muhafazakâr** ama muhafazakârlığını aslında bir maske gibi kullanıyor diyebiliriz. Muhafazakâr görüntülerinin altında çok sosyal, becerikli, her şeye el atan ve istediğini yaptıran bir kadın var.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)*

*“Bana göre kent **kalabalığı** ifade ediyor. Her şeyin elinin altında olduğu, bütün imkânlara rahatlıkla ulaşabileceğin bir yer. Kentli kadın ise bu kalabalık içinde birçok şeye yetişebilen bir kadındır. **Koşturma içinde olan kadındır** herhalde.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)*

“Şehirli kadın ne ifade edecek? **Süslü püslü**, gezsün tozsün, koca parasını yiyip gezsün tozsün. Koca parası yoksa zenginse kendi başına gezer.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Şöyle baktığım zaman kentli kadın deyince genelde **kapalı kadınlar** geliyor. Çünkü Aksaray’ın insanı kapalı ama kafede de görüyorum bazen son derece **bakımlı bayanlar** geliyor.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

Kadınlar kentli kadını tarif ederken kendi sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerinden yola çıkmaktadırlar. Mesela maddi durumu ve eğitim düzeyi diğerlerine göre alt seviyede olan kadınlar kentli kadına sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bakımdan daha üst seviyede ("süslü püslü", "bakımlı", "tüketen", bilgili, kültürlü") özellikler atfetmektedirler. Eğitim düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan kadınlar kentli kadın için kavramsal bir çerçeve çizerek modernitenin getirdiği avantajlı ve dezavantajlı kavramlar ("Mecburiyetten yaşayan", "koşturma içinde olan", "özgür", "kendi ayakları üzerinde durabilen") üzerinden tarif yapmaktadırlar.

3.1.3. Kent Kültürünün Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemedeki Etkisine İlişkin Algılar

Araştırmanın bu kısmında boşanmış kadınların kent deneyimi üzerinden Aksaray’ın kent kültürü hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Katılımcıların kentte yaşamalarına rağmen genelinin kentsel kimlik kazanamadığı ve kendilerini kentli olarak adlandıramadıkları tespit edilmiştir. Buradaki en büyük etken kadınların büyük çoğunluğunun kırsal kültürden gelmesi ve aynı zamanda Aksaray’ın karma kültüre sahip olmasından ileri gelmektedir. Kentsel kimlik kazananların ise kenti daha sosyal ve etkin kullandıkları tespit edilmiştir. Kentlilik bilincinin ve kentsel kimliğin sosyo-ekonomik durumla yakından ilişkili olduğu da görülmektedir. Gelir seviyesi ve eğitim düzeyi daha yüksek olanların kentlilik bilincinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Kentsel sorunlara duyarlılık, kente yatırım yapma, sivil toplum kuruluşlarına üyelik ve kent hakkı gibi kente özgü pratikler bakımından da bilinçlenmenin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırma ile kentleşmenin sadece sanayileşme, betonlaşma ve tarım sektöründen hizmet sektörüne geçişten ibaret olmaması göz önünde bulundurularak, kentsel kimliği ve kente etkin katılımı

sağlayacak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve halkının kente kültürel ve ekonomik anlamda yatırım yapmasının da önemli olduğunun altı çizilmelidir.

Boşanma faktörünün Aksaraylı kadınların kentsel kimliğini etkileyen önemli bir değişken olmadığı gözlemlenmiştir. Çünkü kadınların kendilerini kentli olarak adlandırıp adlandırmamalarındaki en büyük etken Aksaray kentine bakış açıları ve kent kültürüne uyum durumlarıdır.

Araştırmanın bu kısmında kentlilik bilinci ve kent kimliği konusunda elde edilen bulgular çalışmanın kavramsal yönüne işaret etmektedir. Kente katılım, ulaşım ve iletişim imkânlarından yararlanma, çevre duyarlılığına sahip olma, kentsel etkinliklere katılım, sosyal pratikler kentsel mekânsal deneyim ve davranışsal özellikler gibi bileşenlere ise "Sosyal Hayat ve "Mekân-Kadın Etkileşimi" temalarında değinilmiştir.

3.2. Aksaray İlinde Sosyal Hayat Temalı bulgular

Sosyal Hayat teması boşanmış kadınların sosyo-ekonomik durumlarının ve aileleri ve çocukları ile olan ilişkilerinin kent deneyimini nasıl etkilediğini ortaya koymak için oluşturulmuştur. Kadının ekonomik durumu ve aile ilişkileri, gündelik hayat etkinliklerini ve sosyal etkinliklerini etkilemektedir. Bu nedenle sosyal hayat teması bulguları, kadının boşandıktan sonraki hayatına dair avantajları ve dezavantajları analiz etmemize yardımcı olmuştur.

Tablo 3 2: Sosyal hayat teması altında verilen kodlar

Kodlar	Kategori	Tema
Hayat kolaylaştı Hayat zorlaştı Eğitim Maddi Yeterlilik/Yetersizlik	Sosyo-Ekonomik Durum	Sosyal Hayat
Mesafeliyim Vakit ayırabiliyorum Vakit ayıramıyorum Sınırlandırılıyorum Sınırlandırılmıyorum Özgür Hissetme Özgüven	Aile İlişkileri ve Gündelik Hayat	

3.2.1. Aksaray’ da Sosyal ve Ekonomik Duruma Ait Düşünceler

Boşanmadan sonraki süreç hem kadını hem de erkeği psikolojik, sosyolojik ve ekonomik yönden etkileyen bir süreçtir fakat boşanmadan genel olarak kadınlar daha çok etkilenmektedir. Kadınların erkeklere oranla daha fazla problem yaşamalarının birçok nedeni vardır. Bunlardan en önemlisi kadının aynı zamanda annelik vasfını taşıyor olmasıdır. Kadınların boşandıktan sonra sosyal ve ekonomik durumlarında değişimler meydana gelebilmektedir. Birçok kadın evliyken çalışmamasına karşın boşandıktan sonra çalışma hayatına girmek durumunda kalmaktadır. Ailesiyle birlikte yaşamaya başlaması, çevrenin ve ailenin ona bakış açısı, boşanmanın getirdiği ve toplumda genel kabul gören boşanmanın hoş karşılanmayan bir durum olması boşanmadan sonraki sürece yani kadının sosyal statüsüne, gündelik yaşamına, mekân kullanımına yön vermektedir. Sosyal Hayat teması bulguları kadının boşandıktan sonraki süreçte ekonomik ve sosyal hayatının, aile içi ilişkileri ve gündelik hayatının nasıl şekillendiğine ve bunların kent deneyimine etkisinin analiz edilmesine yardımcı olmaktadır.

Hayat Kolaylaştı

Boşanma birçok kadının hayatını olumsuz etkilediği gibi birçok kadının hayatını da olumlu yönde etkilemektedir. Kimi kadınlar boşanmayı bir rahatlama

veya bir kurtuluş olarak görürken bazıları ise daha fazla sorunun ortaya çıktığı bir süreç olarak görmektedir. Boşanan kadınlar boşanmanın iyi tarafı olarak niteledikleri yeni bir bağımsızlık duygusunu ve kendine güveni deneyimleyebilmektedirler (Uğur, 2014: 300). Kadınların boşandıktan sonra hayatın kolaylaşmasına dair düşünceleri şu şekildedir:

“Her iki şekilde de iyi değildi ama şu oldu; diyorum ya, eve vardığım zaman ayağımı uzatabiliyorum, huzur var. Daha öncesinde hem evde hem dışarıda çok zorluk oluyordu. Daha zordu.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Daha da kolaylaştı. Ben evliyken eşimin paronayaklığı yüzünden hiç bir yere çıkamazdım. Üç yıl evden çıkmadığımı hatırlıyorum. Hiç bir yere göndermezdi. Ara sıra annelere beraber giderdik. Ekmek almaya bile gidemezdim. Kendi ayaklarım üzerinde durmayı öğrendim. Şimdi istediğim her yere gidebiliyorum, arkadaşlarımla eğlenebiliyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

“Kesinlikle daha da kolaylaştı. Evliyken kocam beni kısıyor o yüzden kısıtlıyor diye düşünürdüm. Sonradan anladım ki aslında kadın gözünü açmasın diye kısıtlıyormuş. Sosyal hayatımız hiç yoktu.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Boşandıktan sonra birçok konuda rahatladım. En azından huzursuzluğum gitti ama evliyken her yere daha rahat girip çıkıyordum. Şimdi kasıyorsun kendini ve daha çok geri çekiyorsun. Şöyle de bir durum var ben evliyken kayınvalidemle birlikte oturuyordum ve onların müsaade ettiği kadar sosyaldim. Şuan böyle bir kısıtlama yok ama benim vaktim de yok işimden dolayı.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Kolaylaştı. Bana çok baskı yapıyordu, evden çıkarmıyordum. Ben de ondan izin almadan çıkarsam kendimi kötü hissediyordum. Evde de bunalıyordum.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Daha kolaylaştı. Çünkü eşim çok sorumsuz bir adamdı. Onu yanımda bir yere götürüp eşim diye tanıştıramazdım, yerin dibine sokardı insanı, öyle bir adamdı. Evliyken biliyordum ki ben bu adamla bir ömür geçirmeyeceğim diye düşünüyordum. Beni hiç bir yere götürmezdi Annem İzmirlidir benim beni hiç İzmir’e götürmedi.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Daha kolaylaştı. Benim evliliğim ağır bir evliliği günde üç dört kere dayak yerdim, evliyken ekmek almasını bile bilmezdim.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

Boşanmış on çalışan kadınla yürütülen bu araştırmanın bulgularına göre kadınlar boşandıktan sonra çoğunlukla kendilerini sosyo-psikolojik yönden daha rahat hissetmektedirler. Boşanma sonrası kadınların hayatlarının daha da kolaylaştığını ifade etmelerinde ise, evliken eşlerinden baskı ve kısıtlama görmeleri ve kendilerini özgür hissetmemeleri olmuştur. Boşandıktan sonraki süreçte kadınların daha çok sosyalleşebildikleri, özgüvenlerinin arttığı ve kendilerini daha özgür hissettikleri saptanmıştır.

Hayat Zorlaştı

Boşanmadan sonra kadınların ekonomik yetersizlikleri, çevrenin ve ailenin baskısı, çalışma hayatıyla yeni tanışmış olmaları ve onların birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Boşanmanın ailesi ve çevresi tarafından hoş karşılanmadığı bir kültürden gelen kadınlar aile ve çevre baskısını yoğun olarak hissetmektedir. Bu durum ailenin boşanmış kızlarıyla konuşmaması ve özellikle yakın çevrenin, akrabaların kötü gözle bakması gibi olumsuzlukları yaşamasına neden olmaktadır. Bütün bu nedenler, kadınların hayatın zorlaştığına dair algılarının aşağıda verilen alıntılardaki gibi olmasına neden olmuştur.

“Boşandığımda başka bir kentte yaşıyordum zaten ama bu kent olmasa bile boşanmış bir kadın açısından çok sorun yaşadım. Babam benimle küstü ve beş yıl boyunca konuşmadı. Çünkü boşanma hoş karşılanmaz bizim orada, çok kötü bir şey yapmışım gibi davrandı. Tabi boşanmanın getirdiği çok olumsuzluklar oldu.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Boşandıktan sonraki süreç bazı kadınların çekingen tavırlar sergilemesine ve "el alem ne der" hissine kapılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kadınların kendilerini rahat hissetmemesi mekân kullanımını da kısıtlamaktadır. Birçok boşanmış kadın kamusal alanda yarı görünür halde ve her an tetikte vaziyette yaşam mücadelelerini sürdürmeye çalışmaktadır (Sarpkaya, 2012: 10).

“Tabii ki zorlaştı. Hiç istemedim burayı. Bizimkiyle aynı yerde olmamız çok sinirime gidiyor. Onun da karşıda kuruyemiş dükkânı var. Maddi açıdan zaten çok zorlandım. Evliken çok iyiydi, benim çalışmama bile gerek yoktu. Evliken daha özgürdüm. Daha rahat girip çıkıyordum İstedğim yere gidiyordum Şimdi

çocuklarımla üstünde gözüm; hep bir şey olacak diye. Sorumluluğum daha azdı.”
(Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Boşandıktan sonra maddi olarak zorluk çektim. Çocuklara kendim bakıyorum, babalarından hiç fayda yok. Bu yüzden zorlanıyorum. Evlenip evimde oturmayı istiyorum.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

Boşanma olayının kadınlara getirileri; karı-kocanın bu kararı alış şekline, mahkeme sürecindeki olaylara, çocuğun varlığı ve velayet çekişmesine, çevrenin bu olaya bakış açısına ve boşanma sonrası ekonomik ve sosyal duruma bağlıdır (Aksu ve Can, 2016: 894). Boşandıktan sonra maddi olarak sıkıntıya giren kadınlar hayatın kendileri için daha da zorlaştığını ifade etmektedirler. Boşanmadan sonraki süreçte kadınların sonradan çalışma hayatına girmeleri ve toplumsal statüsü düşük işlerde çalışmaları birtakım zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır. Boşandıkları eşlerinden maddi ve manevi destek görememeleri kadınları tek ebeveyn konumuna getirerek çocuklarına karşı sorumluluklarının iki katına çıkmasına neden olmaktadır. Evi kira olan kadınların ise bu süreci daha sıkıntılı geçirdikleri görülmektedir. Evlilik sürecinde ve daha öncesinde çalışıyor konumunda olan kadınlar boşandıktan sonraki süreci evliyken çalışmayan ve iş tecrübesi olmayan kadınlara göre daha kolay geçirmektedirler. Çalışma deneyimi olan kadınlar boşanma kararını alırken olduğu gibi çalışma yaşamında da daha etkin olabilmektedirler (Demircioğlu, 2000: 144).

Eğitim

Genel olarak kentlerde yaşayan kadınların eğitim düzeyleri ve okuma yazma bilme oranları kırsal bölgelerde yaşayan kadınlara oranla daha yüksektir. Eğitim kadının kentte var olma sürecinde çok önemli bir işleve sahiptir. Çoğu zaman kendi ayakları üzerinde durabilmenin bir göstergesi olan eğitim, kadının kenti etkin kullanabilmesinde de büyük öneme sahiptir.

Eğitimin kadının çalışabilmesinin önündeki engeli kaldıran tek etken olması düşüncesi toplumda yer edinen yaygın bir kanıdır. Başka bir deyişle kadının çalışma hakkını normalleştirmenin tek yolunun eğitim olması yani eğitilmiysen ve halk tabiriyle “okumuşsan” çalışma hayatına katılabiliyorsun düşüncesi toplumun önemli bir bölümü tarafından kabul görmektedir. Buradan hareketle kentte yaşayan kadınların ve onların çevresinin eğitilmiş kadına bakış açısı ve eğitimin kadın üzerindeki etkisi

farklı olabilmektedir. Kadınlar, eğitim durumlarının toplumsal statülerine yansımalarını şöyle izah etmişlerdir:

“Çalışan kadınlara karşı da bir önyargı var. Mesleği varsa çalışabilir bir kadın yoksa atıyorum garsonluk yapamaz. Böyle bir algı var.”(Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Eğer eğitilmiş bir kadınsan, bir mesleğin varsa o zaman başka o kadınlar daha çok saygı görüyor.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Eğitilmiş kadına bakışla eğitimsiz kadına bakış da çok farklı.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Benim okumam yazmam yok. Bir ay kadar halk eğitiminin okuma yazma kursuna gittim. Bu sefer de ben çalışmayınca işler aksadı bırakmak zorunda kaldım. Beni babam okutmadı bu yüzden babama hep kızarım. Bu konuda onu hiç affetmeyeceğim. Boşanmamdaki en büyük sebep de okumamışlığım zaten. Eğitim alsaydım her şey daha farklı olabilirdi.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre bazı kadınların eğitimini boşandıktan sonra tamamladığı dikkat çekmektedir. Bunda boşanmanın getirmiş olduğu maddi ve manevi kaygılar kadar bir erkeğe muhtaç olmadan da yaşayabileceği ve kendi ayakları üzerinde durabileceği düşüncesi etkili olmaktadır. Bu nedenle kendini kanıtlamak için eğitimi büyük fırsat olarak görmektedirler.

“Ben eğitimimi boşandıktan sonra tamamladım. Hem çocuğuma baktım hem de üniversite okurken arkadaşlarımdan evine temizliğe gittim.”(Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Ben boşandıktan sonra üniversite eğitimime devam ettim. Kendi ayaklarım üzerinde durabildiğimi kanıtladım.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Zaman zaman sıkıntılarımda mesela ben üniversiteyi dışarıdan okudum annem hiç destek olmadı çocuğumla hem çalıştım hem okudum. Kendi kendime destek oldum hep.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

Eğitimin boşanmış çalışan kadınlara etkisinin hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük öneme sahip olduğu araştırma sonuçlarından açıkça görülmektedir. Bu örneklem kapsamında eğitimini tamamlamamış veya hiç eğitim almamış bir kadının hem boşanma kararını alma sürecinde hem de boşandıktan sonraki süreci daha zor

atlatıldığı sonucuna varılmaktadır. Kadının eğitilmiş ve çalışıyor olmasına bağlı olarak ekonomik bağımsızlığının varlığı boşanma sürecini kolaylaştıran bir etkidir (Sakarya ve Yılmaz, 2006: 5). Çünkü eğitimi daha düşük düzeyde olan veya evliliği süresince çalışma hayatına dâhil olmayan kadınlar boşanma kararını daha uzun sürede almaktadır ve bu, onların psikolojik olarak yıpranmalarını artırmaktadır. Boşanmadan önce bu sorunları daha fazla yaşayan kadınlar ise boşandıktan sonra bunu kolay atlatamamaktadırlar. Yaşanılan bu psikolojik sorunlar kadınların çevreye karşı tedirginliklerini artırdığı gibi çocuklarıyla olan iletişimlerine de zaman zaman yansımaktadır.

"Yaşadığım psikolojik sorunları zaman zaman çocuklarıma da yansıttım. Onları üzdüm zamanlar oldu ama şimdi iyiyiz çok şükür, iletişimimiz çok iyi. Zamanında onları üzdüğüm için ben de üzülüyorum." (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Maddi Yeterlilik

Maddi yeterlilik veya ekonomik gelir düzeyinin yeterli olması, kenti kullanım açısından ve kentin sunduğu olanaklardan yararlanma açısından oldukça önemlidir. Günümüz kent hayatında birçok kentsel etkinlik, ekonomik temelli olmaktadır.

"Ekonomik anlamda çok şükür hiçbir sıkıntı yaşamadım ama manevi olarak bu kenti yetersiz buluyorum." (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

"Parasal yönden bir sıkıntı yok ama insanlık yönünden memnun değilim." (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

"Ekonomik açıdan bana yetebilen bir kent ama sosyal olarak, kültürel olarak çok geri." (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

"Ben asla gidip de bana ekmek verin demedim hem çalıştım hem çocuklarıma baktım. Öyle olunca da bir sıkıntı olmadı." (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

"Zaten maddi açıdan bana yeten bir şehir burası. İşim var, mesleğim var." (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Maddi Yetersizlik

Maddi yetersizlik veya ekonomik gelir düzeyinin düşük olması, kentli kimliğini etkilemektedir. Gelir düzeyinin düşük olması, kentsel etkinliklere kısıtlı

katılımı sağlayacağı için kentin argümanlarından faydalanılmasını sınırlandırmaktadır.

“Maddi açıdan da zorlukları var.”(Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Maddi olarak da yetmiyor ama çok şükür.”(Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Maddi açıdan rahat değilim olmadım için de yıllarca bunun çabasını verdim. Okudum. Öğretmenlik, formasyon filan aldım. Her zaman bir köşeye attığım bir param olduğu için zor duruma düşmem hiç. Ama hiç bir zaman da çok param olmadı. Parama göre hayal kurdum. Çok lükse kaçmam zaten. Tutup da 500 liraya bir ayakkabı almam, param olsa da almam.”(B. , 28, Sosyolog, 1 çocuk)

“Maddi açıdan da zorluk yaşıyorum. Çalışırsan var çalışmazsan yok. Babamdan sigortalıyım ama çok düşük bir miktar alıyorum onu bahane ediyorlar bu yüzden çocuk parası alamıyorum. Burasını büyütme istiyorum. Bu nedenle kosgebe başvurdum. Çocuklarımı okula gönderiyorum bu konuda bana yardımcı olmaları gerekirken okul benden para istiyor.”(Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Kadınlar arasında yarış var, benim de maddiyatım buna yetmiyor. İnsan ezik hissediyor. Ben de kadını ben de yapmayı bilirim ama işte imkânlar el vermiyor.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Buradan 800 lira filan alıyorum kira da var o yüzden yetmiyor tabi. Daha fazla para kazansam özel bir kuruma emanet ederdim çocukları.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Uğur'a göre kadınların gelir düzeylerinin boşanmaya karar verme sürecinde etkili olduğu kadar, boşanma sonrasında yaşamlarını idame ettirebilmeleri ve sosyal konumları açısından önemli bir değişkendir (Uğur, 2014: 307). Kadınların maddi yeterliliğe sahip olduklarını veya olmadıklarını ifade etmelerinde çalıştıkları iş ve sosyal hayatta ne kadar yer edindikleri önemli bir değişken olmaktadır. Maddi yeterliliğe sahip olmadığını düşünen kadınların bir kısmı düşük gelirli işlerde çalışmaktadır ve ev kirasını dahi zor karşılamaktadır. Diğer taraftan sosyal hayatta aktif konumda bulunan bir kadın da düzenli geliri olmasına rağmen maddiyatının yetmediğinden şikâyet etmektedir. Maddi yeterlilik, kenti aktif kullanma, kentsel etkinliklere katılma, çocuğun giderleri ve sosyalleşme şekli ile yakından ilgilidir. Çünkü kent kullanımı ve kente katılım düzeyi gelir seviyesine göre değişmektedir.

Sosyal hayatın içinde olmayan, daha çok evde oturmayı seven kadınların maddi yetersizlikten söz etmedikleri görülmektedir. Bu demek oluyor ki kentli bireyler kentsel mekâna ne kadar çok dâhil olursa ve kentin pratiklerinden ne kadar çok yararlanırsa harcamaları ve giderleri de o kadar artmaktadır.

3.2.2. Aksaray' da Aile İlişkileri ve Gündelik Hayat

Boşanma sonrasında kadının aile, çevre ve çocuklarla olan ilişkisi, kadının kentsel kimliğini etkileyen önemli bir faktördür. Boşanma sonrasında ailenin veya çevrenin etkisi kentte yaşayan bir kadınla kırsal kesimde yaşayan bir kadın açısından farklılık gösterebilmektedir. Ailenin veya çevrenin baskıcı tutumu veya desteği kadının kimliğine etki etmektedir. Kırsal bölgelerde çoğu kadın boşandıktan sonra ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Ailenin baskıcı tutumu kadının kendini kısıtlanmış hissetmesine yol açmaktadır. Kentsel yerleşim yerlerinde ise boşanmış kadınların çalışma imkânlarının fazla olması ve aileleri ile birlikte oturma oranlarının düşük olduğu bu hissi azaltmaktadır. Diğer taraftan kadının hem çalışan hem anne oluşu ve çocuklarla olan ilişkisi araştırma alıntılarında da anlaşılacağı gibi kentsel deneyimine yön vermektedir.

Vakit ayırabiliyorum

Araştırma örnekleminin tamamının çocuk sahibi kadınlardan oluşmaktadır. Çocuk, boşanma sürecinde ve sonrasında kadının kararlarını ve yaşam şeklini önemli ölçüde etkilemektedir. Peki çocuk sahibi olmak boşanmış bir kadının kent kullanımı nasıl etkiler? Çocuk-anne iletişiminin kadının kentsel kimliğini etkileme nedenlerini sıralarsak:

-Öncelikli neden olarak kadınların çoğu çalışma hayatına çocukları için girmeleri

-Çocuğun maddi ve manevi bakımının çoğunlukla annenin elinde olması

-Kadınların çocuk sahibi olmalarının sosyalliklerini etkilemesi

-Beraber vakit geçirme (okul, alışveriş, birlikte bir şeyler yapma, bir yerlere gitme vb.)

Yukarıda saydığımız bütün bu etkenler anne- çocuk ilişkisini ve kadın-mekân ilişkisini etkilemektedir ve anneler için öncelikli uğraş çocukları olmaktadır. Bu konuda Tuğba Hanım ve Zeliha Hanımın ifadeleri daha açıklayıcı olmaktadır.

“Çocuklarım benim önceliğimdir. Dışarı çıkacaksam bile onları bir yerlere götürmek, gezdirmek için çıkıyorum çoğu zaman. Ben kendim sevgisiz ve huzursuz bir aile ortamında büyüdüğüm için onlara sevgimi olabildiğince göstermeye çalışıyorum, iletişim kurmaya çalışıyorum. Değişiklik olsun diye yazları tatile götürüyorum. Geçenlerde kitap fuarı açıldı birlikte fuarı gezdik, dini ve tarihi kitaplar aldık.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Şuan sosyal hayatım çocuklarım üzerine kurulu diyebilirim, onlara daha çok vakit ayırıyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Çocuk ve ebeveyn anne-babanın boşanması ya da ebeveynlerden birinin vefatından sonra birbirlerine sevgilerini daha çok göstermeye, birbirlerinin isteklerini daha çok yerine getirmeye çalışmaktadır (Asagem, 2011: 124).

“Ben boşandıktan sonra kendimi oğluma adadım. Onunla aramızda çok güçlü bir bağ var. Birbirimize çok bağlıyız ama ikimiz de birbirimizi kısıtlamayız.(Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Boşanma sonrasında anneler çocuklarıyla iyi iletişim kurabildiği gibi bazı anneler de çocuklarıyla sorun yaşamaktadır. Asagem'in araştırmasında elde edilen benzer bir bulgu şu şekildedir: Ailelerde otoriter baba figürünün yokluğu anne-çocuk ilişkisini etkileyebilmektedir. Anneler bu nedenden ötürü çocuklarına söz dinletmekte sıkıntı yaşadıklarını söylemiştir. Bu durum daha çok erkek çocuğu ya da büyük yaşta kız çocuğu olan anneler tarafından ile getirilmiştir (Asagem, 2011: 125). Hanife Hanım oğluyla olan ilişkisinde benzer bir durumdan şikâyet etmektedir.

“Aramız iyidir oğlumla ama çalışmadığı için biraz sıkıntı yaşıyoruz. Parayı tutmuyor.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Yazları genelde babasında kalır ama yanımda olduğu zaman mutlaka birlikte vakit geçiririz. Oğlumla farklı şeyler yapmaya çalışırım. Onu eğlendirme odaklıyım. Zıpzıpa bindiriyorum. Sevdiği şeyleri alıyorum. Her yaz mutlaka tatile gideriz birlikte. Paten süreriz, sinemaya gideriz. Maddi açıdan çok yetemesem de

elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Ona her zaman kadınlara kibar davranması gerektiğini öğretiyorum.”(Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Çocuklarımla arkadaş gibiyimdir. Aramızda gizli saklı yoktur. Oğlum bana kanka der. Dışarısı kötü alkolü, sigarası var, kimin kapısını çalayım bir dul kadını. Bu yüzden oğlumu arkadaş gibi yanımda tuttum. Senin kapını çalsam kocasına mı vardı derler.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Çocuklarımla çok güzel ilişkilerim var. Zaman zaman dışarıyla savaşırken çocuklarıma da çok zarar verdim. Anne olarak hiç içim rahat değil ama -olsun anne-diyorlar.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Vakit ayıramıyorum

Kent hayatında kadınların çalışması çocuklarına yeterince vakit ayıramamalarına sebep olmaktadır. Boşanmış bir kadının tek ebeveyn konumunda olması çocuğuna daha fazla zaman ayırmasını ve her türlü ihtiyacını karşılamasını gerektirmektedir. Ancak çalışan anneler çoğu zaman çocuklarına karşı yeterli ilgiyi gösterememektedirler.

“Çocuklarımla aramdaki ilişki çok iyidir ama çalışan bir anne olarak onlara yettiğimi düşünmüyorum. Çalışsam belki daha fazla ilgi gösterebilirdim.”(Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Çocuklarımla çok vakit geçiremiyorum bu yüzden manevi olarak ilgi gösteremiyorum. Maddi olarak da yetmiyor ama çok şükür. Yine de onları bazen arabayla gezdiririm. Keşke daha çok vaktim ve maddiyatım olsa da daha çok vakit geçirsem, daha çok şey yapsak” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

Günün büyük bir kısmını çocuklarıyla birlikte geçiren Yeter Hanım, çocuklarına yeterince vakit ayıramadığını ifade etmektedir. Böyle düşünmesinin nedeni ise çocuklarının sürekli yanında olmasına rağmen işinden dolayı birlikte belirli aktiviteleri yapamamalarından ileri gelmektedir.

“Fazla vakit geçiremiyorum çünkü vaktim olmuyor. Çocuklarımla ilişkim çok güzel ama arkadaş gibiyim diyemiyorum çünkü daha o yaşlarda değiller. Oğlum erkek olmasına rağmen onunla iletişimim daha iyi. Yaşı bana daha yakın olduğu için olabilir.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Araştırma bulguları kadınların çocuklarıyla iletişimlerinin iyi olduğunu göstermektedir. Kadınların sosyalleşmeleri çoğunlukla vakit ayırabildikleri ölçüde çocuklarıyla birlikte olmaktadır. Kendi işini yapan kadınlar (terzi, kuaför) çocuklarıyla daha az vakit geçirdiklerini söylerken, başka işlerde çalışan ve eve daha erken dönen kadınlar çocuklarına daha fazla zaman ayırmaktadır. Çocuk, boşanmış bir kadın için bazen kendini çevreden koruma görevi üstelenmektedir. Bazı kadınlar çocukları olmadan dışarı çıkmadıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle Hanife Hanımın görüşleri bu kanıyı destekler niteliktedir.

"Oğlum olmadan zaten dışarı çıkmam ki, her şeyi onunla yaparım, her yere onunla giderim. Tek başıma çıkmam dışarı." (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

Çocuklarının yaşları büyük olan kadınlar onları daha çok bir savunma mekanizması ve birlikte iyi vakit geçirdikleri bir arkadaş gibi görürken, çocukları genelde ilköğretim çağındaki kadınlar onları birlikte yaptıkları aktiviteler sayesinde birer sosyalleşme aracı olarak görmektedir. Araştırma bulguları Cihan'ın (Cihan, 2015: 112) boşanan kadınların büyük yaşta çocuklarının annelerine sosyal ve psikolojik destek sağladığı bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Sınırlandırılıyorum

Boşanma toplum tarafından genel olarak pek hoş karşılanmayan bir durum olarak görülmektedir. Küçük, gelişmemiş, ilişkilerin daha yoğun yaşandığı, eğitim seviyelerinin ve ekonomik durumun daha kötü olduğu, boşanma olayına fazla rastlanmadığı yerlerde; aile ve çevre baskısı fazlasıyla görülmekte, boşanmış kadınlar o çevrenin yaşam şartlarına uygun davranmak zorunda bırakılmakta ve baskı görmektedir (Bayraktar, 2010: 91). Araştırma bulgularına göre sadece bir tane kadın ailesi tarafından sınırlandırıldığını hissetmektedir. Diğer katılımcılar ise ailesi tarafından herhangi bir baskı ve sınırlandırma görmediğini fakat çevre baskısını yoğun olarak hissettiklerini dile getirmişlerdir.

"Anneler şuraya buraya gitme derler. Zaten zarar gelecek bir yerse ben de gitmem yani." (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

Sınırlandırılmıyorum

Araştırma sonuçlarına göre 40 yaş üstü olan kadınların yaşadıkları birtakım tecrübelerden dolayı ve sokağı fazla etkin kullanmamalarından dolayı bazı konularda

daha bilinçli olduklarını ifade etmektedirler. Bu özelliğe sahip kadınlar genel olarak işten kalan zamanda evde vakit geçirmektedir. Kendi tabirlerine göre nereden ne geleceğini bildikleri için ölçülü davranmaktadırlar ve bu da onların herhangi bir sınırlandırılma yaşamamalarını sağlamaktadır. Canan Hanım bu konudaki düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

“Ya şimdi ben belli bir yaşa geldiğim için artık nerden ne geleceğini biliyorum. O duruma getirmiyorum hiç.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Kadınların boşandıktan sonra aileleri ile çok yakından ilişki kurmamaları ve aldıkları kararlarda aileyi bağlayıcı unsur olarak görmemektedir. Bu nedenle kısıtlanmamalarının sebebini aileleri ile mesafeli ilişkileri olduğunu ifade etmektedirler.

“Ailemle aramda mesafe olduğu için sınırlandırıldığımı düşünmüyorum. Çevre kısıtlar çünkü artık güvenilir bir ortamda yaşamıyoruz.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Ailem baskıcı değildir. Kızım sen doğrusunu bilirsin, akıllı ulusun derler ve seslenmezler. Daha doğrusu ben ailemle arama bir set çektim. Ben sizden ne bir kuruş para isterim, ne yardım. Ederseniz siz bilirsiniz ama benim hayatım dedim. Bu nedenle ailem bana çok karışmaz. Çevre baskısı tabi ki var. Her şeyden önce dul bir kadın olmanın verdiği tedirginlik var üzerinizde. İşte, acaba ne derler, ne düşünürler gibisinden filan.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

Ekonomik durumu daha iyi olan ve eğitimi daha yüksek olan kadınlar çevre tarafından boşanmış kadınlara karşı bir baskı olduğunu bildikleri halde buna pek aldırış etmemektedir. Merve Hanım'ın bu doğrultudaki görüşü şöyledir:

“Aileye veya çevreye bağlı hareket edersen özgürlüklerini verirsin. Biz ataerkil bir toplumuz, kadın her zaman evdedir. Yalnız dışarı çıkması, yalnız hareket etmesi hoş karşılanmaz ama ben her zaman buna karşı duran bir insanım. Belki de altımda arabam olduğu için bu konuda çok sıkıntı yaşamıyorum.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

Özgürlük veya kısıtlanmama kadınların yaşam deneyimlerine göre farklı algılanabilmektedir. Boşanmadan önce eşleri tarafından çokça baskı gören ve dışarı çıkarılmayan kadınlar, boşandıktan sonraki süreci özgürlüğüne kavuşma olarak

nitelemektedir. Nurgül Hanım için dışarı çıkıp ekmek almaya gidebilmek dahi artık sınırlandırılmadığının bir göstergesi durumundadır.

“Özgürlüğe kavuştum. Dedim ya ekmek almasını öğrendim. Kapın çalındığını öğrendim. Kendime özgüvenim geldi. Ben de sınırlandırılmadan bir şeyler yapabilirmişim düşüncesi geldi ve kendinle gurur duydum. Bu yüzden sınırlandırıldığımı hissetmiyorum.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

Eşinden çokça baskı gören Zeliha Hanım için de durum çok farklı değildir. Eşinin şizofreni hastası olduğunu ve hiçbir yere çıkarmadığını söyleyen Zeliha Hanım boşanmayla birlikte nefes aldığını, bu süreci kısıtlanma olarak değil özgürleşme olarak gördüğünü ifade etmektedir.

“Boşandıktan sonra hiç bir zaman sınırlandırıldığımı hissetmedim. Aksine özgürleştiğimi düşünüyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Boşandıktan sonraki süreçte aile kadının en büyük destekçisi konumundadır. Anne babanın eğitim düzeyi, içinde yetiştiği kültür, değer yargıları ve anlayışlı olması boşanmış kadın üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bu konuda ailesi daha anlayışlı ve eğitilmiş olan kadınlar bu süreci daha iyi geçirmektedirler. Zeliha Hanım ve Elif Hanım ailelerinin anlayışlı olmasından dolayı boşandıktan sonra hiç bir zaman kısıtlandığını hissetmediklerini ifade ediyorlar.

“Ailem çok anlayışlı, kültürlüdür. Gelmeme gitmeme karışmazlar ama çevreden insanlar boşanmış, tek başına yaşayan kadınlara farklı bakabiliyorlar. İşte, bu saatte nereye gidiyor gibisinden filan. Bu konuda biraz toplum olarak cahiliz.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

“Ailem beni asla sınırlandırmaz çünkü bana güvenirler. İstedğin yere git, gez, eğlen derler. Annem ve babam ilköğretim mezunu olmasına rağmen birçok eğitim almış insandan daha elit, daha anlayışlı diyebilirim.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Ailem pek kısıtlamaz ama çevrenin kısıtladığını hissediyorsun. Evliyken kısıtlayan yoktu beni. Şimdi daha çok kısıtlandığımı hissediyorum.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Örnekleme kapsamında Aksaray' da boşanmış kadınların aileleri tarafından baskı görmedikleri bunun aksine çevre tarafından baskı gördükleri saptanmıştır.

Yapılan gözlemler de kadınların anne, baba veya kardeşleri tarafından bir sınırlandırılmaya tabi olmadıkları yönündedir. Bu veriler ışığında Aksaray'da kadınların kent deneyiminde aile baskısı olmadığı saptanmıştır.

Mesafeliyim

Boşandıktan sonra kadınların bir kısmı kendi düzenini kurmakta ve ailesi ile arasına mesafe koymaktadır. Bu durum, kadınların evlilik sürecinde yaşadıkları baskı ve kısıtlamaya dayalı sorunların boşandıktan sonraki süreçte aileleri tarafından yaşatılmasına izin vermek istememelerinden kaynaklanmaktadır.

“Daha doğrusu ben ailemle arama bir set çektim. Ben sizden ne bir kuruş para isterim, ne yardım. Ederseniz siz bilirsiniz ama benim hayatım dedim.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Ben asla gidip de bana ekmek verin demedim hem çalıştım hem çocuklarıma baktım. Ailemle arama mesafe koydum.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Ben boşandıktan sonra aileme muhtaç olmak istemedim. Ben senin evladınım ama uzaktan sev beni dedim.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Bazı kadınlar boşandıktan sonra aile desteği ararken bazıları da aileyi bağlayıcı ve engelleyici unsur olarak görmektedir. Bu nedenle aileleri ile aralarına mesafe koymaktadırlar. Yapacakları işlere ve aldıkları kararlara ailelerini dâhil etmemektedir. Örnekleme içinde yer alan kadınlardan sadece bir tanesi annesinin yanında kalırken diğer bütün katılımcılar çocuklarıyla birlikte kendi evlerinde yaşamaktadır. Boşandıktan sonra aile ile birlikte oturma oranının düşük olması kadınların çalışıyor konumunda olmasından ve kendi ayakları üstünde kimseye muhtaç olmadan hayatlarını idame ettirmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Kadınların ayrı evde oturmak istemelerinde ekonomik gelirin de etkisi büyüktür fakat eğitim durumunun kadınların ailelerinden ayrı oturmayı istemelerinde bir etkisi olduğu gözlemlenmemiştir. Eğitim durumu ne olursa olsun genel olarak kadınlar aileleri ile birlikte oturma fikrine sıcak bakmamaktadır.

Özgür Hissetme

“Özgür hissetme” araştırmada sıkça karşımıza çıkan bir diğer önemli bulgudur. Boşanma çoğu kadın açısından bir özgürleşme aracı olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında kadının eş baskısından kurtulması veya kendi ayakları üzerinde

durabilmesi özgür hissetmesini sağlamaktadır. Kadınlar boşandıktan sonra özgürleştiklerini ifade etmişlerdir.

“Tabi olumlu yanları da oldu. Evliyken eşim kısıtlardı beni, pek bir yere gönderemezdi. Boşanmış olmam kendimin farkına varmamı sağladı. Daha sosyal bir insan oldum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Ben evliyken eşimin paranoyaklığı yüzünden hiç bir yere çıkamazdım. Üç yıl evden çıkmadığımı hatırlıyorum. Hiç bir yere göndermezdi. Ara sıra annelere beraber giderdik. Ekmek almaya bile gidemezdim. Kendi ayaklarım üzerinde durmayı öğrendim. Şimdi istediğim her yere gidebiliyorum, arkadaşlarımla eğlenebiliyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

“Şöyle de bir durum var ben evliyken kayınvalidemle birlikte oturuyordum ve onların müsaade ettiği kadar sosyaldim. Şuan böyle bir kısıtlama yok.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Bana çok baskı yapıyordu, evden çıkarmıyordum. Ben de ondan izin almadan çıkarsam kendimi kötü hissediyordum. Evde de bunalıyordum.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Beni hiç bir yere götürmezdi. Annem İzmirlidir benim beni hiç İzmir’e götürmedi. Boşanınca hemen İzmir’e gittim. Özgürleştığimi düşünüyorum.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Özgürlüğe kavuştum. Dedim ya ekmek almasını öğrendim. Kapın çalındığını öğrendim.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

Boşanma Yeter Hanım için diğer kadınların aksine bir özgürleşme süreci olarak görülmemektedir. Yeter Hanım boşandıktan sonra rahat hareket edemediğini, çekingen davrandığını vurgulayarak, evli bir kadının kendini daha güvende ve özgür hissettiği ve her ortama daha rahat girebileceği düşüncesini desteklemektedir.

“Evliyken çok iyiydi benim çalışmama bile gerek yoktu. Evliyken daha özgürdüm. Daha rahat girip çıkıyordum İstedğim yere gidiyordum Şimdi çocuklarımla üstünde gözüm hep bir şey olacak diye. Sorumluluğum daha azdı.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Araştırmada elde edilen veriler, Sinem Burcu Uğur' un kadınların boşanma deneyimlerini incelediği, boşanmış kadınların eşleri olmadan da hayatlarını

sürdürebildikleri ve çoğu zaman çocuklarıyla tek başlarına ilgilenerek mutlu, huzurlu bir hayat sürmeleri sayesinde streslerinin azaldığı bulgusu ile paralellik göstermektedir (Uğur, 2014: 314). Kadınların kendilerini özgür hissetmelerinde, tek başlarına karar alabilmeleri, evliyken sokağa fazla çıkmamalarının aksine mekân deneyimlerinin artmış olması ve en önemlisi de ekonomik ve sosyal açıdan özgürlüğe kavuşmuş olmaları gösterilebilir. Eşinin ailesi birlikte oturan kadınlar evliyken kendilerini sorumlu ve bağımlı hissetmektedir. Örneğin evden dışarı çıkacakları zaman eşten izin almanın yanında bir de eşinin ailesinin de onayını almaları gerekmektedir. Sadece bir kadın evliyken kendini daha özgür hissettiğini ifade etmiştir. Genel olarak bazı kadınların ekonomik açıdan sıkıntıları olmasına rağmen boşandıktan sonraki süreci bir rahatlama olarak görmektedirler.

Özgüven

Kent, çoğu zaman kadının kamusal alana ilk adım attığı, kendini ifade edebildiği veya kadının annelik ve eş vasfının yanında toplumda farklı statüler de kazandığı ve en önemlisi kadının çalışma hayatına katıldığı yer olma özelliğini taşımaktadır. Kadının kentsel varoluşu boşanmış kadınlar açısından ele alındığı zaman özgüven kavramı ortaya çıkmaktadır. Araştırmada karşımıza çıkan “özgüven” kodu, boşanmış kadınların kent hayatı içerisinde kendi ayakları üzerinde durabilme ve sosyal hayata katılımı ile yakından ilgilidir. Kadınların özgüven algıları ise şöyle olmaktadır:

“Gerçekten zorlandım ama yılmadım çünkü çok sabırlıyım. Ciddi anlamda sabırlıyım. Kadın olmasaydım belki daha da iyi yerlere gelebilirdim ama birçok başarıyı kadın olarak elde ettim ve birçok erkekten daha iyi yaptığımı düşünüyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Boşandıktan sonra girişkenliğim de arttı, her işimi kendim yapmayı öğrendim.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Zaman zaman sıkıntılarım oldu mesela ben üniversiteyi dışarıdan okudum annem hiç destek olmadı çocuğumla hem çalıştım hem okudum. Kendi kendime destek oldum hep.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Özgürlüğe kavuştum. Dedim ya ekmek almasını öğrendim. Kapın çalındığını öğrendim. Kendime özgüvenim geldi. Ben de sınırlandırılmadan bir şeyler

yapabilirmişim düşüncesi geldi ve kendinle gurur duydum.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“İşim var, mesleğim var. Ben boşandıktan sonra meslek sahibi olduysam, koca evine tekrar dönmek için veya babaya muhtaç olmamak içindir.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Kendi ayaklarım üzerinde durmayı öğrendim. Şimdi istediğim her yere gidebiliyorum, arkadaşlarımla eğlenebiliyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Boşanmadan sonra kadınların özgüven sahibi olmalarında veya özgüvenlerinin artmasında, çalışmak ve hayatta kalmak zorunda olmaları, kamusal mekânı deneyimleme imkânlarının artmış olması, sonradan meslek sahibi olma durumu, kararları tek başlarına almak zorunda kalmaları ve bakımından sorumlu oldukları bir çocuklarının olması etkili olmuştur. Boşanma sonrası dönem bazı kadınlar için bir nevi kendinin farkına varma, neler yapabileceğini görme süreci olmaktadır. Sosyal ilişkiler geliştirerek arkadaş ortamlarında bulunma da kadınların özgüvenlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırma bulgularına göre kadınların çoğu kentsel mekânı ve kentliliği boşandıktan sonra deneyimlemeye başlamıştır. Kadınların yalnızlık, çaresizlik, karamsarlık, kendini boşlukta hissetme, sorumlulukların ağır gelmesi, bağımlı hissetme gibi psikolojik sorunlarla karşılaşmamış olmaları veya karşılaşsalar bile özgüven duygusu ile bu sorunları kolay atlatabildikleri saptanmıştır.

3.2.3. Aile İlişkileri Ve Sosyal Hayatın Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemedeki Etkisine İlişkin Algılar

Araştırmanın bir diğer teması olan sosyal hayat, boşanmış kadınların sosyo-ekonomik durum ve gündelik hayat etkinliklerine işaret etmektedir. Boşandıktan sonra kadınların hayata bakış açıları maddi durum, eğitim, özgüven, özgürlük, sınırlandırılmış hissetme, çocuklarıyla ve ailesi ile ilişkisi bakımından değerlendirilmiştir. Boşanma sonrasında kadınların hayatlarında meydana gelen birtakım sosyo-ekonomik değişkenler “hayat kolaylaştı” ve “hayat zorlaştı” kodları ile açıklanmaya çalışılmıştır. Burada, boşanmadan önce yaşanan zorluklar ve boşandıktan sonraki maddi durum iki temel etken olmaktadır. Boşanmadan önce baskı gören ve kısıtlanan kadınlar hayatın kolaylaştığını düşünürken, boşandıktan

sonra maddi zorluklar yaşıyan kadınlar hayatın zorlaştığını düşünmektedir. Katılımcıların geneli için “hayat kolaylaştı” kodu ön plana çıkmaktadır. Hayatın zorlaştığını ifade eden kadınlar üzerinde çevrenin bir baskı oluşturması da oldukça etkilidir. Kadınların bir kısmı evliyken kendini rahat hissettiğini ve her ortama daha rahat girip çıktığını bu nedenle daha özgür olduklarını ifade ederken, bir kısmı boşandıktan sonraki süreçte daha çok özgürleştiklerini ifade etmişlerdir. Dul bir kadının toplumsal baskıya daha fazla maruz kalması kadınların bu şekilde düşünmelerine neden olmaktadır.

Gelir seviyesine göre kent kullanımı dikkate alındığında, düşük ücretli işlerde çalışan kadınların maddi açıdan kendilerine ve çocuklarına yetmedikleri görülmektedir. Gelir seviyesi yüksek olan katılımcılar ise kenti sosyal açıdan yetersiz bulmaktadırlar.

Boşanmış kadınlarla yapılan bu araştırmada kadınlar genel olarak aileleri tarafından bir baskıcı tutum ve sınırlandırılma ile karşılaşmadıklarını dile getirirken asıl baskı unsurunun çevre olduğuna dikkat çekmişlerdir. Kadınlardan birkaç tanesi ailesi ile arasına mesafe koyduğunu ve bu nedenle ailenin kendisine müdahale etmesine fırsat vermediğini ifade etmektedir.

Boşandıktan sonraki ekonomik ve sosyal statü kadınların yaşam şekillerini belirlemektedir. Araştırma bulguları Uğur'un kadınların kendi evlerini açmalarını sağlayan esas etkenin eğitim düzeyi ve mesleki beceri olduğu bulgusu ile örtüşmemektedir. Uğur'un araştırmasının aksine (Uğur, 2014: 309) Aksaray iline ait bu örnekte kadınların ekonomik durumu iyi olmamasına rağmen, başka bir ifadeyle kıt kanaat geçinmelerine rağmen aileleri ile birlikte oturmadıkları ve kendi evlerini açtıkları görülmektedir.

Boşanmadan sonraki süreç çoğu kadın açısından kendi varlığının farkına varabilme, gücünün sınırlarını görme ve eşleri olmadan da kentsel yaşama tutunabildiklerini görmelerini sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kadınların özgüvenlerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Burada kadınların özgüven duymalarını sağlayan unsurlar; kendi kazandığı para ile ayakta durabilmek, boşandıktan sonra daha özgür hareket edebilmek olmaktadır.

Çalışma hayatı diğerlerine göre daha düzenli olan kadınlar çocuklarına daha fazla zaman ayırabilmektedir. Bunun içerisinde birlikte zaman geçirme, beraber yapılan aktiviteler (spor, yüzme, sinema, alışveriş, yemeğe gitme) yer almaktadır. Çocuklarına fazla zaman ayıramayan kadınlar ise bundan duydukları üzüntüyü dile getirmektedir.

Yapılan gözlemlere göre aile bağları güçlü olmayan kadınların daha çok arkadaş ortamlarında sosyalleştikleri görülürken, aile bağları güçlü olan ve ailesi ile iletişim halinde olan kadınların kentsel etkinliklerinde ve sosyalleşmelerinde aileleri de etkili olmaktadır. Anne baba veya kardeşlerle gidilen yemekler, piknikler, alışverişler ve kafe benzeri mekânlar buna örnek olarak verilebilir.

Eğitimin kadının kentsel varoluşu üzerindeki etkisinin büyük olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Örneklem kapsamındaki kadınların eğitim durumları dikkate alındığında, eğitimi lise ve üniversite düzeyinde olan kadınların kenti daha etkin kullandıkları, ilköğretim düzeyinde olan veya okuma yazma bilmeyen bir kadının kenti sadece gündelik ihtiyaçları doğrultusunda kullandığı saptanmıştır.

3.3. Kadınların Kent Kullanımı ve Adalet Perspektifi Temalı Bulgular

Kent kullanımı ve adalet perspektifi teması, kadınların mekân-kadın etkileşimini ve kent kullanımında adaletin hangi boyutta olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda oluşturulan kodlar, mekânsal algıyı ve adalet algısını analiz etmemize yardımcı olmuştur.

Tablo 3 3: Kent Kullanımı ve Adalet Perspektifi Teması Altında Verilen Kodlar

Kodlar	Kategori	Tema
Sosyalim Sosyal değilim Vaktim yok Mekân eksikliği Farklı mekân arayışı Kafe Kültürü Kentsel etkinlikler Gece çıkarım/gece çıkmam Güvendeyim/değilim Çevre baskısı Spor	Mekân-Kadın Etkileşimi	Kent Kullanımı ve Adalet Perspektifi
Adil/Adil değil Pozitif ayrımcılık Cinsiyetçilik Kötü gözle bakma Çalışma şartları	Adil Kent	

3.3.1. Mekân-Kadın Etkileşimi

Kentsel mekân bireyin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik kazanımlarını ortaya çıkaran bir etkileşim alanıdır. Kadının bu etkileşim alanı içerisinde nasıl konumlandığı, kent kültürüne ve kent yaşantısına ait kodların mekân ile ilişkisini ortaya koymamıza yardımcı olmaktadır. Özellikle kamusal-özel alan ayrımı ve kadının sokağı etkin biçimde kullanmaya başlaması kadın-mekân etkileşimini analiz etmede önemli faktörlerdir. Bu ayrım, özellikle de kentsel ölçekte ele alındığı zaman, kadınların kentteki davranışlarını, pratiklerini ve aynı zamanda hareket alanlarının sosyo-mekânsal sınırlılıklarını açıklamaya imkân veren bir çerçeve sunar (Aktaş, 2017: 137). Aksaray gibi kırsaldan kentsel kültüre geçişin henüz tamamlanmadığı küçük kentlerde cinsiyete dayalı ayrıştırmalar, sosyalleşme ve kendini ifade etme etkinliklerinin kısıtlı olması, mekânsal kent planlamalarının eksikliği, iktisadi kalkınmanın henüz kendini tamamlamaması ve alışlagelmiş erkek egemen kültürün etkisi mekân kullanımında farklı algıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle kadının kentsel mekânı kullanımında bu faktörlerin etkisi oldukça büyüktür. Bu anlamda kadının kentsel mekânı kullanımı sosyalleşme, güvende hissetme veya hissetmeme, gece dışarı çıkma, kentsel aktivitelere katılma

ve çevrenin bu konuda baskı oluşturup oluşturmadığı gibi kavramlar araştırmanın bu kısmında ele alınmıştır.

Sosyalim

Sosyalleşme, kişinin içinde yaşadığı toplumla ilişkisine dayalı bir olgudur. Bireyin sosyalleşmesinde ekonomik ve kültürel etkenler rol oynamaktadır. Kadınlar, bu etkenlerden aldıkları pay oranında kendilerini sosyal olarak adlandırmaktadırlar.

“Alışverişime giderim. Çocuklarımla bir şeyler yapmayı seviyorum. Girişkenimdir. Çok arkadaşım var. Vaktim olsa sürekli gezerim onlarla. Çok sosyalimdir.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Kentli birisi olarak mevcut imkânlardan yararlanmaya çalışıyorum. Bir kadın olarak zaten iş hayatının içindeyim. Sosyal bir insanımdır. Arkadaşlarımla dışarı çıkıp kafede oturmayı severim. Konserler olduğu zaman katılırım.” (Merve B. , 28, Sosyolog, 1 çocuk)

“Çocuklarımla birlikte dışarı çıkmayı seviyorum. Yani sosyal hayata da atılmalarını sağlamaya çalışıyorum.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Sosyal değişim

Boşandıktan sonra kadınların bir kısmı sosyalleştiğini düşünürken bir kısmı da sosyal olmadığını veya boşanmadan önce daha sosyal olduğunu ifade etmektedir. Kadınların kendilerini sosyal olarak adlandırmama nedenlerini ise şu şekildedir.

“Ben evcimen bir kadını, çok fazla dışarı çıkmam tabii iş dışında. Fatura ödemelerim filan da otomatik ödeme ile oluyor. Artık pek sosyal aktivitem de yok. İçimden gelmiyor. Eskiden çok sosyaldim. İşkolik olduğum için zaten yoruluyorum zamanımı işle geçiriyorum. Gidiyim de bir kafede arkadaşlarımla oturayım, muhabbet edeyim sevmiyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Benim dışarı çıkabileceğim, gidip birlikte bir şeyler yapabileceğim arkadaşım yok pek. Arkadaşlarım burasıdır. Bunlarla gideriz, takılırız, birlikte Kültür’ e gideriz. Çay sohbet...” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Asla dışarıda olmayı sevmem karakter olarak, sevsem cirit atacağım ama sevmiyorum.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Çok sosyal bir insan değilim. Müşterim çok ama sosyal arkadaşım yok. Hepsiyle yeterince konuşuyorum arkadaşına ihtiyaç duymuyorum.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Her şeyi onlarla birlikte yaptığım için kendime çok fazla zaman ayıramıyorum ama çocuklarımı emanet edebileceğim güvenceli bir yer olsa belki daha farklı olabilirdi. Şuan sosyal hayatım çocuklarım üzerine kurulu diyebilirim, onlara daha çok vakit ayırıyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Vaktim yok

Kadınların çalışması veya boşandıktan sonra çalışma hayatına girmeleri sosyal aktivitelerini kısıtlamalarına sebep olmuştur. Filiz Hanım ve Yeter Hanım da zaman bulamadıkları için sosyalleşemediklerini söylemektedirler.

“Şöyle de bir durum var ben evliyken kayınvalidemle birlikte oturuyordum ve onların müsaade ettiği kadar sosyaldim. Şuan böyle bir kısıtlama yok ama benim vaktim de yok işimden dolayı. Ayda bir iki defa sinemaya giderim.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Benim bütün günüm hatta bütün zamanım burada (iş yerini kastediyor) geçiyor. Ben pek dışarı çıkamıyorum ama herkes buraya geliyor. Komşular ablamlar filan, hep burada yer içeriz, sohbet ederiz.” Vaktim olsa bile yine de sevmiyorum. Yani dolanmayı, göz önünde olmayı sevmiyorum. İşim olursa dışarı çıkıyorum. Ev daha huzur verici geliyor.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Kadınların kendilerini sosyalim veya sosyal değilim şeklinde tanımlamaları, yaş, meslek, eğitim düzeyi, çocuklarıyla geçen zaman, evliyken baskı altında olup olmama durumlarına göre şekillenmektedir. Kadınların sosyalleşmelerinde çocukların çok büyük bir etken olduğu görülmektedir. Çocukları ilköğretim çağında olan kadınlar genellikle sosyal aktivitelerini çocuklarına yönelik yaparken, daha ileri yaş grubunda çocuğu bulunan kadınların farklı sosyalizasyona sahip oldukları veya kendilerini sosyal olarak adlandırmadıkları saptanmıştır.

Boşandıktan sonra sosyal çevresi değişen veya sosyal çevresi bulunmayan kadınların sosyal aktiviteleri aileleri ile birlikte gidilen piknikler, çay bahçeleri vb. olmaktadır. Sosyal çevreye sahip kadınların ise en büyük sosyal aktivitesi kafe, restaurant gibi mekânlarda vakit geçirme olmaktadır. Boşanmış kadınların daha çok

bekâr veya boşanmış başka kadınlarla yakın ilişkiler kurduğu ve sosyal çevre edindiği görülmektedir. Evliyken hep birlikte gidilen aile yemekleri ve ailece görüşülen arkadaş çevreleri yerini genel olarak evli olmayan arkadaşlarla vakit geçirmeye bırakmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre kadınların bir kısmının boşandıktan sonra kendilerini sosyal açıdan rahatlamış hissettikleri görülmektedir. Bunun nedeni ise evliyken eşlerinden baskı ve kısıtlama görmeleridir. Kadınlar boşandıktan sonra kendilerini daha sosyal olarak adlandırmalarına rağmen çoğu kadın işten veya maddi yetersizlikten dolayı sosyal aktivitelere dâhil olamadıklarını ifade etmişlerdir.

Kadınların tiyatro, sinema gibi aktiviteleri pek tercih etmedikleri ve bunun nedeni olarak da işten vakit bulamama, maddi yetersizlik veya içinde yetiştiği sosyal çevreden kaynaklı kültür olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçları kullanılan sosyal mekânların sadece bir mekân veya kamuya ait bir alan olarak görülmemesi gerektiğine işaret etmektedir. Örneğin alışveriş merkezleri sadece nesnelere tüketim mekânı değildirler, ya da restoranlar, eğlence yerleri müdavimlere salt karın doyurma ya da salt eğlence hizmeti vermezler; aynı zamanda, sınıf, statü, ırk, etnisite, cinsiyet vb. sosyal belirleyicilere dair işaret ve semboller de atfederler (Aytaç, 2007: 204). Bu açıdan kullanılan sosyal mekânlar kadınların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Mecburiyet

Kentsel mekânı kullanım kentte yaşayan bireyler için çoğu zaman mecburiyetten kaynaklanmaktadır. Kentte yaşamının sebep olduğu ve bireyin ister istemez dâhil olduğu kente özgü durumlar, mekânı mecburi kullanmayı gerektirmektedir. Bazı boşanmış kadınlar da kenti mecburiyetten kullandıklarını ifade etmektedirler.

“Dışarı nadiren çıkarım, çocuklarla yemeğe filan, kendime bir güzellik yaparım ama dediğim gibi nadiren. Yani dolanmayı, göz önünde olmayı sevmiyorum. İşim olursa dışarı çıkıyorum.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Kenti biraz mecburiyetten kullanıyorum. Yani işim olduğu zaman dışarı çıkarım. Zaten bütün gün kuaför dükkânındayım. Keyfi olarak kamusal alanı çok kullanmam. Sadece çocuklar mutlu olsun, değişiklik olsun diye bir yerlere çıkarım.

Fatura filan yatırmaya veya alışverişe mecburi olduğum için giderim.”(Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Kentsel mekânlar, içinde yaşayan bireylerin ister istemez dâhil oldukları ve çoğu kez mecburiyetten kullanılan alanlardır. Kentsel/kamusal mekânların kendine has kodları olması kentte yaşayanların farkında olmadan bu kodlara dâhil olmalarını gerektirir. Bunlar bir kentlinin yapması gereken alışveriş, fatura işlemleri, okul, hastane gibi gündelik ve sıradan işlerdir. Sakinlerinin kentin bu pratiklerinden etkilenmemesi mümkün değildir. Ortaya koyulması gereken argüman kentsel etkinliklere dahil olunup olunmaması değil kentlilerin bu etkinliklere ne ölçüde dahil olduklarıdır. Araştırmadaki "mecburiyet" kodu da kente zorunlu katılım durumuna dikkat çekmektedir. Yeter Hanım ve Tuğba Hanımın kamusal mecburiyetten dâhil olduklarını ifade etmeleri, çoğu boşanmış kadın gibi onların da ihtiyaç duydukları zaman kentsel mekânı veya kamusal mekânı kullandıklarını göstermektedir. Kamusal mekânı mecburiyet dışında kullanmama durumu yapılan işlemler veya kadınların kişisel özellikleriyle ilgili olmaktadır. Tuğba Hanım kuaför dükkânında müşterileriyle çok vakit geçirdiğini ve sohbet ettiğini ve böylece sosyalleştiğini ifade ederek başka bir sosyal aktivite yapmasına gerek kalmadığını belirtmiştir. Yeter Hanımın sosyalliği sevmemesinin nedeni ise çevrenin dedikodusundan çekinmesidir. Bu bulgulara göre bazı boşanmış kadınların aslında sosyalleşmeyi sevdiikleri fakat çevre baskısından veya maddi yetersizlikten dolayı sosyalleşmeyi sevmeme bahanesinin arkasına sığındıkları gözlemlenmiştir.

Kafe Kültürü

Modern dönem kent hayatının vazgeçilmez unsurlarından olan kafeler her kesimden ve her yaşta insanı aynı ortamda buluşturma yönüyle dikkat çekmektedir. Kentin heterojen, karmaşık ve yabancılarla dolu yapısı içinde cinsiyet ayrımına göre düzenlenmeyen yarı anonim bir kamusal ve birliktelik yaratma arzuları kafe tarzı tikel mekânlarda vücut bulur (Aytaç, 2007: 217). Kafeler kamusal, kentselliğin veya kentli olma bilincinin en iyi vücut bulduğu mekânlardan birisidir. Araştırma bulgularına göre 40 yaş ve üstü kadınların kafelere gitmeyi sevmedikleri bunun yerinde evde oturmayı veya açık kamusal alanları kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir.

“Öyle kafe tarzı yerlere gitmeyi değil de daha çok aile yerlerini seviyorum. Düzgünce oturabileceğim. O kafeleri filan sen bir gör.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“İşkolik olduğum için zaten yoruluyorum zamanımı işle geçiriyorum. Gidiyim de bir kafede arkadaşlarımla oturayım, muhabbet edeyim sevmiyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Tuğba Hanım ise yaşı genç olmasına rağmen kafe kültürünü sevmeyen evcimen bir kadın olduğunu ifade etmektedir.

“Öyle arkadaşlarla bir yerde, bir kafede oturayım demem çünkü sevmiyorum.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre kafeler genel olarak gençlerin deneyimlediği mekânlar olmaktadır. Filiz Hanımın ve Canan Hanım kafeleri gençlerin mekânı olarak görmektedir ve kafeye gidecekse bile çok seçici bir tercih yaparak daha çok ailelerin kullandığı görece elit mekânları tercih etmektedir.

“Genç neslin takıldığı yerleri çok sevmiyorum. Bir Osmanlı kafeye gitmem mesela. Özsüt tercihimdir. Gittiğim yer hem damak tadıma veya kızıma uygun olsun hem de rahat hissedebileceğim yerler olsun istiyorum. Bakışlar beni rahatsız ediyor. Dul kadınsın, “bakışlardan kaçın psikolojisi” çoğumuzda var. El âlem ne der, ne düşünüyormuş psikolojisi ile yaşıyorsun. (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

Boşandıktan sonra çevre baskısından çekinen ve güvensizlik duygusunu daha fazla yaşayan kadınların sokağı etkin kullanmadıkları buna bağlı olarak da kafe kültürüne sıcak bakmadıkları gözlemlenmiştir.

“Çok fazla dışarı çıkmam. Tek başım da ben bir yere gitmem. Bir tedirginlik oluyor.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

Daha sosyal ve girişken kadınlar kafe kültürüne daha çok benimsemektedir. Merve Hanımın en çok vakit geçirdiği ve sosyalleşme alanı olarak gördüğü mekân kafelerdir.

“Arkadaşlarımla dışarı çıkıp kafede oturmayı severim.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

Mekân Eksikliği

Fiziksel mekân, bir toplumda kadın ve erkeğin yaşam deneyimini, bunun kapsamını ve sınırlarını belirleyen önemli bir göstergedir (Alkan, 2009: 76). Bu durum kadın-erkek arasındaki mekânsal ayrışmayı ve eşitsizliği karşımıza çıkartmaktadır. Bu sebeple kadınların kent pratiklerini gerçekleştirirken mekânın ne kadarını kullanabildiği veya kullanamadığı probleminin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Zeliha Hanım ve Nurgül Hanım fiziksel mekân eksikliği konusundaki düşüncelerini dile getirmişlerdir.

“Bütün mekânlar erkeklere göre yapılmış sanki. Mesela kadınların vakit geçirebileceği bir sosyal alan yok. Belediye özellikle çalışan anneler için hem kendinin vakit geçirebileceği hem de çocuğunu bırakabileceği sosyal tesisler yapabilir.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

“Bazen Aksaray’dan bunalırım. Bir çıkayım gideyim diyorsun ama gidecek hiç bir yer yok.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

Kentsel mekânlar insanların ev dışında gündelik yaşam kültürü oluşturabileceği yerlerdir. Maalesef günümüz modern kentlerinde para harcamadan, ücret ödmeden kullanılacak sosyal mekânların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Ucu tüketime dayanmayan bir kentsel mekânın olmayışı kentlilerde kentsel mekân eksikliği algısı oluşturmaktadır. Tüketim kamusal alanlarının artması mevcut mekânların (kafe, restaurant, eğlence merkezleri vb.) yeniden üretimini sağlamaktadır. Kentsel mekânların yeniden üretilen tüketim odaklı yapısı ve var olan mekânların cinsiyetçi kimliği, kadın kamusal alanlarının görünürlüğü azaltmaktadır. Kadınlar kafalarını dinleyebilecekleri açık kamusal alanların veya düşük ücretli mekânların yokluğundan şikâyet etmektedir. Kentte eksikliği duyulan bir başka mekân ise çalışan kadınların çocuklarını emanet edebilecekleri devlet destekli kurumlardır.

Sosyal Yetersizlik

“Sosyalleşme mi deyim, insan ilişkileri mi deyim yani o yönden hiç iyi değil. (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Manevi olarak bu kenti yetersiz buluyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Sosyal olarak, kültürel olarak çok geri.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Çok sosyal bir şehir değil. Konserler, seminerler bilmem neler olduğunu düşünmüyorum. Yılda kaç defa büyük konser oluyor? Kendini geliştiren bir şehir değil o konuda biraz sıkıntılar var.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Mesela kadınların vakit geçirebileceği bir sosyal alan yok. Belediye özellikle çalışan anneler için hem kendinin vakit geçirebileceği hem de çocuğunu bırakabileceği sosyal tesisler yapabilir.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre Aksaray'da sosyal anlamda bir yetersizlik olduğu görülmektedir. Katılımcılar kentin sosyal yetersizliğini kentsel-kültürel etkinliklerin az oluşuna, sosyal mekânların olmayışına bağlamaktadır.

Gece çıkmam

Ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda meydana değişimler sonucu kentte kadın görünürlüğü hız kazanmıştır. Mekânsal ayrımların ortadan kalktığı günümüz modern toplumunda kadın istediği her yerde istediği saatte bulunma hakkına sahiptir fakat belirli mekânların gece geç saatlerde kadınlar için güvenlik açısından risk teşkil etmesi halen devam eden bir sorundur (Aktaş, 2017: 139). Bu da kadınların gece dışarı çıkma konusunda çeşitli algıların oluşmasına sebep olmuştur. Gece sokağa çıkmam diyen kadınların düşünceleri şöyledir.

“Sadece annemgile filan en geç dokuzda gidiyorum veya babamı arıyorum aramız yakın. Bir bayanım sonuçta.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Gece dışarı çıkmam. Onun yerine kitap okurum.” ((Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Bir kadın bence gece mecbur kalmadıkça dışarı çıkmamalı.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Gece de pek dışarı gitmeyi sevmiyorum.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Akli başında kadın erkekler özgür bıraksa bile geç saatte dışarı çıkmaz ama laylayloma, eğlenmeye giden kızlar çıkar.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Gece yarısı sokaklar güvensiz. Zaten gece de bir kadının dışarıda olmaması lazım.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Gece çıkarım

Her ne kadar kent sokakları kadınlar için bir tehlike oluştursa da bazı kadınlar işi gereği veya düşünce yapısı itibariyle kadının gece de sokakta olabileceğini savunmaktadır.

“Gece dışarı çıkarım çünkü zaten gece çalışıyorum eve geç vakit dönüyorum.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Yürüyerek Aksaray gibi bir yerde çıkabilir miydim bilmiyorum. Yine zor durumda kalsam yine çıkarım ama çok gezemezsin. Bu biraz da maddi durumunla ilgili bir şey. Ama şu sorunu hala yaşıyorum gece 11’de dışarı çıkacaksam annemi ikna edip çıkmam gerekecek.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Niye bir kadın akşamları kendi başına gidip de çay içemiyor? Hadi bakalım gitsin ne olur. Ben giderim karakterimden dolayı ama çoğu kadın gidemiyor.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Tek başına yaşayan kadınlara farklı bakabiliyorlar. İşte, bu saatte nereye gidiyor gibisinden filan. Bu konuda biraz toplum olarak cahiliz. Tabi ki etrafa aldırmiyorum Gece geç saatte dışarı çıkmam gerekse bile çıkarım.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Kadınların gece kent mekânını kullanım tercihleri işten çıkış saati, arabasının olup olmaması durumu, güvensizlik ve tedirginlik, dedikodudan çekinme ve kadının gece dışarı çıkmaması yönündeki genel toplumsal kabulle ilişkilendirilebilir. Kadınların birçoğu her ne kadar kadının özgürleşmesi ve erkek egemenliğinden kurtulması yönünde bir fikre sahip olsa da gece bir kadının tek başına dışarı çıkmasına hoş bakmamaktadır. Gece dışarı çıkarım diyen kadınların ise toplumsal baskıya aldırmayan ve genel olarak arabası olan kadınlar oldukları görülmektedir.

Güvende Değilim

Güvenli kent, kentte özgür dolaşımı sağlamaktadır. Güven problemi kentsel mekânlarda önemli bir sorun olmakla birlikte 21. Yüzyılda kadınlar açısından çok daha büyük bir sorun haline gelmiştir. Kent sokaklarının özellikle belirli bir saatten sonra tehlike oluşturması kadınların kendilerini güvende hissetmemelerine yol açmaktadır.

“Bir kadın olarak kendimi pek güvende hissetmiyorum ama Rabbim sığınyorum. Bir şey olmasa bile yine de güvende değilim gibi geliyor. Polisler bu konuda hiç yardımcı olmuyor. Kentte yaşıyorsun, bir şey olduğunda ilk polise başvurursun ama öyle olmuyor.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Saat dokuzdan sonra ben kendimi sokakta güvende hissetmiyorum. Ha çok şükür kötü bir durumla karşılaşmadım bugüne kadar ama tedirgin oluyorum. Belki de ben öyle hissediyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Tek başım da ben bir yere gitmem. Bir tedirginlik oluyor. Sokaklar güvenli değil.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Gece döndüğüm için işten, ıssız oluyor sokaklar, kendimi güvende hissetmiyorum.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Özgür olduğum halde ben kendim tedirgin oluyorum. Ülkenin getirdiği şeyler var. Ben dün dedim acaba burası Afganistan mı biz mi onların ülkesinde yaşıyoruz. Aksaray artık çok karma bir şehir olmaya başladı. Önceden laf atarlar, arkandan gelirler, taciz ederler denilen ülke artık kim vurduya gitti denilen bir ülke oldu.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Gece yarısı sokaklar güvensiz. Zaten gece de bir kadının dışarıda olmaması lazım.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Kent ve kamusal mekânları, kadınlar için bir taraftan özgürleşme alanı anlamına gelirken diğer taraftan da pek çok kısıtlamaya ev sahipliği yapar. Başka bir deyişle, kentin sokakları, kadınlar için çelişkilerle doludur (Acuner, 2: 2016). Kadınların kentte görünürlüğünün artması bu çelişkilerle karşılaşma alanlarını çoğaltmakta ve güvensizlik hissi uyandırmaktadır. Araştırma bulgularına göre kadınların tamamı kentte güvende olmadıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle gece işten geç saatte dönen kadınlar için kent sokakları tehlikeli olmaktadır. Araştırmaya katılan kadınların şiddet ve taciz konusunda somut bir deneyim yaşamadıkları fakat her an korku içinde oldukları gözlemlenmiştir.

Çevre Baskısı

Her toplumun kendine özgü sistemi veya ilkeleri vardır. Toplumun büyük bir çoğunluğu da bu sisteme dâhil olarak hayatlarını devam ettirmektedir. Ancak sistemin dışına çıkıldığı durumlarda toplum tarafından bir dışlanma veya çevre

baskısı söz konusu olmaktadır. Bu baskı bütün sosyal ve kültürel kodları içine aldığı gibi boşanma olgusu üzerinde de etki etmektedir. Toplumun boşanmış kadın üzerindeki baskısını, kadınlar şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bizim burada aşırı derecede insana yüklenip laf çoğaltma var.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Ben, bana sorduklarında boşandığımı söylemiyorum. Eşimin vefat ettiğini söylüyorum. Çünkü bakışlardan hissedebiliyorum. Belki de bu bir savunma mekanizmasıdır.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

“Çevre baskısı tabi ki var. Her şeyden önce dul bir kadın olmanın verdiği tedirginlik var üzerinizde. İşte, acaba ne derler, ne düşünürler gibisinden filan. Çalışan kadınlara karşı da bir önyargı var.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Boşanmış bir kadın olmak kötü bir şey. Birbirlerine söylüyorlar “Bu dulmuş” diye. Kimi, istemeye geliyor, kimi konuşmaya geliyor. Kimi erkek, arkadaşlık teklif ediyor.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Mesela bir kadın neden akşamları bir türkü evine gidemiyor burada? Niye bir kadın akşamları kendi başına gidip de çay içemiyor? Hadi bakalım gitsin ne olur. Ben giderim karakterimden dolayı ama çoğu kadın gidemiyor. Cahil bir toplum olduğu için kocaman avrat Türkü evine gitmiş derler.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Yalnız olduğun için farklı gözle bakıyorlar. İster istemez bunu hissediyorsun. Bir daha o kişinin yanına yaklaşmıyorsun. Evli kadınlara kimse bir şey demiyor ama ben bir yere iki defa gitsem, acaba niye gitti ki diye düşünüyorlar.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

“Çevreden insanlar boşanmış, tek başına yaşayan kadınlara farklı bakabiliyorlar. İşte, bu saatte nereye gidiyor gibisinden filan. Bu konuda biraz toplum olarak cahiliz.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Çevre baskısı veya toplum baskısı boşanmış kadınlarda sık karşılaşılan bir durum olmakla beraber örneklem kapsamındaki kadınların bu baskıyı belirgin bir şekilde hissettikleri görülmektedir. Çevre baskısı dedikodu, ayıplama, çalışan kadınlara karşı önyargı ve kötü gözle bakma şeklinde olmaktadır. Kadınlar kentsel etkinliklerde bazen en büyük sınırlandırmayı kendileri yapmaktadır. Boşanmış

olmanın verdiği tedirginlik ve çekimserlik kendi kendilerini sınırlandırmalarına sebep olmaktadır. Boşanmış olduğunu söylememe, bir mekâna gittiklerinde herkesin kendisine bakıyormuş hissinin uyanması ve acaba ne derler şeklindeki düşüncelerin kadınların kendilerini geri planda tutmalarına sebep olduğu görülmektedir. Çevre baskısının bir başka somut örneği de; tek başına yaşayan ve çalışan kadınlara farklı bakış açısının olmasıdır.

Spor

Kentsel deneyimlemede karşımıza çıkan bir başka kod da spordur. Belediyenin açmış olduğu spor okulları veya sağlıklı yaşam merkezleri ve fit kalmaya çağrı yapan, indirim uygulayan spor kulüpleri son yıllarda kadınların ilgi odağı konumundadır. Kentsel uyaranlardan biri olan sporun artmasına rağmen maalesef araştırmamız kapsamındaki kadınların spora çok önem vermedikleri görülmektedir. Sadece Zeliha Hanım sporla iç içe olduğunu ve hayatının odak noktasını sporun oluşturduğunu ifade etmiştir.

“Bizim en büyük aktivitemiz spordur. Spor hayatımızda büyük yer kaplıyor. Akşamları çocuklarla birlikte karateye gidiyoruz. Benim hakemliğim bile var. Gençlik il müdürlüğünün düzenlediği şehirlerarası turnuvalara filan katıyoruz.”(Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

3.3.2.Adil Kent Düşüncesi

Adil kent veya kent kullanımında adalet perspektifi, adından da anlaşılacağı üzere kentsel planlamalarda ve kentsel pratiklerde sosyal ve iktisadi açıdan daha adil bir politika izlenmesi anlamını taşımaktadır. Araştırmamız ölçeğinde ele alındığında ise kadının kent deneyimlemesinde adalet yaklaşımını ortaya koyma amacı taşımaktadır. Kentlerde kadının toplumsal açıdan daha fazla göz önünde olması, kamusal alana daha fazla dâhil olması mekân kullanımında fırsat eşitliği, cinsiyete dayalı ayrıştırmalar, çalışma şartları ve kentsel pratiklerin adalet örgüsü dâhilinde analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Adil kent yaklaşımı eşitlikçi veya feminist söylemlerin cinsiyete dayalı ayrıştırmaları yeniden üreten yapısının aksine, kent kullanımında her iki cinste adalet örgüsünün işlerliğini ortaya koymak için oluşturulmuş bir koddur.

Adil Değil

Kadınların ekonomik, siyasi ve sosyal yaşamlarında adil olmayan uygulamalarla karşılaşmaları ve adalet algısının henüz yerine oturtulamamış olması kentin adil olmadığı düşüncesinin oluşmasına neden olmuştur. Üniversite kütüphanesinde temizlik görevlisi olarak çalışan Canan Hanımın adillik konusundaki görüşü şöyledir:

“Hiç değil. Ayrımcılık var. Özellikle iş yerinde kadına karşı tavırlar hiç hoş değil, kaba kuvvete bile başvuruyorlar.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Üniversite kütüphanesinde üst düzey yönetici olarak çalışan Elif Hanım kentte adillik olmadığını düşünmektedir. Kadın olmasaydım" veya "erkek olsaydım" gibi ifadeler kullanarak erkeklerin yönetsel anlamda her zaman öncelikli olduklarına, kadınların ikinci planda tutulduklarına ve bu konuda fırsat eşitliği olmadığına vurgu yapmaktadır. "Cam tavan" kavramıyla ifade edilen bu durum, gerek kamu gerekse özel sektörde çalışan, üst düzey idari pozisyonlara gelmeyi arzulayan ve bunun için çaba gösteren kadınların karşılaştıkları engeller olarak ifade edilmektedir (Tahtalıoğlu, 2016: 91). Yönetici pozisyonunda çalışan kadınların, belirli bir aşamadan sonra yükselmelerini engelleyen faktörler (Kılıç ve Örucü, 2007: 118) de cam tavan kavramı ile ifade edilmektedir.

“Adalet sadece burada değil, ülkemizde yok. Erkek egemen, ataerkil bir gelenekten gelmenin hala etkisindeyiz. Erkektir yapar, kadınsın yapamazsın gibi tabirleri hala duyuyoruz. İş yaşamında bile adalet yok. Kadınların bir adım öne çıkması istenmiyor. Ben çok zorlukları aşmış bugüne geldim. Kadın olmasaydım belki daha da iyi yerlere gelebilirdim ama birçok başarıyı kadın olarak elde ettim ve birçok erkekte daha iyi yaptığımı düşünüyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Hanife Hanım kadın ve erkeğin farklı yaratılışlara sahip olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak kadınların her işte çalışamayacağını, Aksaray şartlarında da iş bulmanın zor olduğunu düşünmekte bu nedenle kentin adaletli bir kent olmadığından söz etmektedir.

“Hiçbir yönden kadınlara adil davranılmıyor. Dayak yiyen kadın, şiddet gören kadın, çocuk doğuran kadın, ev işi gören kadın. Ne değeri var? Kadınlara daha çok yardımcı olacakları yerde yardım etmek şöyle dursun laf söz ediyorlar.

Mesela bir sırada beklerken dört beş erkeğin arasında tek bir kadın olarak durmuşsun ama bunu düşünüp de öncelik verecek veya daha hassas davranacak erkek yok. Demiyor ki abla ya da kardeşim sen öne çık da işini gör demiyor, iteleyip kakılıyorlar. Erkekler hep bir adım önde, ezici, bozucu, yıkıcı hep erkek. Ezilen erkek olsa bile sonradan evlenince o da karısını eziyor. Erkek olsaydım çok çalışırdım. Kadın olduğum için her işte çalışamıyorum. Onlar daha güçlüler bünye olarak. Kadınların hakkı yok. “(Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Hayır. Hiç bir şekilde bizim Aksaray’ımızda kadına değer verilmiyor. Avrupa’da kadın-çocuk-hayvan. Bizim burada da sahip çıkılıyor mu? Kadın en sonda geliyor. Değer verilmiyor. Eğitimli erkeğinden tut eğitimsizine kadar hepsi aynı. Buna en çok internet neden oluyor.” Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

Toplumsal cinsiyet adaletsizliği konusundaki algılardan birisi de, bazı kadınların erkekler tarafından yönetildiğini ve erkek egemenliğinin toplumun her kademesinde kendini hissettirmiş olduğunu düşünceleridir. Merve Hanım kadınların erkekler tarafından yönetilmesinin toplum olarak birileri tarafından yönetilmeye yatkın olduğumuzdan kaynaklandığını ifade etmektedir. Kadının erkek karşısında etkisiz kalmasının da bu sistemin bir uzantısı olduğunu düşünerek bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Adil bir kentte yaşamıyoruz, adil bir toplumda da yaşamıyoruz çünkü birileri tarafından yönetilmeye yatkınız.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

Kent mekânlarının eril mekânlar olması ve kadınların ihtiyaç ve beklentileri göz önüne alınmayarak planlanması da kadınların araştırma boyunca en çok şikâyet ettikleri problemlerden biri olmuştur.

“Kesinlikle adil bir kentte yaşadığımı düşünmüyorum. Bir kere her şey erkeklere öncelik verecek şekilde düzenlenmiş. Kadınların vakit geçirebileceği kadına veya çalışan annelere özel bir mekân yok. Kafamı dinleyebileceğim bir yer yok bu kentte.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Kentsel mekânlarda kadınların da çalışma hayatında yer alması gün içerisinde yorulmalarına sebep olmaktadır. İşten yorgun gelen kadın evde de çalışmaya devam ederek anneliğin getirdiği sorumluluklarla ve ev işleriyle uğraşmaktadır. Boşanmış bir kadın açısından bakıldığında iş konusunda iyileştirmeler gidilerek, mesai

saatlerinde bir düzenleme yapılabilir. Tuğba Hanımın kadının ev içi emeği hakkındaki görüşü bu durumu desteklemektedir.

“Adalet yok, eşitlik yok, saygı yok en başında. Hani derler ya “tek bildiğim adalet bizim koca memeli Adalet.” Erkekleri aslında biz şımarttık. Kadın işe gidecek, çalışacak sonra da gelip evde yemek yapıp çocuğa bakacak. Biraz bunu değiştirmek bizim elimizde olabilir bu saatten sonra.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Diğer kadınlar da kentin adaletten yoksun olduğunu ifade etmektedirler ve adillik konusunda düşünceleri şu şekildedir:

“Adil bir kentte yaşadığımızı söyleyemem. Bir kere biz toplumsal olarak adaletten yoksunuz. Aslında tamam adil davranılmıyor.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Türkiye genelinde kadına adillik yok diyorum ben hele hele Aksaray’da kadına adillik hiç olamaz.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Kadınlara adil davranma çok nadir görülen bir şey. Ben hiç kadın olduğum için öncelik verildiğini hatırlamıyorum. Gerek de yok zaten. Saygı gösterebilirler yeter.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre katılımcıların hepsi kentin adil olmadığını ifade etmişlerdir. Kadınlarda "adil değil" algısının oluşmasında, kentsel mekânların planlanması, iş hayatlarında karşılarına çıkan engeller ve zorluklar, saygı duyulmaması, yönetsel olarak ilerlemelerinin engellenmesi gibi nedenler yer almaktadır.

Pozitif Ayrımcılık

Pozitif ayrımcılık toplumda birtakım kişilere öncelik tanıma anlamına gelmektedir. Kadın çalışmalarında pozitif ayrımcılık ise kadın-erkek eşitliğini sağlamak için kadınlara toplumsal, siyasal ve ekonomik olarak birtakım haklarda öncelik verilmesidir. Donanım bakımından eşit niteliklere sahip olan kadın ve erkekte özellikle çalışma hayatında öncelik tanınması bir pozitif ayrımcılık ilkesidir. Kent deneyimi açısından gündelik kentsel etkinlik ve pratiklerde kadına verilen öncelikli haklar da buna bir örnektir. Kadınlara tanınan bu öncelik anayasa hukukunun eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmemektedir. Zira anayasada bu ilke şu şekilde yer bulmaktadır: “Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı

sayılmaz” (Ulucan, 2013: 16). Canan Hanım pozitif ayrımcılık konusunda kadınlara öncelik verilmediği kanaatindedir.

“Kadınlara pek öncelik verilmiyor. Kadın aktivite merkezi açıldı ama ne olur bilmiyorum.”(Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Pozitif ayrımcılık ilkesi toplumsal cinsiyet adaleti veya eşitlikçi yaklaşımlarda genel olarak olması istenen bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır fakat bazı kadınlar pozitif ayrımcılık ilkesine doğru bulmayıp, kadınlara erkekler eşit oranda hak verip, saygılı davranmanın daha doğru olacağını savunmaktadır.

“Kadına ayrıcalık tanımak da yanlış. Ben buna karşıyım ve bunu toplumsal cinsiyetçi bir yaklaşım olarak değerlendiriyorum. Aksine kadın-erkek aynı ortamda birlikte çalışmalıdırlar. Kadını sadece evde oturup, çocuk bakmakla yükümlü kılmak yanlıştır.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Aslında biraz da kadının kendi elinde bir şeyler. Şöyle bir örnek veriyim: En basitinden buradaki lavaboyu erkeklerle ortak kullanıyoruz. Ben bundan rahatsız değilim. Bu kişiye göre değişen bir şey ama belki başka bir kadın rahatsız olabilir. Bu iş yeri bana uygun mu evet, belki başka bir kadına uygun değildir.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

Pozitif ayrımcılık ilkesinin temelinde kadının ikinci plana atılmaması ve fırsat eşitliği tanınması görüşü yer almaktadır. Bir bakıma pozitif ayrımcılık eşitsizliği dengelemek adına kadına birtakım imtiyazlar tanımak anlamına gelmektedir. Yani eşit statülere ve yeterliliklere sahip kadın veya erkekten kadına öncelik verilmesi anlamını taşımaktadır. Buradan bunun da bir çeşit cinsiyetçilik olacağı hatta genel kabulün aksine kadına taraf olan bir cinsiyetçiliğin doğacağı anlamını çıkarmak yanlıştır. Pozitif ayrımcılık toplumsal cinsiyet adaletini dengelemek ve yerleşik olan erkek egemen yapının değişmesini sağlamak için bazı durumlarda gerekli olabilmektedir. Öte yandan kadına sonsuz imtiyazlar ve haklar tanımak olarak da algılanmamalıdır. Uluslararası platformda pozitif ayrımcılık ilkesinin sınırları belirlenmiştir. Pozitif ayrımcılık konusunda alınacak önlemlerin yeterli temsil gücü olmayan cinsiyetlerin(kadın veya erkek) mesleğe girmelerini kolaylaştıracak ve eşitsizliklerini gidermeyi sağlayacak ölçüde olacağı belirtilmiştir (Ulucan, 2013: 379).

Katılımcılardan Yeter Hanım kadın ve erkeğin aslında eşit olmadığını ifade etmektedir. Bu durum bazı kadınların toplumda eşitlikçi yaklaşımlardan çok eşitliği de kapsayan adil uygulamalara ihtiyaç duyduğunun bir kanıtı olabilir.

“Kadın ve erkek eşit değildir. Olmaması da gerekir. Erkek de kadın da yerini bilecek. Saygı olduktan sonra her şey olur. Tabii ki şiddet filan olmaması gerekir. Şöyle de bir durum var; bazı erkekler kadını kadın olarak görmüyor, kadınlar da erkeği ezik olarak görmüyor. İki taraf da saygısızlık yapıyor.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Pozitif ayrımcılık ilkesi eşitliği değil de adaleti sağlamak için gereklidir. Çünkü kadın ve erkek teorik olarak ve yasalarca kentsel imkânlarla (eğitim, çalışma, seçme ve seçilme, gezme, alışveriş, sosyal etkinlikler vs.) eşit ölçüde sahiptir. Bazı kentsel pratiklerde kadınlara öncelik verilmesi gereken durumlar olmaktadır daha doğrusu bazı kadınların talepleri bu yönde olmaktadır. Bazı kadınlar erkeklerle birlikte fatura kuyruğunda beklerken rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Mesela Hanife Hanım bu konudaki rahatsızlığını şöyle ifade etmiştir:

“Mesela bir sırada beklerken dört beş erkeğin arasında tek bir kadın olarak durmuşsun ama bunu düşünüp de öncelik verecek veya daha hassas davranacak erkek yok. Demiyor ki abla ya da kardeşim sen öne çık da işini gör demiyor, iteleyip kakalıyorlar. Elektrik, su ihtiyacın olduğunda kadınlara öncelik verilebilir, avantaj tanınabilir. Belki kadın sırada beklerken kocası gelir kadına kızar.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

Bu gibi bir durumda kadınlara öncelik verilmesi kadın-erkek ayrımını veya haremlik-selamlık ayrımını doğurmayacaktır. Çünkü kadınlar kentsel yaşamın vermiş olduğu bir tedirginlik ve güvensizlik duygusuna sahiptir. (sözlü veya fiziksel taciz, göz teması ile rahatsız etme gibi) Böyle bir durumda kadına ayrıcalık tanımak toplumsal cinsiyet adaletini sağlama yönünde gerekli bir adım olabilir.

Araştırma sonuçlarına göre kadınların geneli ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda kadına öncelik verilmesi fikrinden yanadır. Fırsat eşitliğinin erkeklere oranla kadınlarda düşük olması kadınlarda adaletsizlik duygusu uyanmasına sebep olmaktadır.

Erkek Egemen

Araştırmamızda sıkça karşımıza çıkan kodlardan birisi de “erkek egemenliğidir. Erkek üstünlüğü toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal alanlarında erkeklerin kadınlara göre daha ön planda tutulması anlamına gelmektedir. Ataerkil geleneğin etkisi hala devam eden toplumlarda bu sorun ile sıkça karşılaşmaktadır. Erkeğin ön planda tutulması kadının toplumda bir takım ayrımlara maruz kalmasına neden olmaktadır. Bu durum çalışma hayatı, mekân kullanımı, eğitim, siyaset kısacası kentsel etkinliklerin tamamında görülebilmektedir. Kadının kent deneyimlemesindeki en önemli kodlardan birisi olmakla beraber kent kullanımının sınırlandırılmasında da oldukça etkilidir.

“Erkek egemen, ataerkil bir gelenekten gelmenin hala etkisindeyiz. Erkektir yapar, kadınsın yapamazsın gibi tabirleri hala duyuyoruz. Kadınların bir adım öne çıkması istenmiyor. Ben çok zorlukları aşmış bugüne geldim. Kadın olmasaydım belki daha da iyi yerlere gelebilirdim ama birçok başarıyı kadın olarak elde ettim ve birçok erkekten daha iyi yaptığımı düşünüyorum.” diyen Elif Hanım kadınların erkek egemen yapının önüne geçebileceklerini ifade etmektedir fakat boşanmış bir kadının yaşama şartları düşünüldüğünde bu, pek mümkün olmamaktadır. Başka bir ifadeyle bazı kadınlar boşandıktan sonra birtakım zorlukları aşamamakta ve ister sosyal yaşamda olsun ister ekonomik yaşamda ilerleyememektedir. Kadınların boşandıktan sonra birtakım zorluklarla karşılaşmaları ve bakmakla yükümlü bir çocuklarının olması sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan erkeklerin gerisinde kalmalarına sebep olmaktadır.

“Her zaman erkeklere öncelik verildiği de bir gerçek.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Erkekler hep bir adım önde, ezici, bozucu, yıkıcı hep erkek. Ezilen erkek olsa bile sonradan evlenince o da karısını eziyor. Erkek olsaydım çok çalışırdım. Kadın olduğum için her işte çalışamıyorum.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Normalde kadın ve erkeğin eşit olması gerekir. Eşit mi? Değil. Erkeklere hep öncelik var. Kadının hakkı erkekten daha fazla olmalıdır. Çünkü o anadır, her yükü o çeker.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Mesela bizim köyde düğün olur resmen kadınlar erkeklere hizmetçidir. Kadın sana yemek hazırlamak zorunda değil. Öyle istiyorsan aşçı tutacaksın kadın da eğlenecek. Kısacası Aksaray ve çevresi erkek memleketi. Kadın burada hizmetçi.”(Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

Erkek egemen yapı eğitilmiş kadın sayısının çoğalmasına ve çalışan kadın sayısının artmasına bağlı olarak değişime uğrasa da henüz toplumumuzda etkisini tam olarak yitirmiş değildir. Tuğba Hanımın bir müşterisinin yaşadığı durum buna bir örnek olarak verilebilir.

“Öğretmen bir müşterim var bana dedi ki ben daha maaşımı almadım çünkü eşim idare ediyor diyor. Biz Arap olacağız diye kahve içmezdik. Köyden müşteriler geliyor, acele ediyorlar, işte, kocam bekliyor, kızar diyor.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre erkek egemen yapının kentsel hayatın her aşamasında özellikle iş yaşamında mevcut olduğu görülmektedir. Kadınların iş yaşamında ve eğitim alanında ilerleme kaydetmelerine rağmen hala bu yapının etkisinde oldukları görülmektedir. Çeşitli kademelere gelseler bile üst düzey yönetici pozisyonuna genelde erkeklerin getirilmesinin, erkek üstünlüğünün ve erkeklerin buldukları alanlarda daha başarılı olacağı kanısının önüne geçilebilmiş değildir. Boşanmış kadınların boşanmış erkeklere oranla daha fazla sıkıntı yaşamalarındaki nedenlerden bir tanesi de aslında mevcut olan erkek egemen yapıdır. Boşanma erkeklerde çok fazla sorun teşkil etmezken kadınların boşanması pek hoş karşılanmaz. Kadınlar genelde sabredemeyen, evliliğini sürdürmeye çalışmayan konumunda olmaktadır. Boşanmış bir erkeğe kötü gözle bakma pek görülmezken, boşanmış bir kadına bakış açısı farklı olmaktadır.

Çalışma Şartları

Teknolojik ve ekonomik gelişmişliğin ardından kadınların iş yaşamında görünürlüğü artmıştır. Hemen hemen her sektörde kadını görmek mümkündür fakat bu değişim ve gelişmelere rağmen iş hayatında kadının aşması gereken bir takım duvarlar mevcuttur. Çalışma hayatı koduyla boşanmış kadınların iş yaşamında karşılaştığı sorunlar, Aksaraylı kadınlar örnekle miyle analiz edilmiştir. Kentsel

hayatın bir uzantısı olan iş yaşamının kent deneyimlemesine ve adalet perspektifine etkisinin nasıl olduğu "çalışma şartları" başlığıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Kadınların iş yaşamında cinsiyete dayalı sorunlarına bakıldığında Kocacık ve Gökkaya'nın ücretlendirmede eşitsizlik, iş bulma ve yükseltimede eşitsizlik ve sözlü taciz ve gözle taciz şeklindeki bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir (Gökkaya ve Kocacık, 2015: 206, 207). Kadınlar bu yöndeki rahatsızlıklarını şöyle dile getirmişlerdir.

“Çalıştığın yerde erkeklerin pis bakmasından çok rahatsız oluyorum. En küçüğü bile yapıyor.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Ben daha önce sürücü kursunda çalıştım. Bir kadın olarak dışarıda çalışmak berbat bir şey. Erkeklerin bakış açısı çok farklı. Akşam işten çıkıyorsun, laf atan bir sürü insan var. Dönüp laf söyleyen ayrı bir dert, söylemesen ayrı. A bak bu da istiyor gibisinden kuyruğuna takılıp gelenler de var.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

İş şartları olsun, işverenlerin anlayışsızlığı olsun, işçilerin kötü davranışları olsun çok zor gerçekten. Beni çok yoruyorlar ama çalışmak zorundayım. Fazla temizlik yapmam yüzünden birtakım sorunlar yaşadım amirim ile ve bana seni döverim dedi.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Kadınların bir adım öne çıkması istenmiyor. Ben çok zorlukları aşıp bugüne geldim. Kadın olmasaydım belki daha da iyi yerlere gelebilirdim ama birçok başarıyı kadın olarak elde ettim ve birçok erkekte daha iyi yaptığımı düşünüyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre daha sosyal ve daha girişken kimliğe sahip kadınların iş yerlerinde sorun yaşamadıkları veya daha az sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu özelliklere sahip kadınların iş yerlerindeki diğer personeller tarafından sevildikleri görülmektedir.

“İş yerindekilerle aram çok iyidir. Patronum iyi bir insan. Müşterilerle de iyi anlaşırım. Zaten çoğu üniversite öğrencisi abla diyorlar bana.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Şöyle bir örnek veriyim: En basitinden buradaki lavaboyu erkeklerle ortak kullanıyoruz. Ben bundan rahatsız değilim. Bu kişiye göre değişen bir şey ama belki

başka bir kadın rahatsız olabilir. Bu iş yeri bana uygun mu evet, belki başka bir kadına uygun değildir.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Yaptığım işi seviyorum, Buradaki herkesle çok iyi anlaşırım. Bana espri yaparlar, dalga geçerler şakasına tabi. Hatta erkeklerle daha iyi anlaşıyorum. Beni çok severler.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“İş yerimde hiç bir sıkıntı yaşamıyorum. Patronum anlayışlıdır. Gerektiğinde izin verir. Çocuklarım için çalışma saatlerimi bile esnetti sağ olsun.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

Tabi ki bu duruma neden olarak boşanmadan sonra geçirilen psikolojik sorunlar gösterilebilir. Gözlem sonuçlarına bakıldığında boşanma sürecini daha sıkıntılı atlatan kadınların çevrelerine karşı daha güvensiz ve tedirgin olmaları ve yaşadıkları psikolojik rahatsızlıkların da bunda etkisi büyüktür. Diğer yandan özgüveni düşük kadınların iş yerlerinde sözlü taciz ve şiddete maruz kaldıkları da bir diğer gözlem sonucudur.

Kadının iş gücüne katılımı çalışma hayatında birtakım zorluklarla ve sorunlarla karşılaşmasına sebep olmuştur. Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte kadın-erkek rol bütünleşmesi, gecikmeli de olsa beraberinde kent mekânını kullanmada bir bütünleşmeyi gündeme getirmiştir (Aktaş, 2017: 139). Ülkemizde kadının çalışma yaşamı eğitim seviyesine göre değişmektedir. Eğitim seviyesi yüksek kadınlar, toplumun kadın cinsiyetine uygun gördüğü ve statüsü yüksek işler yapma eğilimindedir (Küçük: 2015: 3). Bunun dışında kalan kadınlar ise çoğunlukla hizmet sektöründe çalışmakta veya el becerisine dayalı birtakım işler yapmaktadırlar. Hizmet sektöründe çalışan kadınlar meslek sahibi ve eğitilmiş kadınlara göre daha düşük ücretli, daha fazla emek ve zaman gerektiren işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum boşanmış ve çocuk sahibi kadınlar açısından değerlendirildiğinde maddi ve manevi yetersizliklere neden olabilmektedir. Kadının çalışma şartları kentteki ve iş yaşamındaki adaletin işlerliğini de değerlendirmemize yardımcı olmuştur.

Kadınların çalışma yaşamına katılımıyla sorumluluklarının iki katına çıkması özellikle boşanmış bir kadın açısından bakıldığında çalışma hayatı ile aile hayatını dengeleyememesi sorununu karşımıza çıkarmaktadır (Demirci, Günsel ve Köroğlu, 2015: 76, 77). Her iki araştırma sonucu karşılaştırıldığında boşanmış

kadınların geç saatlere kadar çalışmaları veya zamanlarının çoğunluğunu işte geçirmeleri kent ve aile hayatı açısından olumsuzluklar yaşamalarına neden olmaktadır.

Çalışma hayatında toplumsal bakış açısı ve kadının anne rolünü sürdürmesi, öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik gibi annelik vasfı taşıyan mesleklere yönelmesine sebep olmaktadır. Birçok kadının bu meslekleri yapacak eğitim düzeyine sahip olmaması ve çalışma hayatına boşandıktan sonra girmesi toplum tarafından olumlu bakılmayan ve geç saatte eve gelmesini gerektirecek meslekleri yapmalarına neden olmaktadır. (Kafe, restaurant, fabrika gibi yerlerde çalışmaları) Aksaray gibi iktisadi kalkınması yüksek olmayan küçük ölçekli kentlerde iş bulmanın kolay olmaması boşanmış kadınlara da çok fazla tercih hakkı sunmamaktadır. İşten çıkışlarda güvensizlik ve tedirginlik, taciz gibi korkuların yaşanmasına sebep olmaktadır. Tabi arabası olan kadınların bu sıkıntıyla karşılaşma oranları daha düşüktür.

Kendi işlerini yapan kadınların terzi, kuaför, sürücü kursu sahibi) kötü gözle bakma, laf atma veya taciz gibi durumlarla karşılaşmadıkları görülürken, başkalarının iş yerlerinde çalışan kadınların bu durumla karşılaşma olasılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3.3.3. Mekan-Kadın Etkileşiminin Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemedeki Etkisine İlişkin Algılar

Kentsel mekânlar kadının moderniteyle birlikte farklı bir imaja büründüğü alanlardır. Çoğu zaman gündelik yaşamın bir parçası konumunda olan bu mekânlar kullanıcıları ile birtakım bağlar oluşturmaktadır. Kullanıcılar kadın olduğu zaman özellikle de boşanmış bir kadın olduğu zaman mekânsal kodlar kadınlar üzerinde çeşitli algılar oluşturmaktadır. Çünkü boşanmış bir kadının kültürel/psikolojik algısı diğerlerinden farklıdır. Bu açıdan boşanmış kadının kentsel kimliği kentsel mekân deneyimini etkilemektedir. Mekân-kadın etkileşimi kadının sosyal benlik temsili, iş hayatı, çocukları, eğitimi, ihtiyaçları dâhilinde cereyan etmektedir (Aytaç, 2007: 223). Araştırma bulguları kadınların kent kullanımlarının bu yönleriyle

şekillendiğinin bir göstergesidir. Bu bağlamda oluşturulmuş kodların analizleri mekân etkileşiminin kent deneyimlemesiyle bağlantısına ışık tutmaktadır.

Boşanmış kadınların kent deneyimini konu alan bu araştırmaya göre kadınların genelinin sosyallikten anladıkları arkadaş çevresi ile bir yerlere gitme, bir yerlerde oturma ve muhabbet etme şeklinde olmaktadır. Sosyal değilim diyen kadınların bazıları yeterli arkadaşları olmadığı için veya iş yerlerine gelen müşterilerle bu deneyimi yaşadıkları için sosyalleşmeye ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal olmadıklarını ifade eden kadınların kenti mecburiyetten kullanmalarındaki etkenlerin fatura yatırma, temel ihtiyaçlar için alışveriş yapma veya işe gidip gelme gibi gündelik kentsel gereksinimler için dışarı çıkmak zorunda olmalarıdır.

Bu araştırmada dikkat çeken bir diğer unsur da, çalışan kadınların çocuklarını emanet edebilecekleri devlet destekli kurumların olmayışıdır. Bundan şikâyetçi olan kadınlar bu yönde hizmet veren bir takım kuruluşların olduğunu fakat özel oldukları için maddi yetersizliğin söz konusu olduğunu ifade etmektedirler.

Günümüz modern toplumlarının, özellikle de genç kuşağın en büyük sosyalleşme alanı olan kafe kültürü, boşanmış kadınlarda farklı algılar oluşturmaktadır. Katılımcıların genelinin kafe kültürüne bakışı pek olumlu yönde olmamakla birlikte sadece 2 kadın kafeyi arkadaşlarıyla zaman geçirip, sosyalleşebileceği bir alan olarak görmektedir. Diğer kadınların bu kültürü taşımama gerekçeleri ise boş bir etkinlik olarak görmeleri ve çevrenin bakışlarından rahatsızlık duymalarıdır. Kimi kadınlar ise buradaki genç kuşağın davranışlarını hoş karşılamadıkları için tercih etmemektedirler.

Kadınların kenti deneyimlemesinde “mekân eksikliği” araştırmanın odak noktası olan kodlardan bir tanesidir. Zamanının çoğunu kamusal alanda geçiren ve çalışan kentli bir kadın için yeterli olmayışı önemli bir sorun teşkil etmektedir. Mekân eksikliği Aksaray kentinde iki şekilde cereyan etmektedir. Birincisi sosyal aktivite alanlarının ve kadınların özgürce gezebileceği alanların azlığı, ikicisi zaten var olan kısıtlı mekânların erkek egemen mekânlar olması dolayısıyla kadınlar tarafından etkin kullanılmamasıdır. Aslında kadınların kendilerini tedirgin hissetmeleri alışlagelmiş kültürün etkisiyle bazı mekânların erkeklere ayrılmış gibi

görünmesini kabullenmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Boşanmış bir kadın için mevcut mekânlar tedirginlik oluşturabilmektedir. Açıkça ifade etmek gerekirse, kadınların bazıları da mekân eksikliğini öne sürerek bir savunma mekanizması oluşturmaktadırlar. Bunun nedeni ise mekânın eksikliğinden çok, mevcut mekânlardaki saygı ve adaletten yoksunluğun kadınlarda böyle bir algı oluşturmaktadır. Yapılan gözlemlere göre aslında kadınlar, eşitlikçi ve kendilerini tedirgin hissetmeyecekleri veya bakışlardan rahatsız olmayacakları mekânların yokluğundan şikâyet etmektedirler. Katılımcıların şikâyet ettikleri bir diğer nokta ise kent mekânlarının ücretli kafeler şeklinde hizmet vermesidir.

Gece sokağa çıkma konusunda Aksaraylı kadınların çok fazla cesaretli olmadıkları ve önyargı sahibi oldukları görülmektedir. Çoğu kadın mecbur kalmadıkça akşam 9'dan sonra sokağı kullanmamaktadır. Bundaki en büyük etken şüphesiz ki bu saatlerde kendilerini güvende hissetmemeleridir. Bununla beraber gece vakti kadının dışarıda olmaması düşüncesi de gece kent kullanımını azaltmaktadır.

Boşanmadan sonraki süreçte kadınların ailesinin ve çevresinin tutumunun oldukça önemli olduğundan bahsetmiştik. Katılımcıların hemen hemen hepsi ailesi tarafından bir baskı görmedikleri halde çevrenin tutumundan rahatsız olduklarını beyan etmişlerdir. Kadınlar doğrudan fiziksel veya sözlü bir ithamda bulunulmadığını fakat çevredekilerin bu baskıyı bakışlarıyla hissettirdiklerini düşünmektedirler. Çevrenin bakış açısı bir tedirginlik ve çekimsizlik meydana getirmektedir.

3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Adaletinin Kent Deneyimlemedeki Etkisine İlişkin Algılar

Araştırma sonuçlarına göre yasalar önündeki ve teorikteki eşitliğin günlük kentsel pratiklerde görülmediği saptanmıştır. Bunun en önemli nedeni olarak ise eşitliği de kapsayan hakkaniyetli ve adaletli uygulamaların ve rollerin toplumsal ve ekonomik anlamda işlerlik kazanmaması gösterilebilir. Kadınların toplumsal cinsiyet adaleti açısından en büyük problemi çalışma hayatında yaşadıkları saptanmıştır. Birçok kadının yeterli eğitim düzeyine sahip olmaması ve çalışma hayatına boşandıktan sonra girmesi toplum tarafından olumlu bakılmayan ve geç saatte eve

gelmesini gerektirecek meslekleri yapmalarına neden olmaktadır. İktisadi kalkınması yüksek olmayan küçük ölçekli kentlerde iş bulmanın kolay olmaması boşanmış kadınlara da çok fazla tercih hakkı sunmamaktadır. Bu durum boşanmış ve çocuk sahibi kadınlar açısından değerlendirildiğinde maddi ve manevi yetersizliklere neden olabilmektedir. Kendi işyerleri ve meslekleri olan kadınlarla eğitim seviyesi daha yüksek kadınlar çalışma şartlarında pek bir olumsuzlukla karşılaşmamaktadırlar. Kötü gözle bakma, azarlama sıkça görülürken, fiziksel bir şiddete maruz kalma veya tehdit edilme gibi olumsuzluklarla karşılaşmadığı gözlemlenmiştir. Sadece bir katılımcı tarafından sözlü şiddet gördüğü ifadesine rastlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bir başka bulgu da toplumun boşanmış kadınlara hoş bakmaması ve bundan kaynaklı çevre baskısının erkeklere oranla kadınlarda daha fazla görülmesidir. Toplumumuzda boşanan kadınlar sabredemeyen, evliliğini sürdürmeye çalışmayan konumunda olmaktadır. Boşanmış bir erkeğe kötü gözle bakma pek görülmezken, boşanmış bir kadına bakış açısı farklı olmaktadır. Bu durum, çoğu kadının günlük kentsel pratiklerde kendini geri çekmesine neden olmaktadır. Boşanmış ve çalışan kadınların anne babasıyla oturmak yerine kendi evlerini açtıkları görülmektedir. Kadınların kendi evlerini açmalarının nedeni olarak evliken yaşanan baskı ve boşandıktan sonraki çevre ve aile baskısından dolayı kendi ayakları üzerinde durma isteğidir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların ihtiyaç duyduğu şeyin cinsiyet eşitliği değil fırsat eşitliği ve adil uygulamalar olduğu görülmektedir. Bu anlamda kentte yerel yönetsel uygulamalarda ve çalışma hayatında kadınlara daha fazla fırsat eşitliği tanınması gerekmektedir.

Katılımcıların tamamı kadınlara adil davranılmadığını düşünmektedir. Kentin sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan adil bir mekân olmadığını düşünmelerinin altında yatan neden, bütün bu alanlarda erkek önceliğinin olduğu fikridir. Özellikle çalışma hayatında kadının ikinci planda olduğunu vurgulayan katılımcı sayısı fazladır. Mekân kullanımı olarak adaletten yoksunluğu vurgulayan kadınlar, özgürce dolaşabilecekleri alanların olmadığını ve bundan rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir.

Pozitif ayrımcılık konusunda katılımcı kadınlar farklı düşüncelere sahiptir. Bazı kadınlar pozitif ayrımcılık ilkesine olumsuz baktıklarını ve kadına öncelik vermek yerine saygı göstermenin doğru olacağını ifade ederken, bazıları kentsel yaşamın her alanında kadınlara öncelik verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Kadınların bu konudaki talepleri daha çok gündelik işlerde, örneğin banka, belediye binası gibi kurumlarda sıra beklerken veya fatura işlemlerinde öncelik tanınması yönünde olmaktadır.

3.4. Kent Dindarlığı Teması Bulguları

Tablo 3 4: Kent Dindarlığı Teması Altında Verilen Kodlar

Kodlar	Tema
Muhafazakârım Muhafazakâr Değilim Dini Mekânları Kullanırım Din Mekânları Kullanmam Namaz kılarım Namaz kılmam Özel Alan	Kent Dindarlığı

Kadınların kent kullanımında dindarlık algısı, kendilerini muhafazakâr olarak adlandırma veya muhafazakâr görünümüne, namaz kılma durumlarına ve gelenekselliğe bağlı kalma durumlarına göre analiz edilmiştir. Modernleşme ve kentleşme ile birlikte dindar ve muhafazakâr kesimin dinsel ritüelleri estetize etmesi ve tüketim toplumunun bir parçası konumunda olması, kentli kültüründen etkilenmesi yeni bir oluşum olan kent dindarlığını ortaya çıkarmaktadır.

Kent dindarlığı kentte yaşayan dindar ve muhafazakâr diye adlandırabileceğimiz kesim açısından, “kentli kimliği” ve “kentli profili” üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Modernite ile birlikte ortaya çıkan kent kültürünün dindar bir insan açısından nasıl şekillendiği veya dindar bireyin bu kültürden nasıl etkilendiği üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Bu durum “Modern kültüre uyum sağlama açısından muhafazakâr bir birey için bir farklılık oluşturmakta mıdır?” sorusunu akla getirmektedir. Buradan hareketle iki temel faktör üzerinde durulmuştur. Birincisi, dinin sınırlandırıcı ve kısıtlayıcı yapısının kent kullanımına etkisi, ikincisi bunun aksine paradoksal bir yaklaşımla dinin veya dini ritüellerin bir

sosyalleşme aracı olarak kullanılmasıdır. Altan'ın da ifade ettiği gibi “Müslüman bir ülkede din zaten ritüellerle gündelik hayatın içindedir” (Altan, 2011: 219) fakat bu, dinin toplumla bütünleşmiş olan kültürel kodlarına işaret etmektedir. Bir başka ifadeyle Altan'a göre çocukların sünneti, kandiller, bayramlar, maddi ve manevi paylaşımlar kutsal mekânlar kent kültürünün içinde zaten vardır (Altan, 2011: 19).

Bu çalışmadaki fark bir kültür mirasına dönüşmüş dini değerlerin sadece kültür olarak algılanması ile dindar bir kentlinin yaşamının merkezine bu ritüelleri koyması arasında ortaya çıkmaktadır.

Kadın, İslam toplumlarında Batı'nın söylemlerinin aksine hiç bir zaman ikinci plana atılmamıştır. Batı, eşitlik adı altında kadına verdiği (sözde) özgürlüğün İslam toplumlarında yakalanamadığını ve bu anlamda İslam toplumlarının geri kalmışlığının en büyük sebeplerinden birinin de kadına verdiği değerle orantılı olduğunu iddia etmektedir (Birekul, 2015: 128). Kadınlar ikinci konumda olmamakla birlikte geleneksel İslamcı bir kadın profilini de göz ardı etmemek gerekir. Ancak, günümüz toplumlarında geleneksel İslamcı kadın modelinin dışına çıkılarak, kadınlar evinin kapalı kişisel dünyasının ve muhafazakâr yapısının aksine kollektif kitlesel hareketlere karışan, aktif, kamusal alanda erkeklerle bir arada bulunan İslamcı kadın profilini kentli kimliği ile birleştirmektedir (Göle, 2010: 115). Öte yandan dinin birtakım kısıtlayıcı ve sınırlandırıcı etkileri göz önünde bulundurulduğunda kent kullanımı açısından ortaya çıkabilecek farklılık kentsel deneyimi etkilemektedir. Bu anlamda din, eğer bir sınırlandırmayı gerekli kılıyorsa muhafazakar veya dindar bir kentli için pratikte bir kriter oluşturabilmektedir. Somutlaştırmak gerekirse, kadınların giyim-kuşamı, muhafazakâr bir kadının alışverişini nerden ve nasıl yaptığı, tesettürün kentli kimliğini nasıl etkilediği kent deneyimi açısından önem arz etmektedir.

İkinci olarak, dinin sosyalleşme aracı olarak kullanılması kent deneyimlemesi üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Böyle bir sosyalleşme alanının oluşması da sekülerin ve dinselini iç içe geçmesini sağlamaktadır (Sungur, 2017: 1289). Kadınların dini toplantılara, sohbetlere katılımı, kadın günlerinde yapılan dini etkinliklerin birleştirici rolü bazı kadınlar açısından bakıldığında birer sosyalleşme aracı olabilmektedir. Diğer taraftan kentin bir parçası konumunda olan kutsal

mekânların kullanımı da gündelik hayatta kent deneyimlemesinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Muhafazakârim

Muhafazakârlık, tarihsel süreçte toplumlara gerek kültürel, gerek dinsel gerekse siyasi anlamda yön veren bir olgu olmuştur. Kentli kadının muhafazakârlığı söz konusu olduğunda ise düşünceler şöyle olmaktadır:

“Dindarım diyebilirim. Ben her şeyi tevekkülle yaparım. Bugüne kadar inancım ile ayakta durdum.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

Muhafazakârlık sadece İslam dini ile özdeşleşen bir kavram olmamakla birlikte diğer dinlerde ve kültürlerde yer alan bir kavramdır. Muhafazakârlık kavramı dinsel ve kültürel alanda olduğu kadar siyasi alanda da kendini göstermektedir. Bu nedenle sadece dinsel ritüeller değil geleneksel kodlar da muhafazakârlık sembolü olabilmektedir. Toplumun bazı kesimlerine göre boşanmanın hoş karşılanmaması, alkol ve sigaradan uzak durulması, günümüz muhafazakârlığının aksine gelenekselliği devam ettiren bazı ailelerde kadınların erkeklerle aynı mekânlarda bulunmasının hoş karşılanmaması gibi kültürel normlar muhafazakârlık anlayışıyla açıklanabilmektedir. Elif Hanım da böyle bir kültürle yetiştiğini ve muhafazakâr bir kadın olduğunu ifade etmektedir.

“Biz muhafazakâr bir toplumuz. Ben muhafazakâr bir ailede büyüdüm ve o gelenekle yetiştim. O kültürle yoğruldu ve onu taşıyorum.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Örtünmek veya başörtüsü birçok toplumda muhafazakârlık kavramıyla eşdeğer olarak görülmektedir.

“Ben önceden çok açtım, sonradan kapandım. Mini etek de giydim. Şimdi dikkat ediyorum. Tabi bir takım şeyleri yapmamaya gayret ediyorsun.” (Filiz, 36, Kuaför, 2 Çocuk)

“Kur’an öğrenmek için altı ay kadar bi camiye gittim sonra bıraktım. Ben önceden kapalıydım sonradan açıldım. Eşim buna sebep oldu. Şimdi tekrar kapanmayı düşünüyorum.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Muhafazakâr Değilim

Aksaray'da yaygın olarak görülen hareketlerden birisi yazın çocukların Kur'an kurslarına gönderiliyor olmasıdır. Kadınların bir kısmı muhafazakâr veya dindar olmadıkları halde çocuklarını Kur'an kurslarına göndermektedir. Yapılan gözlemlere göre bunun, Aksaray'da yerleşmiş geleneksel kültürün bir etkisi olduğu kadar kadınların kendilerinde var olan dinsel boşluğu çocuklarını böyle bir aktiviteye yönlendirerek gidermek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Kadınlar muhafazakâr olmamalarını aşağıda verilen alıntılardaki gibi ifade etmişlerdir.

“Muhafazakârlık değil de inançlıyım. Çocuklarımı Kur'an kursuna gönderiyorum, dini kitaplar alıyorum dinlerini öğretiler diye.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

“Muhafazakârim diyemem ama çocuklarımı Kur'an öğrenmeye gönderiyorum. Aslında bunu biraz da sosyal etkinlik ve vakit geçirsinler diye yapıyorum.” (Zeliha, 32, Sekreter, 2 Çocuk)

“Muhafazakâr olduğumu söyleyemem ama inançlıyım.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

Günümüz muhafazakârlığı belirli temalar ve semboller aracılığı ile eskinin veya dinsel olanın canlı tutularak modernleşmesi gerektiğini savunur bir kimliğe sahiptir (Yücebaş, 2012: 63). Nurgül Hanım da muhafazakârlığı gelenekselleştirilen kadınlardan bir tanesidir.

“Muhafazakâr mıyım? Pek değil. Başımı geleneksel olarak örtüyorum. Alışkanlıktan.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Hayır ben ateistim.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

Araştırma bulgularına göre muhafazakârlık kavramı dış görünüş yani giyim kuşam, örtünme ile özdeşleştirilirken, dindarlık denildiğinde namaz kılma Kur'an öğrenme-okuma gibi dini emirler akla gelmektedir. Kadınların kendilerini muhafazakâr olarak adlandırmalarında gelenekselliğin etkisi oldukça önemlidir. Geleneksellikten gelen bir takım kodlar kısıtlamalara yol açmaktadır. Aslında kadınların muhafazakârlık ve inanç kavramlarını çok iyi ayırt edemedikleri görülmektedir. Bunun nedeni olarak da dinsel olanın gelenekten öğrenilmesi ve buna bağlı olarak geleneksellikten gelen bir din anlayışının hâkim olmasıdır.

Dini Mekânları Kullanırım

Kentsel mekân deneyiminin bir bölümünü de dini mekân kullanımı oluşturmaktadır. İbadetini dışarda yapmak isteyen veya kutsal kabul edilen mekânları gezmeyi seven kadınlar dini mekân kullanımlarını şu şekilde ifade etmektedirler:

“Namazımı düzenli kıldığımı söyleyemem ama inançlıyım. Camilere, türbelere gitmeyi severim. Huzur buluyor insan orada ama sık sık ziyaret eder miyim? Pek değil.” (Hatice, 34, Garson, 2 Çocuk)

“Aslında camiye gitmeyi severim, Kur’an öğrenmek için altı ay kadar bi camiye gittim sonra bıraktım.” (Yeter, 33, Terzi, 2 Çocuk)

Dini Mekânları Kullanmam

Kutsal mekânlar kentlerin öne çıkan önemli unsurlarından birisidir. Bu mekânlar cami, türbe, dini sohbet evleri olabildiği gibi tarihsel yapıtlar da olabilmektedir. Tarihsel süreçte mekânın kutsallaşması kentin dini kimliğini yansıtmakla beraber bazı kentlerin ilgi odağı olmasını sağlamıştır. Özellikle antik dönemde dini kimliğin şehirler üzerindeki tesirinin şehir tiplerini belirlediği görülmektedir (Yıldırım, 2014: 137). Kentlerin dini kimliği muhafazakâr yaşamı etkilediği gibi, dindar kentlilerin kentsel deneyimi üzerinde de etki oluşturabilmektedir. Örneğin kadınların toplu halde turlarla gittiği umre ziyaretleri kentli bir kadının dini inancının gereğini yerine getirirken aynı zamanda sosyalleşmesini de sağlamaktadır. Bu anlamda Yıldırım'ın ifade ettiği gibi, şehirler adeta ruhun mekâna mekânın da ruha sinme yeridir (Yıldırım, 2014: 138). Bazı kadınların dini mekânları kullanmama gerekçeleri şöyledir:

“Camilere, kadınların toplandığı dini, mekânlara çok gittim. İnsanlar doğruları anlatmıyor orada. O yüzden gitmeyi bıraktım. Kendimi huzurlu hissettiğim yerlerden birisi mezarlıklar. Oraları ziyaret ediyorum. Başka da dini mekânları kullanmıyorum.” (Canan, 46, Hizmetli, 3 Çocuk)

“Namazları da düzenli kılmıyorum. Üç dört sene Kur'an kursuna gittim ama camilere filan gitmektense evde ibadet etmeyi seviyorum. Çünkü kalabalık ortamları sevmiyorum. Sanki herkes bana bakıyor, gözleriyle bana bir şeyler anlatıyorlar gibi

geliyor. Kendimi ezik hissediyorum. Bir dini yerler değil, böyle toplu yerlerde rahat hissetmiyorum.” (Hanife, 45, Garson, 1 Çocuk)

“Ben ateistim bu nedenle dini mekânları kullanmam ama bunu çocuğuma yansıtmam. İlerde araştırsın her şeye kendisi karar versin.” (Merve, 28, Sosyolog, 1 Çocuk)

“Pek namaz kılmam o yüzden camiye de pek gitmem.” (Nurgül, 42, Hizmetli, 2 Çocuk)

“Namazı özel ve dini günler hariç kıldığımı söyleyemem. Dini ortak kullanım alanlarını da kullanmıyorum. Milyon dolarlık bir camiye kaç kişi gidiyor? Aynı şekilde bir alışveriş merkezine de. Şimdiki nesil teknolojik ve gözü açık yetişiyor. Din ikinci hatta üçüncü planda.” (Tuğba, 32, Kuaför, 2 Çocuk)

Özel Alan

Özel alan kodu, kadının birçok toplumsal konuda olduğu gibi ibadet konusunda da evle özdeşleşmesi sonucu ortaya koyulmuştur. Elif Hanım da kutsal gecelerde camiye gitmek yerine çoğu kadın gibi evde ibadet etmeyi tercih etmektedir.

“Ben babaannem tarafından sünni, dedem tarafından alevi mezhebine mensubum. Karma yani. Ama gerçek aleviliği yaşamıyorum. Bak ben namaz kılarım kimse bilmez. Çok inançlıyım. Yaradanla aramda kuvvetli bir bağ vardır. Her daim ona sığınırım fakat inancımı içimde ve kendi özel alanımda yaşamayı seviyorum. Camilere ve toplantılara gitmem. Çünkü bazı kadınların toplandığı yerlerde yanlış yönlendiriyorlar. Kentte o kadar çok kapalı kadın var ki birçoğunun içi boş.” (Elif, 46, Kütüphaneci, 1 Çocuk)

Kutsal gecelerde camilerde cemaatle kılınan namazlar hem bir ibadet hem de toplumun kaynaşma aracı olmaktadır. Aksaray kentinde çokça görülen dini sohbetler de aynı niteliği taşımakla birlikte kentin yoğun yaşantısından kaçıp bir nevi kulluk vazifesini yerine getirmenin ve huzur bulmanın bir parçası olarak görülmektedir. Kadınlardan bir kısmı bu deneyimi yaşadığını fakat bekledikleri huzuru bu mekânlarda bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Kadınlar dini mekân kullanım algısı farklı olabilmektedir. Din mekân kimi kadın için cami olurken, kimisi için de türbe ve mezarlık ziyareti olmaktadır.

3.4.1. Kent Dindarlığının Boşanmış Kadınların Kent Deneyimlemedeki Etkisine İlişkin Algılar

Kent dindarlığı teması ile alakalı yapılan görüşmeler, dindarlığın sosyal hayata ve kent kullanımına nasıl etki ettiğini analiz etmemize yardımcı olmaktadır. Daha açık bir ifade ile dindarlığın ve muhafazakârlığın kentte ve kentsel mekânda nasıl cereyan ettiğini anlamamızı sağlamıştır. Kadınların kent kullanımında dinin etkisi konusu muhafazakârlık, namaz kılma ve geleneksellik anlayışlarına göre değerlendirilmiştir. Muhafazakâr olup olmadıklarına ise kendi söylemlerinden ve kendilerini kısıtlayıp kısıtlamama durumlarına bakılarak karar verilmiştir. Katılımcılar muhafazakârlığı genel olarak başörtüsü, namaz, geleneksel değerlere bağlılık gibi kodlarla eşleştirmektedirler. Aslında muhafazakâr değilim diyen kadınların bir kısmı da bazı konularda kendini sınırlandırmaktadırlar.

Boşanmış kadınların kent deneyiminde dindarlık algısı araştırmanın diğer temalarında yer alan kodlardan ve bulgulardan yola çıkılarak değerlendirilmiştir. Kadınların mekân kullanımlarında daha önce belirtilen argümanlar dindarlık ve muhafazakârlıkla ilişkilendirilmiştir. Buna göre, sosyalleşme, kafe kullanımı, eğitim, sınırlandırılıp sınırlandırılmama durumu, gece kenti kullanma gibi kentsel etkinlikler muhafazakârlık kavramıyla ele alınacaktır. Başörtüsü kullanan ve “kapalı” diye adlandırabileceğimiz katılımcılar açısından kentsel mekânı kullanmada bir farklılık veya kısıtlama olmadığı görülmektedir. Aksaray kentinin bir geçiş kültürü taşıması, ne tam muhafazakâr ne de tam seküler bir toplum yapısına sahip olmayışı toplumu ortak noktada birleştirmektedir. Mesela açık olup, namaz kılmayan kadınlar da çocuğunu Kur’an kurslarına göndermekte veya kendisi gitmekteyken, tesettürlü olup namaz kılan kadınlar da bunu yapmaktadırlar ve birlikte sohbetlere gitmektedirler.

Kadınların sosyalleşmelerinde muhafazakârlığın etkisi görülmemektedir. Örneklem kapsamında dinsel ritüellerin bağlayıcı ve kısıtlayıcı olmadığı saptanmıştır. Buna rağmen, kent kullanımı ve adalet perspektifi temasında açıklandığı üzere boşanmış kadınların kent kullanımlarını dindarlıktan çok çevre baskısı, maddi gelir, çalışma ve çocuk etkilemektedir. Bazı kadınların ise muhafazakâr olmadığını ifade etmesine rağmen kadının gece vakti sokağa çıkmasını

doğru bulmadıkları görölmektedir. Buradan muhafazakârlık anlayışının sadece dinsel öğelerle özdeşleşmediği ve geleneksel birtakım kodların da muhafazakârlıkla eşdeğer olduğu savı ortaya çıkmaktadır. Araştırma bulgularına göre kadınların iş hayatında ve sosyal hayatta erkeklerle aynı ortamda bulunması, muhafazakârlığa aykırı bir durum olarak görölmemektedir. Böyle bir algı oluşmasında kadınların boşanmış olduğu için çalışmak zorunda olmaları veya kentsel kimliğin bunu gerekli kılması ve kadının ve muhafazakâr kadının kamusallaşması temel etken olmaktadır.

Araştırma bulgularına göre muhafazakâr kentli kadın hem başörtüsünü takıp, namazını kılan hem de kentsel pratikleri yerine getirebilen sosyal kadın konumuna gelmiştir. Göle'nin ifadesi ile; "kentli muhafazakar kadın kimliğini görünür kılmakta, modern kent ortamında tutarlı bir inanç sistemi ve yaşama sistemi geliştirmeye çalışmakta olduğu görölmektedir. (Göle, 2009: 44) Muhafazakârlığın kentli kültürüne eklemlenmesi ticarete ve iş yaşamına atılma, modayı takip etme, alışveriş anlayışının modern muhafazakâr yönde değişmesi modernitenin ve dinin iç içe geçmesine yol açmaktadır.

Muhafazakâr kentsel kimliğin bir başka göstergesi de kafeler olmaktadır. Tüketim toplumunun bir sembolü olan kafeler bugün, ister muhafazakâr olsun ister muhafazakâr olmasın her kesimden insanı bir araya getirmekte ve farklılıkları mekân aracılığı ile ortadan kaldırmaktadır. Buna alışveriş merkezleri, spor salonları da dâhil edilebilir.

Kentsel yaşamın vazgeçilmez etkinliklerinden birisi olan kadın günleri dinin kent kullanımı üzerindeki etkisini görmekte açık bir örnek teşkil etmektedir. Kadınların bazıları açısından bir sosyalleşme aracı ve kentsel gereklilik olan kadın günleri, dini nitelik taşıması yönünden de kadını kentsel mekâna taşıyan bir araç konumundadır. Çünkü burada verilen dini sohbetler ilgi çekici olmakta ve bu etkinliğe katılımı artırmaktadır.

Sonuç olarak muhafazakârlığın kentsel deneyime etkisi bu araştırma açısından belirgin nitelik taşımamaktadır. Bundaki en büyük etkenlerden bir tanesi Aksaray'ın küçük bir kent olması ve dindar veya dindar olmayan her iki kesimin kullanım alanlarının ortak ve sınırlı sayıda olmasından ileri gelmektedir. Metropolitan kentlerin aksine alkollü mekânların bulunmaması her iki kesimin

vaktini aynı yerlerde geçirmesine neden olmaktadır. İlaveten bu araştırma kapsamında İslamın küreselleşme ve modernleşmeye karşı olmadığı bunun aksine modern dünya ile İslami pratikleri birleştiren bir kentli kimliği ortaya çıktığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, boşanma olgusu, mekân algısı ve mekânsal deneyimin iç içe geçtiği bir araştırma alanını temsil etmektedir. Boşanmanın getirdiği psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlar ve buna karşın boşanmadan sonra oluşan özgürlük algısı kentsel mekân deneyimini önemli ölçüde etkilemektedir. Eğitim, toplumsal statü ve roller, çalışma hayatı, sosyal ilişkiler kadınların kentte nasıl konumlandırıldıklarını analiz etmemizi sağlamıştır. Araştırma bulguları aynı zamanda kentsel deneyim üzerinden ortak yaşam alanlarının ortaya çıkarılmasına olanak tanımaktadır. Kent hayatının fiziksel ve sosyal bileşenleri, kadınların mevcut imkânlardan yararlanmalarını sağladıkları gibi bazen de bu imkânları kısıtlı kullanmalarına sebep olmaktadır. Bu bileşenler kimi zaman kentin sosyo-ekonomik özellikleri olurken kimi zaman da yerel halkın toplumsal bakış açısı olmaktadır.

Bu araştırmanın amacına bağlı olarak Aksaray'da kadınların kent kültürü ve kent algısı saptanmaya çalışılmıştır. Kent algısı boşanmış kadınların kentte nasıl konumlandıklarını ve kentsel kimliklerini, kent kültürü ise boşanmış kadınların kentsel dinamikler ve kentsel pratikleri çerçevesinde mekânsal deneyimlerini ortaya koymamıza yardımcı olmuştur. Katılımcıların kentte yaşamalarına rağmen genelinin kentsel kimlik kazanamadığı ve kendilerini kentli olarak adlandıramadıkları tespit edilmiştir. Buradaki en büyük etken kadınların büyük çoğunluğunun kırsal kültürden gelmesi ve aynı zamanda Aksaray'ın karma kültüre sahip olmasından ileri gelmektedir. Kentlilik denilince sanayinin gelişmiş olması, devasa binalar ve birbirleri ile yarışan markaları bünyesinde barındırın alışveriş merkezlerinin çokluğu kısacası metropolitan kentlerin zihinde canlanması da kadınların bu yönde düşünmelerine sebep olmaktadır. Çünkü Aksaray bu özellikte bir kent değildir. Bunun aksine küçük ölçekli de olsa yaşadıkları yerin bir kentin sahip olabileceği birtakım özelliklere sahip olduğunun farkında olan kadınların kenti daha sosyal ve etkin kullandıkları tespit edilmiştir.

Kadınların sosyal hayata katılmaları ve mekân kullanımları birtakım faktörler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Eğitim, çalışma hayatı, maddi gelir, özgüven ve çevre baskısı, toplumsal cinsiyet adaleti ve dinsel ritüeller bu deneyimlemede temel etken olmaktadır. Kadınların çoğunluğunun boşandıktan sonra çalışma hayatına

girmesi kentteki görünürlüğünü artırmaktadır. Aynı zamanda bu kadınlar eğitim yükseköğretim mezunu olmayan ve bir mesleki beceriye sahip olmayan kadınlardır. Boşandıktan sonra çalışmaya başlanmasındaki etken, ailesinden ve eski eşlerinden ekonomik destek görmemeleridir. Boşandıktan sonra kadınların büyük çoğunluğunun özgüven kazandıkları görülmüştür. Özgüven ve kendi ayakları üzerinde durabileceği düşüncesi boşanmış kadınların çoğunluğunun ailesi ile birlikte oturmamasına neden olmaktadır fakat her ne kadar özgüvenleri artsa da boşanmış olmanın verdiği tedirginlik ve dul kadın imajı devam etmektedir. Sosyal hayat teması altında değerlendirilen bulgular, genel olarak kadınların boşandıktan sonraki süreçten memnun olduklarını göstermektedir. Aile ilişkileri ve gündelik hayat kategorisine bağlı olarak değerlendirilen bulgular ise kadınların Aksaray’da aileleri tarafından sınırlandırılmadıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcılar her ne kadar eğitimi kadınlara çalışma hayatında daha iyi davranıldığını iddia etseler de yapılan gözlemler, çalışma hayatında kadına davranış yönünden eğitimi-eğitimsiz kadın ayrımı gözetilmediğini göstermektedir. Fakat halkın gözünde eğitimin kadının çalışmasını normalleştirdiği gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Eğitimi tamamlayamayan kadınların, bundan pişmanlık duydukları ve bir kaç tanesinin boşandıktan sonra eğitimi tamamlamaya çalıştığı diğerlerinin ise böyle bir çaba içerisinde olmadığı tespit edilmiştir.

Boşandıktan sonra iş-ev-çocuk ekseninde koşturma içinde olan kadınlar kentsel etkinliklere pek katılamamaktadır. Kadınların çocuk sahibi olmaları, çalışan annelerin sosyal aktivitelerini kısıtlamak zorunda olduğunu göstermektedir. Boş zaman aktivitelerinin kadınların ekonomik düzeyi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Maddi durumu iyi olmayan kadınlar daha az maddiyat gerektiren etkinliklerle uğraşırken, yüksek gelire sahip olanlar daha farklı aktivitelerle uğraşmaktadır. Bu durum da kadınların aslında bazı aktiviteleri yapmak istemediklerini söylemelerine rağmen maddiyatlarının kısıtlı olduğundan yapamadıklarını göstermektedir.

Bu çalışmanın mekân kullanımına ilişkin araştırmalar arasında özgün nitelik taşımasını sağlayan “Adalet Perspektifi” ve “Kent Dindarlığıdır”. Adalet perspektifi temasına göre adil uygulamalar diğer bütün kentsel mekânlarda olduğu gibi Aksaray’da da henüz tam yerine oturmamıştır. Adalet, mekân kullanımı, çalışma

hayatı, günlük kentsel etkinlikler de dâhil olmak üzere tam olarak işlerlik kazanmamıştır. Bunun en önemli nedeni olarak yasalar önünde var olan eşitliğin pratikte veya kentsel pratiklerde görülmemesi gösterilebilir. "Kadın erkek eşitliği yok" şeklinde dile getirilen ifadelerin altında yatan asıl neden kadın ve erkek cinsi arasındaki yaratılış farklılıklarının göz ardı edilmesi ve buna bağlı olarak adil uygulamaların olmamasıdır. Kadın erkek eşitliği konusunda yapılan çalışmalar (makaleler, tezler vs.) kadınların bugünkü konumuna gelmesinde yol kat edilmesini sağlamıştır fakat halen devam eden kadın mağduriyetinin ve özellikle kentsel mekânlarda adaletsiz uygulamaların önüne tam anlamıyla geçilebilmiş değildir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan feminist görüşlerin yerine kadın ve erkeği toplumsal, ekonomik ve siyasi hayatta bütünleştirici ve temel farklılıkları gözeterek hakkaniyetli bir görüşe gereksinim vardır. Kadınların annelik vasfının gözetilmesi ve bu yönde dengeleyici politikalar izlenmesi bunlardan bir tanesidir. Ayrıca kadının içinde yetiştiği toplumun kültürel ve dinsel normları da hesaba katılarak toplumun her aşamasında kadın-erkek cinsi arasında bir denge oluşturulmalıdır. Bu çalışmanın toplumsal cinsiyet adaletini sağlama yönünde ışık tutacağı düşünülmektedir.

Günümüzde muhafazakârlık, dinsel kurallar sadece kentsel pratiklerde değil, toplumun her aşamasında katı bir belirleyici unsur olmamaktadır. Bu durum bir "Sekülerleşmeye doğru mu gidiyoruz" sorusunu akla getirebilir. Aslında dünya genelinde mevcut olan sekülerleşme eğilimi muhafazakârlığın toplumsal etkisini azaltmaktadır. Geçmişten gelen geleneksel argümanların estetize edilmesi dindar kesimin de artık birçok mekânda görünürlüğü artırmasını sağlamıştır. Ak parti hükümetiyle birlikte birçok yasağın ortadan kalkması da dinsel ritüellerin normalleştirilmesinde etkilidir. Özellikle başörtüsü yasağının kalkması muhafazakâr kadınların toplumsal ve kentsel anlamda kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağlamıştır. Başka bir ifadeyle etkinlik alanlarının muhafazakâr kesimle muhafazakâr olmayan kesimi ortak noktada ve aynı mekânlarda buluşturduğu görülmektedir. Kent dindarlığı temasına ait bulgular değerlendirildiğinde, dindar kadınların eskiye oranla kamusal alanda daha çok buldukları söylenebilir. Ancak mesele günümüz kentindeki dindar kesim açısından ele alındığında örneklem kapsamında dindarlığın veya muhafazakârlığın kent kullanımına belirgin bir etkisinin olmadığı tespit

edilmiştir. Böyle bir sonucun elde edilmesindeki en büyük etken Aksaray'ın küçük ve kırsallığın etkisinde olan bir kent olmasıdır. Muhafazakârlık anlayışında meydana gelen değişimler de kadınların kent deneyimlemesinde kısıtlayıcı bir etken olmadığını göstermektedir. Bir tesettürlü kadın ile bir açık kadının kentsel etkinliği ve deneyimi birbirinden çok farklı değildir fakat daha büyük ölçekli, gelişmiş, sekülerleşmenin fazla olduğu kentlerde böyle bir araştırma yapıldığı zaman farklı bulgulara rastlanabilir.

Aksaray'ın kentsel etkinliğini artırabilmesinde yerel yönetime çok görev düşmektedir. Bu yönde atılacak ilk adım kadınların sokakta güvenliğinin sağlanması ve kendilerini rahat hissedebilecekleri mekânların oluşturulması olmalıdır. Diğer taraftan çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve iş yaşamında daha adil uygulamaların yapılması hem iş verimliliğini artıracığından hem de kadının kentsel dinamiklere daha çok katılımını sağlayacağından gereklilik arz etmektedir. Devlet desteğinin boşanmış kadınlar üzerinde daha fazla sağlanması, maddi açıdan yetersiz olan kadınların iyi tespit edilmesi, eğitim, sağlık gibi konularda aile ve sosyal politikalar bakanlığının daha çok destekte bulunması önerilmektedir. Boşanmış ve çalışan kadınların çocuklarını emanet edebilecekleri devlet destekli kuruluşların inşası ve çoğaltılması da kadının güven duygusunu olumlu yönde etkileyecek ve kendine daha fazla zaman ayırmasını sağlayacaktır. Bu da kadının kentte katılımını olumlu yönde etkileyecektir. Son olarak Aksaray'da yaşayan boşanmış kadınların kent deneyimlemesinde sosyal açıdan ortalama bir etkinlik gösterdiği fakat kentin sunduğu imkânlardan yeteri kadar yararlanmasını bilmedikleri tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Acar, Gülnur ve Demiryontan, N. Tuna (2016) Kadının Görünmeyen Emeği, 3. Basım, Yordam Kitap, İstanbul
- Acar, Yusuf (2016) “Aksaray İli Mevcut Turizm Potansiyelinin Değerlendirilerek, Turizm Gelişimi Önündeki Engellerin Tespit Edilmesi”, I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din, Medeniyet) Tam Metin Kitabı, Sayfa: 1054-1068
- Acun, Fatma (2007) “Görsel Verilerde Kadın İmajı (1923-1960)”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 16, Sayfa: 91-112.
- Acuner, Derya (2016) “Canavarlaştırılan Kent Sokakları: Kadının Kent Deneyimi Üzerine Bir Değerlendirme”, Fe Dergi, Cilt: 8 Sayı: 1 Sayfa: 1-14
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014) Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması, Araştırması, Araştırma ve Sosyal Politikalar Serisi 23, İstanbul
- Akbulut, Çapan Dede (2007) “Aksaray Kenti Açık Yeşil Alanlarının Nitelik ve Nicelik Yönünden Değerlendirilmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Akın, Fehmi Pektaş, Ethem Kadri (2010) “Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak “Katılım Hakkı ve Türkiye” , İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 28, Sayfa: 1-27
- Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2010) Aksaray Turizm Rehberi
- Aksu, Nazlı B. ve Yücel, Can (2016) “Boşanma Sürecinde Ve Sonrasında Kadın”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 58
- Aktaş, Gül (2017) “Kadın Açısından Kente İlişkin Mekân Pratikleri”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:27, Sayfa: 136-149
- Akkirman, Dilek (2017) “Toplumsal Cinsiyet Ve Mekân: Kent Mekânına Erişimde Cinsiyete Dayalı Farklar ve Eşitsizlikler”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Alkan, Ayten (2009) Cins Cins Mekân, Varlık Yayınları, İstanbul
- Altan, Hayriye Z. (2011) “Bir Sürgünlük Biçimi: Metropol Yaşamı”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 34, Sayfa: 5-22
- Altan, Mehmet (2010) Kent Dindarlığı, İstanbul, Timaş Yayınları,
- Altaş, Aysu (2016) “Aksaray İlinin Tanıtımında Yöresel Yemeklerin Kullanılmaması Sorunu ve Muhtelif Çözüm Önerileri”, I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din, Medeniyet) Tam Metin Kitabı, Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını, Sayfa: 55-66
- Altıntaş, Osman (2012) “Birey-Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu”, İdil Dergisi, Cilt 1, Sayı: 5 Sayfa: 61-74
- Altay, Deniz (2015) Kadın Dostu Kent Planlaması Ve Tasarım İlkeleri Rehberi. Çankaya/Ankara
- Aristoteles (2014) Nikomakhos’a Etik, Çeviren: Saffet Babür, Ankara, Bilgesu Yayıncılık
- Arslanel, Müşrike N. , Özkiraz, Ahmet ve Taylan, Şengül (2016) “Gaziosmanpaşa Üniversitesi Öğrencilerinin Aile Kurumuna Bakışı, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi”, Cilt: 30 Sayı: 2 Sayfa: 243-268
- Asagem (2011) Tek Ebeveynli Aileler, Ankara
- Aslan, A. Kadir (2002) “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar, Ege Eğitim Dergisi” Cilt: 1, Sayı: 2 Sayfa: 25-33

- Ateş, Hamza ve Es, Muharrem (2010) “Kent Yönetimi Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Dergipark, Cilt/0 Sayı:48 Sayfa: 205-247
- Ateş, Ferhat ve Utkan, Tuncer (2016) “Aksaray Kent Nüfusunun Artışında Aksaray Üniversitesinin Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme”, I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din, Medeniyet) Tam Metin Kitabı, Sayfa: 305-315
- Atlı, Z. Ceren, Gül, Hülya ve Yalçınlioğlu, Nilgül (2014) “Türkiye’de Çalışma Yaşamında Kadının Konumu ve Sorunları”, TAF Preventi ve Medicine Bulletin, Cilt: 13 Sayı:2, Sayfa: 169-176
- Aydın, Okan ve Baran, Gülen (2010) “Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2 Sayfa: 117-126
- Aydın Yılmaz, Sare (2015) “Cinsiyet Eşitliği ve Adalet Perspektifinden Türkiye’ de Kadının Siyasal Alana Katılımı”, Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, Cilt:1 sayı:1, Sayfa: 14-34
- Aydın, Yılmaz, Sare (2015) “Kadın Hareketinde Yeni Bir İvme: Toplumsal Cinsiyet Adaleti”, Çeviren: Kadem, Turkish Policy Quarterly Dergisi,
- Aytaç, Ömer (2007) “Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 2 Sayfa: 199-226, Elazığ
- Balta, M. Özge (2017) “Aksaray Kentinin Mekânsal Gelişim Süreci ve Planlama Deneyimleri”, II. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (26-28 Ekim 2017) Tam Metin Kitabı, Sayfa: 493-498
- Batmaz, Yücel ve Mutlu, Ahmet (2013) Türkiye’de Kent Hakkı, (1. Baskı) İstanbul, Orion yayınları
- Bayer, Ali (2013) “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 8, Sayfa: 101-129
- Bayraktar, Nurhan (2010) Boşanmış Kadınların Çevrelerinin Kendilerine Bakış Açısını Algılama Şekilleri, İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi
- Bıçkı, Doğan (2006) “Harvey ve Castells’de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu ve Sınırlılıkları”, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:7, Sayı:11, Sayfa: 111-130
- Birekul, Mehmet (2015) “Adalet-Eşitlik Dikotomisi ve Toplumsal Bir Tip / Cinsiyet Olarak İlk Dönem İslam Toplumunda Kadın”, Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı:1, Sayfa: 114-131
- Bozatay, Şeniz ve Kutlu, Salih Z. (2014) “Siyasette Kadın Temsili Açısından 30 Mart 2014 Yerel Seçimi Sonuçlarının Çanakkale İli Örneğinde Değerlendirilmesi”, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı YIL: 12, Sayı: 16, Sayfa: 131-156
- Bulut, D. M. (2008) “Kadınlarda Boşanma ve Kültür İlişkisi”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 2, Sayfa: 111-118.
- Bütün, Melek (2010) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Çocuk Bakım Hizmetleri: Farklı Ülkelerin Uygulamaları, Uzmanlık Tezi, TC. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
- Can, İslam (2013) “Tarih, Toplum ve Kültür Bağlamında Aile ve Kadın” , Sistemik Aile Sosyolojisi, Derleyen: Mustafa Aydın, Konya: Çizgi Kitabevi
- Ceylan, Tuncay (2006) “Siyaset Felsefesinin Temel Problemlerinden Biri ve Birlikte Yaşamın Koşulu Olan Adalet (Platon)”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 14, Sayfa: 160-176
- Cihan, Ümran (2015) Boşanan Kadının Durumu Elazığ İli Örneği, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

- Coşkun, Mustafa Kemal ve Hasdemir, Tuba (2008) “Kamusal Alan ve Toplumsal Hareketler”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 63, Sayı:1, Sayfa:122-149)
- Çakar, D. Nigar (2015) “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Örgütsel Adalet Algısı: Etik İklimin Rolü”, Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, Sayfa: 79-94
- Çakmak, Veysel (2016) Marka Şehir Oluşturma Surecinde Aksaray, I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din, Medeniyet) Tam Metin Kitabı içinde Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih Ve Kültür Araştırmaları Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yayını, Sayfa: 1001-1011.
- Çelikalp, Ülfiye ve Varol, Gamze, Yorulmaz, Faruk (2014) “Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Kadınlar, Sağlık Riskleri ve Sorunları”, TAF Prev Med Bull Cilt:13, Sayı: 3, Sayfa: 233-240
- Çetin, Zuhâl Ö. (2017) “Kent Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimine Dair Bir İnceleme”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 2, Sayfa: 289-310
- Çevik, Özlem (2004) Anadolu’da Kentleşme Süreci, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi
- Daver, Bülent (2014) “Kadınların Siyasal Hakları”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 4, Sayfa: 122-130
- Dedeoğlu, Saniye (2000) “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Kadın Emeği”, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı 86
- Demirci, Latife ve Günsel Ayşe ve Köroğlu, Selda (2015) “Çalışma Hayatında Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar ve Cam Tavan Algıları: Kadın Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma”, Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı: 1
- Demircioğlu, Nevin S. (2000) Boşanmanın, Çalışan Kadının Statüsü ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi
- Deringöz, Tüba (2017) Kentsel Dönüşümün Kentsel Aidiyet Duygusu Üzerindeki Etkisi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Dinçkol, Bihterin (2005) “Kadın-Erkek Eşitliği İçin Pozitif Ayrımcılık”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:4 Cilt: 2, Sayı:8, Sayfa: 101-117
- Doğan, Cihangir (1998) “Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistikî Açısından Değerlendirilmesi”, Sayı:25, Sayfa: 59-69
- Doğan, Mustafa (2017) On Bin Yıllık Tarih ve Kültür Şehri, Aksaray Kültür ve Turizm Rehberi
- Erdönmez, M. Ebru ve Akı, Altan (2005) “Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri”, YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Sayfa: 67-87
- Erkan, Rüstem (2002) Kentleşme ve Sosyal Değişme, (1. Basım) Ankara, Bilimadamı Yayınları,
- Ertan, A. Kıvılcım (2008) “Kent Hakkı Üzerine Düşünceler”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 41, Sayı: 4, Sayfa: 125-141
- Gökkaya, Veda B. ve Kocacık, Faruk (2005) “Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1
- Göle, Nilüfer (2010) Modern Mahrem, Metis Yayınları, İstanbul
- Güler, Mahmut (2011) “Kentsel Haklar, Kapitalizm ve Katılım”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 66, Sayı: 1, Sayfa: 1-23
- Güllüpnar, Fuat (2012) “Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 3, Sayfa: 1-29

- Gündüz, Ahmet (2012), “Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumlarında Kadının Yeri ve Önemi”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Cilt: 5, Sayı: 5, Sayfa: 129-148
- Gündoğdu, Gürsel ve Karadal, Himmet (2012) “Kültürel Turizmin Kümelenme Potansiyeli: Aksaray Örneği”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 22, Sayfa: 155-162
- Güriz, Adnan (2008) *Adalet Kavramı, Türkiye Felsefe Kurumu*, 3. Basım, Ankara
- Harvey, David (2013) *Asi Şehirler (Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru) Çeviren: Ayşe Deniz Temiz, (İstanbul) Metis Yayıncılık, Değerlendiren: Mustafa Kömürcüoğlu*
- Harvey, David (2009) *Sosyal Adalet ve Şehir, Çeviren: Mehmet Moralı, Metis Yayıncılık, İstanbul*
- İmer, Kamile (1995) “Kentleşme ve Türkçe”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:6, Sayfa: 15-19
- Kaplan, Ezgi (2017) *Kent Hakkı Boyutuyla Yeni Kentsel Toplumsal Hareketler: Gezi Parkı Eylemliliği Perspektifinden İstanbul Forum Deneyimlemeleri Üzerine Bir Çözümleme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*
- Kaya, Saadet (2012) “Kentleşme Sürecinde Bireylerin Çevre Sorunlarına Yaklaşımı: Adıyaman Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*
- Kayın, Emel (2013) “Kentsel Mekân-Kadın İlişkinde Gündelik Haklar ve TMMOB İzmir İKK Kadın Çalışma Grubunun "Koltuğuma Oturma Projesi", *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu*, Sayfa: 815-820
- Kaypak, Şafak (2014) “Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, Sayfa: 344-357
- Kaypak, Şafak (2010) “Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 14, Sayfa: 373-392
- Keskin, Enes Battal (2014) *Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi: Bursa'da Bir Alan Araştırması, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi*
- Keskin, Fatih ve Uluslan, Aycan (2016) “Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme”, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, Sayfa: 47-69
- Kılıç, Recep ve Kılıç, Taşkın ve Örucü, Edip (2007) “Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engeller: Balıkesir İli Örneği”, *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2
- Kırımlı, Emine Nur (2012) *Çankırı'da Kentleşme ve Kentleşme Dinamikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*
- Korkmaz, Özge (2016) “Kadınların İşgücüne Katılma Eğilimleri: Türkiye Örneği”, *Tisk Akademi*, Sayı:2, Sayfa: 301-329
- Konan, Belkıs (2011) “Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 60 Sayı: 1 Sayfa: 157-174
- Koyuncu, Ahmet (2011) “Sosyoloji Kuramlarında Kent”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:25, 31-56

- Kömürcüoğlu, Mustafa (2013) “David Harvey, Asi şehirler (Şehir hakkından kentsel devrime doğru)”, (Çev. Ayşe Deniz Temiz), Metis Yayıncılık, İstanbul
- Köse, Fatih Muhammet (2015) Giresun’da Düzensiz Kentleşme ve Bunlardan Kaynaklanan Sorunlar: CBS İle Tayyaredüzü ve Hacısıyam Mahallelerinin Analizi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Kuzu, Fahrettin (2012) Türkiye’de Kamusal Alan Estetiği ve Heykel, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Küçük, Müşerref (2015) “Çalışma Hayatında Kadınlar ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir işverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 7 (1), 3-17
- Lefebvre, Henri (2011) Kentsel Devrim, Çeviren: Selim Sezer, Sel Yayıncılık
- Martı, Huriye (2015) “Toplumsal Cinsiyet Tablosunda Perspektifin Eşitlikten Adalete Kayışı -Dini Referanslar Eşliğinde Bir Okuma Denemesi”, Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, Cilt:1 Sayı:1, Sayfa: 133-149
- Martindale, Don (2005) Şehir Kuramı “Şehir ve Cemiyet İçinde”, İstanbul, İz Yayınları sayfa: 85-90
- Mutlu, Ahmet (2010) Kentli Hakları ve Türkiye, Konya, Çizgi Kitabevi, 1. Basım, Konya
- Mutlu, Ahmet ve İrdem, İbrahim (2016) 6360 Sayılı Yasayla “Kır-Kent” Kavramlarının Muğlaklaşması Sorunu ve Olası Sonuçları, Kamu Yönetimi Sempozyumu 10, İzmir
- Oğurlu, İdris (2014) “Çevre- Kent İmajı - Kent Kimliği- Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, Yıl: 13, Sayı: 26, Sayfa: 275-293
- Özcan, Koray (2010) “Erken Dönem Anadolu Türk Kenti Anadolu Selçuklu Kenti ve Mekansal Ögeleri”, Bilig Sayı: 55, Sayfa: 193-220
- Özdemir, M. Çağatay (2007) “Toplumsal Değişme Karşısında Aile ve Okul”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, Sayfa: 185-198
- Özyurt, Cevat (2007) “Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 10, Sayı:18, Sayfa:111-126
- Sadri, Hossein (2011) “Kadınların Kent Hakkı”, TMMOB Odası Ankara Şubesi, Bülten No:87, Sayfa: 48-51 Ankara
- Saklı, A. Rıza (2013) “Fordizmden Esnek Üretim Rejimine Dönüşümün Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:12, Sayı: 44, Sayfa: 107-131
- Sarpkaya, A. Olcay (2012) “Boşanmış Kadınların Yaşam Deneyimlerine Sosyolojik Bakış”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, Sayfa: 30-50
- Serter, Gencay (2013) “Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram”, Planlama Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, Sayfa: 67-76
- Simmel, George (2006) Metropol ve Zihinsel Yaşam, Çeviren: Nazile Kalaycı, İstanbul, İletişim Yayınları
- Sjoberg, Gideon (2002) “Sanayi Öncesi Kenti”, Ayten Alkan, Bülent Duru (Der. ve Çev.), 20. Yüzyıl Kenti İçinde, Ankara, İmge Yayınevi, Sayfa. 37-54.
- Sönmez, İpek (2012) Kent Planlama Ve Adalet İlişkinin Değişen İçeriği, TBB Dergisi, Sayı: 98, Sayfa: 284-299
- Sungur,Erol (2017) “Postmodern Tüketim ve Dindarın Seçkinlik Göstergeleri”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 10, Sayı: 2, Sayfa: 1278-1297

- Şen, Seher (2012) “Kentlilik Üzerine Düşünmek”, Toplum Ve Bilim Dergisi, No: 124, Sayfa: 103-125
- Şimşek, A. ve Yıldırım, H. (2008) Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Kitabevi
- Tahtalıoğlu, Hava (2016) “Türkiye’ de Yükseköğretim Kurumlarında Cam Tavan Sendromunun Kadınlar Üzerindeki Etkileri”, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, Sayfa: 89-105
- Tan, Çetin ve Töremen, Fatih (2010) “Eğitim Örgütlerinde Adalet Kavramsal Bir Çözümleme”, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 14, Sayfa: 58-70
- Tatlıldil, Ercan (2009) “Kent ve Kentli Kimliği: İzmir Örneği”, Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1, Sayfa: 319-336
- Tekeli, İlhan (2011) Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm (1. Basım), İstanbul Tarih Vakfı Yayınları
- Toğluk, Çiğdem (2009) Göç eden kadınların kişisel uyum düzeylerinin belirlenmesi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Topal, Abdülkadir (2004) “Kavramsal Olarak Kent Nedir? Ve Türkiye’de Kent Neresidir?”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Sayfa: 276-291
- Tuncer, Selda (2015) “Dışarı Çıkmak: Özelden Kamusala Feminist Bir Saha Hikâyesi”, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, Cilt:2, Sayı: 2, Sayfa: 30-58
- Turan, Abdullah (2017) “Aksaray’ın Kent Kimliğini Belirlemede Üniversite ve Öğrencilerinin Olumlu Yansımaları”, 2. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din, Medeniyet) Tam Metin Kitabı içinde Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih Ve Kültür Araştırmaları Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yayını, Sayfa: 39-55
- Uğur, Sinem Burcu (2014) Günümüzde Kadının Boşanma Deneyimleri: Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Ulucan, Evrim (2013) “Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(Özel S.), Sayfa: 369-383
- Ünlü, Bahar (2004) Kent Mekânının Dönüşümünde Kullanıcı-Kent Etkileşiminin (Deneyimin) Edebi Metinler Üzerinden İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi: Fen Bilimleri Enstitüsü
- Weber, Max (2005) Şehrin Doğası, Çeviren: Fırat Oruç, sayfa:101-166
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2013) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 9.Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi
- Yıldırım, Münir (2014) “Kutsal Mekân Algısı Bağlamında Şehir Kimliği ve Din”, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 1, Sayfa 133-142
- Yıldırım, Selahattin (2014) Kent Hakkı ve Kentsel Adalet Üstüne, Ankara Çankaya Belediyesi
- Yılmaz, Tuncay ve Fidan, Fatma (2006) “Kadın Açısından Boşanma: Yeni Bir Başlangıç Mı? Ya Da Son Mu?”, Tabuları Aşmak Temalı II. Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı
- Yücebaş, Semiray (2012) “Türkiye’de Muhafazakârlığın Gündelik Yaşam Estetiği”, İnsanbilim Dergisi Cilt:1, Sayı:2, Sayfa: 62-80

Elektronik Kaynak

Çakar, D. Nigar (2015) Neden Toplumsal Cinsiyet Adaleti, <http://kadem.org.tr/neden-toplumsal-cinsiyet-adaleti/> (27.01.2018)

EK:1**GÖRÜŞME SORU FORMU**

Bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Rabiye Eroğlu tarafından, Doç. Dr. Erhan Tecim danışmanlığında yürütülen “Boşanmış Kadınların Kent Deneyimi: Aksaray İli Örneği” adlı tez çalışması için hazırlanmıştır.

Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincine Yönelik Sorular

Bir kadın olarak bu kentte yaşamayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Siz bir kadın olarak bu kentin size sunduğu imkânlardan yeteri kadar faydalanabiliyor musunuz?

Size göre kentli kadın ne ifade etmektedir? Kendinizi kentli olarak görüyor musunuz?

Aile İlişkileri ve Sosyal Hayata Yönelik Sorular

Boşandıktan sonra bu kentte yaşamak daha mı kolaylaştı yoksa daha mı zorlaştı?

Çocuklarınızla nasıl vakit geçirirsiniz? Sosyal aktiviteleriniz nelerdir?

Kent Kullanımı ve Adalet perspektifine Yönelik Sorular

Kent Kullanımı açısından adil bir kentte yaşadığınızı düşünüyor musunuz?

Kenti nasıl deneyimlersiniz? Sık kullandığınız mekânlar nerelerdir?

Kent kullanımı açısından ailenizin veya çevrenizin sizi sınırlandırdığını düşünüyor musunuz?

Kent Dindarlığına Yönelik Sorular

Namaz kılar mısınız? Bu kentteki dini mekânları kullanım hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kendinizi muhafazakâr olarak değerlendirir misiniz?